

GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEMEL İSLÂM ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

KUR'ÂN'DA OLUMLU VE OLUMSUZ GENÇ PROTOTİPLERİ

YUKSEK LİSANS TEZİ

Ali Osman YAŞA

AĞUSTOS - 2019
GÜMÜŞHANE

GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEMEL İSLÂM ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

KUR'AN'DA OLUMLU VE OLUMSUZ GENÇ PROTOTİPLERİ

YUKSEK LİSANS TEZİ

Ali Osman YAŞA

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Abdurrahman ALTUNTAŞ

AĞUSTOS - 2019
GÜMÜŞHANE

KABUL VE ONAY

Doç. Dr. Abdurrahman ALTUNTAŞ danışmanlığında Ali Osman YAŞA tarafından hazırlanan “Kur’ân'da Olumlu ve Olumsuz Genç Protipleri” isimli bu çalışma/....../2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Unvan adı SOYADI (Başkan)

Unvan adı SOYADI (Danışman)

Unvan adı SOYADI (Üye)

Unvan adı SOYADI (Üye)

Unvan adı SOYADI (Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

...../...../2019

Unvan adı SOYADI
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Yüksek Lisans / Doktora Tezi olarak hazırlamış olduğum “Kur’ân'da Olumlu Ve Olumsuz Genç Protipleri” isimli bu çalışmanın, tamamen kendi çalışmam olduğunu, her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve alıntı yaptığım tüm çalışmaların kaynakçada yer aldığını taahhüt eder, tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

☐	1. Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
☐	2. Tezim sadece Gümüşhane Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
☐	3. Teziminyıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

29.08.2019

Ali Osman YAŞA

ÖNSÖZ

Kur'an-ı Kerim'i gerektiği gibi anlamak büyük çaba gerektiren bir uğraştır. Buna rağmen nüzulünden günümüze kadar anlaşılması için pek çok çalışmalar yapılmıştır. Bunun en büyük sebebi Kur'an-ı Kerim'in okunmaktan ziyade anlaşılıp hayata tatbik edilmesi gereken bir kitap olmasıdır.

Kur'ân-ı Kerîm evrensel bir kitaptır. Muhtevasında hayata dair önem arz eden her şey mevcuttur. İnsan hayatında gençlik dönemi hayatın önemli devrelerinden birisidir. Bu yüzdendir ki Kur'an-ı Kerim'in gençlikten bahsetmemesi mümkün değildir. Çalışmamızda ilk olarak gençlik kavramı açıklanmıştır. Daha sonra İslâm'ın tarihsel sürecinde gençliği ve gençlik dönemini ifade eden kavramlar açıklanmıştır. Ardından Kur'an-ı Kerim'in gençlik kavramına yüklediği anlamlar ifade edilmiştir. İslâm'ın ikinci temel kaynağı olan Hz. Peygamberin hadislerinde geçen gençlik ve gençlik dönemi ile ilgili bilgiler ve tavsiyeler genel olarak sunulmuştur. Bununla birlikte Kur'an-ı Kerim'de bahsedilen gençlerin olumlu ve olumsuz davranışları âyetler ışığında beyan edilmiştir. Çalışmanın asıl bölümünü oluşturan bu bölümde de temel amaç Kur'an'daki gençlik prototiplerinden örnekler sunularak Kuran'ın tasvip ettiği ideal gencin nasıl olması gerektiği ortaya konulacaktır. Genel olarak kabul gören bir gerçektir ki Kur'ân-ı Kerîm âyetlerinin indiği toplumda ki insanların psikolojik durumları, inanç ve değerleri onu anlamada dikkate alınması gerekli mühim öğelerdendir. Bu yüzden, psikoloji ve sosyoloji alanında konuyla ilgili eserlerden de istifade edilecektir.

Bu çalışmayı hazırlarken desteklerini esirgemeyen muhterem hocam Doç. Dr. Abdurrahman ALTUNTAŞ'a, Doç. Dr. Mustafa KAYHAN'a, Dr. Öğr. Üyesi Resül ERTUĞRUL'a ve değerli büyüğüm Mehmet Cihat EKMEN olmak üzere meslektaşlarıma ayrıca bu aşamaya gelmem de çok büyük desteği olan abim Muhammet Emre YAŞA' ya ve üzerimde emeği geçen herkese teşekkürü bir borç bilirim.

Gümüşhane-2019

Ali Osman YAŞA

ÖZET

[YAŞA, Ali Osman] Kur'an'da Olumlu ve Olumsuz Genç Prototipleri, Yüksek Lisans Tezi, 2019, (IX+67)

Bu çalışmada Kur'an-ı Kerim’de bahsi geçen olumlu ve olumsuz genç prototipleri anlatılmıştır. Kur'an-ı Kerim'in genç ve gençlik kavramlarına getirdiği anlam tarihsel süreç içinde değerlendirilerek ifade edilmiştir. Tarihsel süreçte gençlik kavramına yüklenen manaları ortaya koyabilmek için hadislerden yararlanılmıştır. Kur’ân-ı Kerim’de genç olarak nitelendirilen peygamber ve diğer insanların olumlu ve olumsuz davranışları somut örneklerle açıklanmıştır. Bu davranış kalıplarının temel hedefi Kur’ân’ın tarif ettiği gibi bir gençlik prototipi oluşturmaktır.

Eserde nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Temel olarak ilk dönem tefsir kaynaklarından büyük ölçüde yararlanılmıştır. Kur’ân-ı Kerîm âyetlerinin indiği toplumdaki insanların psiko-sosyal halleri, inanç ve gelenekleri onu anlamda dikkate alınması gereken önemli unsurlardır. Bu sebeple Kur’ân’ı Kerim’le ilgili olsun olmasının psikoloji, sosyoloji, ve pedagoji eserlerinden de faydalanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kur’ân-ı Kerim, Genç, Prototip, Gençlik

ABSTRACT

[YAŞA, Ali Osman] Positive and Negative Young Protips in the Qur'an,
Master Thesis, 2019, (IX+ 67)

In this study, positive and negative young protips mentioned in the Qur'an are explained. The perspectives of the Qur'an on the concepts of youth are explained by evaluating in the historical process. The hadiths have been examined in order to be able to reveal the perceived dimensions of youth in the historical process. The positive and negative behaviors of the prophet and other people described as young in the Qur'an have been indicated with concrete examples. It is stated that the main objective of describing these behaviors is to create a youth model as described by the Qur'an.

Qualitative research methods have been used in the study. Fundamentally, it has been mostly profited by the first period interpretation sources. The psycho-social states, beliefs and traditions of the people in the society where the verses of the Qur'an were received are the important elements that should be considered to understand it. For this reason, the psychological, sociological, and pedagogical studies have been examined whether they are related to the Qur'an.

Keywords: Qur'an, Young, Protip, Youth

İÇİNDEKİLER

DIŞ KAPAK

İÇ KAPAK

KABUL VE ONAY	II
BİLDİRİM	III
ÖNSÖZ	IV
ÖZET	V
ABSTRACT	VI
İÇİNDEKİLER	VII
 GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KUR'AN'DA GENÇLİK	2-18
1.1. Gençlik Kavramı	2
1.2. Kur'ân'da Gençlik Dönemi İle İlgili Kavramlar	3
1.2.1. Sabiyy	4
1.2.2. Ğulâm	4
1.2.3. Cârîye	5
1.2.4. Reşid.....	5
1.2.5. Buluğ	6
1.2.6. Fetâ	7
1.2.2.7. Şâbb	7
1.3. Gençliğin Önemi	9
1.4. Kur'ân-ı Kerîm'de Gençlik Dönemi ve Özellikleri	11
1.4.1. Soyut Düşünebilme, Muhakeme Yapabilme ve Dini Şuurun Uyanması .	11
1.4.2. Toplumsal Olaylarla İlgilenme/Yardımlaşma	13

1.4.3. Haya ve İffetini Koruma	14
1.4.4. İyi Örnek Olma	15
1.4.5. Cesaret ve Sıkıntılara Tahammül	17
1.5. Kur'an'ın Hitabı Gençlik	19

İKİNCİ BÖLÜM

2. KUR'ÂN'DA OLUMLU VE OLUMSUZ GENÇ PROTOTİPLERİ20-53

2.1. Kur'an'da Olumlu Genç Prototipleri	20
2.1.1. Allah'a İhlasla İman Etmeleri	21
2.1.2. Sosyal Çevreye Duyarlı Olmaları	22
2.1.3. Ebeveynlere Karşı Duyarlı olmaları	23
2.1.4. İffet Timsali Olmaları	24
2.1.5. Vefalı Olmaları	26
2.1.6. Hakikati Arama Peşinde Olmaları	27
2.1.7. Sabır ve Sebat Konusunda Örnek Teşkil Etmeleri	28
2.1.8. Yumuşak Huylu ve Merhametli Olmaları	30
2.1.9. Çalışkan Olmaları	32
2.1.10. Cesaretli Ve Güçlü Olmaları	33
2.1.11. Yaşamlarını Helâl Ve Temiz Yollardan Kazanmaları	35
2.2. Kur'ân-ı Kerim'de Olumsuz Genç Prototipleri	35
2.2.1. Korku Duygusunun Gereğinden Fazla Olması	36
2.2.2. Günaha Meyleden Gençler	38
2.2.3. Gayri Meşru Cinsi Temayülde Bulunan Gençler	40
2.2.4. Sözlerine Yalan Karıştıran Gençler	42
2.2.5. Asabi ve Öfkeli Davranışlardan Dolayı Yerilen Gençler	43
2.2.6. Kavmiyetçilik, Irkçılık Yapan Gençler	46
2.2.7. Hakka Yönelmede Kayıtsızlık Gösteren Gençler	47
2.2.8. Davranışlarında Unutkanlık Gösteren Gençler	49
2.2.9. İftira Atan Gençler	50
2.2.10. Emanete Hıyanet Eden Gençler	52

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. HADİSLERDE GENÇLİK	54-59
3.1. Gençlik Dönemi Ve Özellikleri	54
3.1.1. Bireysel Olgunluk	54
3.1.2. Görev ve Sorumluluk Bilinci	55
3.1.3. İlim ve Öğrenme Kabiliyeti	56
3.1.4. Karşı Cinsle İlişkilerde Sınırlılık	56
3.1.5. Cinsel Bilincin Gelişmesi ve Evlilik	57
3.1.6. Doğruluk ve Adalet Şuuru	57
3.1.7. Bedensel Olgunluk Ve Enerjik Yapı	58
3.1.8. Suçluluk ve Günahkârlık Duygusu	59
 SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	61
KAYNAKÇA	63
 ÖZGEÇMİŞ	67

GİRİŞ

A. Araştırmanın Amaç ve Önemi

İnsan yaşamının en önemli dönemlerinden biri olan gençlik dönemi bütün ilâhi dinlerin ortak paydasıdır. Bunun en büyük sebebi insanın dini olguları bu dönemde kavramaya ve yaşamaya başlamasıdır. Bu dönem de insan dini sorumluluklarını üstlendiği zaman dilimidir.

İlâhi dinlerin sonuncusu olan İslâm, gençlere ve insan yaşamının önemli evresini oluşturan gençlik dönemine büyük önem verir. Bu dönemdeki gençlerin sahip olduğu enerjiyi ve dinamizmi müspet yerlerde kullanılması gerektiğini tavsiye eder. Nitekim hadis-i şerifte ifade edildiği gibi “İnsanların ahirette hesaba çekileceği hususlardan birisi de gençliğini nerede tükettiğidir.¹ Kur’ân-ı Kerîm gençliği ve gençlik dönemini anlatmakla kalmaz aynı zamanda gençlerin psikolojik yönlerine dikkat çeker. Hz. Âdem’in iki oğlunun arasındaki mücadele buna en büyük örnektir. Ayrıca Kur’ân-ı Kerîm gençlerin, gençlik dönemlerini nasıl geçirmeleri hususunda örneklemelerde bulunmuştur. Bir anlamda olumlu ve olumsuz genç prototiplerini tasvir etmiştir.

Çalışmanın en büyük amacı da Kur'an'da bahsi geçen gençlerin olumlu ve olumsuz davranışlarını tasvir ederek buradan hareketle Kur'an'ın bahsettiği ideal gençliğin nasıl olması gerektiğini ortaya koymaktır. Bir anlamda çalışmanın hedefi günümüzdeki gençlerin sahip olması gereken özellikleri ne olduğunu belirtmektir. Buradan hareketle Kur'an'ı temel alarak geleceğin gençliğinin yetişme biçimini ortaya koymaktır.

B. Araştırmanın Metodu ve Kapsamı

Kur’ân-ı Kerîm’in incelendiğinde gençleri nitel olarak iki grupta değerlendirilmiştir. Bunlardan birincisi tasvip ettiği ve olması gereken gençlik prototipi, ikincisi ise yerilen ve olumsuz olarak nitelendirilen gençlik prototipleridir. Bundan dolayı Kur’ân-ı Kerîm’de gençlik kavramı incelenirken olumlu ve olumsuz genç prototipleri olmak üzere iki ana başlıkta incelenmesi gerekmektedir.

¹ Ebu İsa Muhammed b. İsa b. Serve, Tirmizî, Kıyame, 1, **Sunenu't-Tirmizî**, Çağrı yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 1992

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KUR'AN'DA GENÇLİK

1.1. Gençlik Kavramı

Gençlik kavramı hakkında birçok tanım yapılmıştır. Fakat bu tanımlardan en kapsamlı olanı şudur: *Çocukluk ve yetişkinlik dönemi arasında bir ara devir olarak kabul edilen gençlik, modern dönemlerde ortaya konulmuş toplumsal bir sınıftır.*² Tanımdan anlaşılacağı üzere gençlik bir süreçtir. Bu süreçte genç pek çok şeye ihtiyaç duyar. Çünkü genç herhangi bir bağımsızlığını kazanmamış bir bireydir. Bu durumda genç birey olma sürecindedir. En kapsamlı bir şekilde ifade etmek gerekirse ergenlik dönemi kapsayan 12-28 yaş arasındaki zamana tekabül etmektedir.³ Ülkemizde genç kavramı genel olarak gelişim sürecine uygun olarak şu şekilde dönemlere ayrılmaktadır: ... buluş/ergenlik, delikanlılık ve son gençlik dönemidir . Bununla beraber gençlik devreleri kesin çizgilerle ayıramamakta ve kız-erkeklerde farklı zamanlara denk gelmektedir. Genel olarak; buluş/ergenlik dönemi 11-15, delikanlılık dönemi 15-18 ve son gençlik devresi 18-21 yaşlarını kapsamaktadır....⁴ Bu dönemler genel olarak tanımlanacaktır.

a) Buluş/Ergenlik Dönemi: Yaş olarak 11-15 arası yaşları kapsamaktadır. Bu dönemde artık çocukluk çağı bitmiştir. Bu zaman dilimi Gençlik çağına atılan ilk adımdır. Artık bu dönem genç olarak tanımlanabilecek çağdır. Çocukluk dönemin genel karakteristik özelliklerinden olan somut düşünce evresi bitmiş soyut düşünce evresi başlamıştır. Gençte bu aşamada soyut düşüncelerden olan inanç olgusunu temellendirme isteği de genel olarak bu dönem de başlar. Bu dönemin en belirleyici özelliği ise gencin içinde içinde bulunduğu toplumsal normları ve değerleri sorgulamasıdır. Aynı zamanda bu dönemde ki genç Sosyal normları ve değerleri gerekçeli temellendirmeye çalışır. Özellikle bu dönem çocukluğun bitip gençlik

² Gill Jones, *Integrating process and structure in the concept of youth: a case secondary analysis*. Te *Sociological Review*, Cilt.4, 1988, s.707.

³ İsmail Akyüz, I, *Türkiye’de Gençlik, Din ve Değerler Konusunda Yapılan Ampirik Araştırmaların Yöntem Ve İçerik Analizi* Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt. 17, 2014, Sayı: 30, s.4

⁴ Kız-erkeklerin ergenliğini etkileyen unsurlar, kişi hayatının dönemleri ve Kur’ânî lafızlar istikametinde gençliğin otuz yaşlarında sona erdiğinin delilleri hk. geniş bilgi için bkz. İlhami Günay, *Kur’an-ı Kerim’de Gençlik Tipolojileri*, SÜSBE, Konya 2003, Sayı.12, s.19-20.

çağının başladığı dönemdir. Bu dönem çok hassas bir dönem olduğundan her zaman gençlerin yanında olunmalı onlara her türlü psikolojik ve manevi destek sağlanmalıdır.

b) Delikanlılık dönemi: Delikanlılık dönemi 15-18 arası yaş dönemlerini kapsar. Delikanlı, toplum nazarında yaşı ilerlemiş, orta yaş seviyesine girmemiş gençleri ifade eder. Bu literatürde de böyledir. Türkçe sözlükte “delikanlı” şu şekilde geçmektedir: “Delikanlı” birleşik isim olarak çocukluk çağından çıkmış genç erkek, mecazen sözünün eri, dürüst, namuslu kimsedir...”⁵ Burada konuyu ilgilendiren anlam daha çok birinci anlamdır. Bu dönemde genç serbestçe düşünebilir. Hayatında yaşadığı durumlar arasında sebep sonuç ilişkileri kurar. Bu dönemde gençte çocukluktan getirdiği sorma alışkanlığı vardır. Ayrıca bilgi ve tecrübelerini artırma eğilimi bulunur. Bunun yanında genç; artık lehine ve aleyhine olan hususların farkına varma yetisine ulaşmıştır. Özellikle ihtiyarlığın zıddı olarak tabir edilen bu dönem yaşlılıkta şikâyet edilen durumların bulunmadığı ve gençlerin en enerjik ve en üretken olduğu bir dönemdir. Bu dönem çok önemli bir dönem olduğundan gençlerin enerjisi faydalı uğraşlara yönlendirilmesi fert ve toplum açısından çok önemli bir durumdur.

c) Son Gençlik Dönemi: Gençliğin yaşandığı son dönemdir. 18-21 yaşlarını kapsamaktadır. Bu dönemdeki erkek için; “şebâb; kızlar için de “şebâbet” kavramı kullanılır.⁶ Son gençlik dönemi: “...ihtiyarlığın zıddı olarak kullanılmakta insan hayatının ergenlikle orta yaş arasındaki dönemini ifade etmektedir...”⁷ Bu dönem gençliğin son dönemi olarak kabul edilir. Bu dönemde genç hayatın zorluklarıyla karşılaşmaya hazırdır. Zorlukları bertaraf etmek için gerekli güç ve kuvveti de kendisinde bulmuştur. Özellikle genç bu dönemde hayatının geri kalan kısmı için önemli kararlar alır. Her dönemde olduğu gibi bu dönemde de gence gerekli yönlendirmeler yapılmalıdı, ona her türlü sosyal ve psikolojik destek sağlanmalıdır.

1.2. Kur’ân’da Gençlik Dönemi İle İlgili Kavramlar

İnsan hayatının devreleri en belirgin olarak dönemlere ayrılması gerekirse çocukluk, ergenlik ve ihtiyarlık olmak üzere üç ana kısımdan ibaret olacaktır. Çalışmanın asıl bölümü gençlik kavramını ifade etmek için Kur’an’da pek çok kavram kullanılmaktadır. Bu kavramların bazıları yaşanan dönemin genel özelliklerini ifade

⁵ **Türkçe Sözlük**, Türk Dil Kurumu, TDK. Basımevi, Ankara, Cilt.1, 1998, s. 412,719, Cilt.2, s. 2159,2433.

⁶ **Türkçe Sözlük ‘a.g.e’** TDK, Cilt 1, s. 836.

⁷ İlhami, Günay, **The Journal of Academic Social Science Studies**, 2013, Sayı.6, s. 49.

ederken bazıları da belli yaş dönemlerini ifade etmek için kullanılmıştır. Çalışmanın bu bölümünde ele alınan bu kavramların etimolojik tahlilleri yapılacaktır. Bunun en büyük amacı ise etimolojik tahliller yaparak tarihsel süreç içerisinde bu kelimelerin uğradığı anlamsal değişiklikleri ortaya koymaktır. Kur'ân-ı Kerîm'de gençlik manasında bahsi geçen kelimelere baktığımızda bunlar: Sabiyy, ğulâm, cariyeh, reşid, buluğ, feta, şabtır. Şimdi sırasıyla bunları inceleyelim.

1.2.1. Sabiyy

Köken itibarıyla “s-b-y” kökünden gelen sabiyy kavramı en dar anlamıyla çocuğun doğumdan itibaren anne sütünden kesilinceye kadar ki zaman dilimine verilen addır.⁸ Genel olarak kaynaklar incelendiğinde “sabiyy” kavramının gençliğin bir dönemi olan çocukluk dönemini kapsadığı görülmektedir. Bu kavram güç, kuvvet ve olgunlaşma anlamına gelen “gençlik” kavramı yerine kullanılmamakakta, daha çok bebeklik ve eksiklik anlamında kullanılmaktadır. Bu bağlamda bahsi geçen kelime bireysel yetkinlikten daha çok yetersizlik anlamını ifade etmektedir.

Konuyla ilgili âyet şu şekildedir: “Ey Yahya! Kitaba(Tevrata, var gücünle sarıl!(dedik) ve henüz sabi iken ona (ilim ve) hikmet verdik”⁹

1.2.2. Ğulâm

“Ğulâm” kelimesi en geniş anlamda çocuğun doğumu ile buluğ başlangıcı arasındaki döneme verilen addır.¹⁰ Ğulâm kelimesi genel olarak buluğ çağı öncesinde ki çocuklar için kullanılsa da gençlik döneminin özelliğini yansıtan bir muhtevaya sahiptir. Literatürde “ğulâm” ile ilgili bir başka tanımda şu şekilde yapılmaktadır: “İhtilâmla gençliğe ilk adımını atan kişidir”.¹¹ Tanımdan anlaşıldığı gibi ğulâm daha çok ergenlik çağını ifade eden bir kavramdır. Bütün bunlardan hareketle ğulamın gençlik kavramıyla yakından ilişkisi olduğu söylenebilir.¹² Ğulam kelimesi Kur'an'da on iki âyette geçmektedir.¹³ Ğılman ise bir âyette¹⁴ geçmektedir. O âyet şu şekildedir:” Nitekim Kur'an'da cennettekilerle verilen nimetlerden bahsedilirken “Hizmetlerine

⁸ Ebu'l Fadl Cemâlettin Muhammed İbn Manzûr, **Lisânu'l-Arab**, Beyrut, Cilt. 14, 1955, s. 450.

⁹ Meryem, 19/12.

¹⁰ Muhyiddin Yahya b. Şeref, Nevevî, **Sahih-i Müslim Şerhi-n Nevevî**, Kahire, Cilt. 1, 1964, s. 100.

¹¹ Ebu'l Hasan Ali b. İsmail İbn Sideh, **El-Muhassas**, Dâru'l-Fikr, Cilt.1, (ty). s. 150.

¹² Turgay Gündüz, **İslam Gençlik ve Din Eğitimi**, Düşünce Yayınları, Bursa, 1996, s.104.

¹³ Âl-i İmrân, 3/40 ;Yûsuf ,12/19;Hicr, 15/53;Kehf ,18/74, Meryem,19/7, 8, 19, 20;Saffat, 37/101;Zâriyât, 51/28.

¹⁴ Tûr, 52/24.

verilmiş, (kabuğunda) saklı inci gibi gençler etraflarında dönüp dolaşırlar”¹⁵ Âyette görüldüğü gibi gılman cennetliklere verilen nimetlerden sayılmıştır.

1.2.3. Cârîye

Gençlik çağının ilk dönemi yani ergenlik çağındaki çocukları ifade eden bir kavramdır. Bu kavram aynı zamanda Arapça'da kız çocuğu anlamına gelir. Cariye kelimesi süt emme çağındaki çocuklar için de kullanılır.¹⁶ Örneğin Rasulullah bir hadiste şöyle buyurmuştur: “Kız çocuğunun (cariye)idrarı yıkanır, oğlan çocuğunun (gılam) ise süttten başka yemek yemediyse su serpilir.”¹⁷ Bu dönem çocukluk döneminin son evresine tekabül eder. Bir anlamda çocuğun gençlik çağına ilk adımını attığı dönemdir. Çocuk artık zihinsel süreçleri yaşamaya başlamıştır. Bir başka ifadeyle somut düşünme aşamasından soyut düşünme aşamasına geçiş yapmaya başlamıştır. Bütün bunlardan hareketle cariye kavramının ilk gençlikle ilgili bir kavram olduğu sonucuna ulaşılır. Kur’ân-ı Kerîmde cariye kavramı ile ilgili şu âyet yer almaktadır:

1.2.4. Reşid

Reşid kavramı sapıtmanın zıddı olan “ihtedâ” kelimesi ile anlamdaştır. İnsanın kendi isteğiyle gideceği yolunu araması¹⁸ anlamına gelir. Artık genç kendi hakkında lehte ve aleyhte karar alabilmektedir. Fıkhi tabirle temyiz yaşına ulaşmıştır. İnsan bu temyiz gücüyle sorumluluk yüklenmiş olur. Aldığı kararlar neticesinde hayattaki söz ve fiilleri belirli sonuçlar doğurur. Zebîdî bütün bu açıklamalara paralel olarak “rüşd” kavramını şöyle tanımlamaktadır: “Bu yaştaki genç artık lehine ve aleyhine olan hususların farkına varmış faydasına uygun yolu seçebilme yeteneği kazanmıştır. Bu kişi basit fikirlerin faydasız ve lüzumsuz şeylerin arkasına düşmeden dosdoğru ve metanetle yürüeyebilme olgunluğuna erişmiştir.”¹⁹

Kur’ân-ı Kerîmde konuyla ilgili olarak şu şekilde bir kullanım vardır: “*Lut’un kavmi hızlıca Lut’un yanına geldiler. Daha öncede o kötü işleri yapmaktaydılar. (lut)*

¹⁵ Tûr, 52/24.

¹⁶ Turgay Gündüz, a.g.e, s.106.

¹⁷ Ahmet b. Hanbel, *Müsned*, Çağrı yayınları, İstanbul, Cilt. 5, (ty), s. 456.

¹⁸ El-Hüseyn b. Muhammed er-Rağıb İsfahani, *el Müfredat Fi Gâribi'l Kur’ani'l Kerim*, Dâru Kahraman, İstanbul, 1986, s.787.

¹⁹ Muhibuddîn Ebi'l Feyzâ Muhammed Murtazâ Zebîdî, *Tâcu'l-Arûs*, Dâru's Sâdır, Beyrut, Cilt.8, h.1306 s. 95-97.

“....”²⁰ Bütün bunlardan hareketle genç fitratının gereği olarak olumlu davranışlar gerçekleştirdiğinde bunun genel anlamda karşılığını menfi davranışlar gerçekleştirdiğinde de bunun olumsuz karşılığını görecektir. Bu durumda gencin yapması gereken bilgi ve hayrın kaynağını kavrayarak bu yönde davranışlar göstermektir. Gençlik dönemi ile ilgili kavramlardan olan “Reşid” kavramı gençliğin dönemsel aşamalarından “Orta gençlik dönemine” tekabül etmektedir.

1.2.5. Buluğ

Lügatte ulaşmak manasına mukabil olan buluğ kavramı, “Çocuğun cinsiyet ve bedensel gelişimi bakımından ergenlik çağına gelmesi anlamına gelir.”²¹ Buluğ, Gençliğin geçirdiği dönemler bakımından incelendiğinde ergenlik dönemine tekabül eden kavramdır. Bu dönem de gençler fiziksel, ruhsal ve zihinsel büyük değişimlere uğrarlar. Çocukluktaki beceriksizlik, çaresizlik ve acizlik geride kalmıştır. Artık bu dönemde genç büyük oranda başkalarına muhtaç olmaktan kurtulmuştur. Bundan sonra genç sorumluluk alma ve aldığı sorumluluğu hakkıyla yerine getirme bilincine ulaşmıştır.

Kur’an’da Buluğ kelimesinin yanında “belağa eşüddeh” kavramı da kullanılmaktadır. Bu dönemde artık çocukluk bitmiş toyluktan ergenliğe geçiş başlamıştır.²² Balağa kelimesi gençliğin bir dönemi olan ergenlik çağı için de kullanılır. Nitekim Kur’an’da bu terim şu şekilde kullanılmaktadır: “Çocuklarınız buluğ çağına ulaştığında yaşça büyük olanlar izin aldıkları gibi onlarda sizin yanınıza geldiğinde müsaade istesinler.”²³ Âyetten anlaşılacağı üzere çocuklar artık bu devreden çıkmış yetişkinliğe adım atmışlardır. Burada gençlere bir sorumluluk yüklenerek izin aldıktan sonra anne babalarının yanlarına girmeleri beklenmektedir. Buradan şunu anlıyoruz ki bu dönem gençlerde sorumluluk bilincinin olması gereken bir zaman dilimidir.

İslâm’da bulûğ çağının büyük önemi vardır. Bu yüzden gençliğin aşamalarından en önemli dönemlerinden biri olarak kabul edilir. Bunun en büyük sebebi ise gençlerin bu dönemde sorumluluk alma yetisine ulaştığından kaynaklanmaktadır.

²⁰ Hûd, 11/78.

²¹ Ali Bardakoğlu, “Buluğ”, DİA, Cilt.5, 1992, s. 413.

²²İbn Manzûr, a. g.e, Cilt. 18, s.419-421.

²³ Nûr, 24/59.

1.2.6. Fetâ

Kur'an-ı Kerimde genç, delikanlı manasına gelen kelimelerden biri de feta'dır. F-t-y kelimesi kökünden gelen "iftâu" mastarı bir konu hakkında yorumda bulunmak ve bilinmeyen bir konuda malumat getirmek gibi manalara gelmektedir.²⁴ Fetâ kelimesi Arapça 'da birçok anlamı vardır. Bu değişik anlamlardan en çok bilineni ise gençlerin, yiğitlik, cesaret gibi vasıflara sahip olmaları diğer insanlardan farkını ortaya koymalarıdır. Fetanın diğer bir anlamı da delikanlı ve genç kızdır. Bunun yanında yenilik güzellik ve gençlere benzemek gibi anlamları da vardır.²⁵ Tanımlarda da belirtildiği gibi "Fetâ" kelimesi genci ifade etmektedir.

Kur'an-ı Kerim'de de fetha kelimesi bu anlamlara gelmektedir. Bunun yanında yiğitlik ve cesaret manasına da gelmektedir. Nitekim Hz. İbrahim'in Nemruta karşı cesaretli çıkışı bu kavramla ifade edilmiştir. *"Onlardan biri İbrahim diye adlandırılan bir gencin bunlar hakkında konuştuğunu işittik."*²⁶ Tefsirlerde Hz. İbrahim'in putlar hakkında şöyle dediğini ve bu meyanda cesareti şu şekilde anlatılmaktadır: ²⁷ Beyzâvî buradaki "fetâ" kelimesin genç manasına geldiğini ifade ederek şu yorumlara yer verir: "...Dediler: Onları diline dolayan bir delikanlı işittik "onları ayıplayan belki o yapmıştır. Âyette geçen "yez kürü" semia'nın ikinci mefulüdür. Ya da sem'in ona taalluk etmesini temin için Feta'nın sıfatıdır...." ²⁸Âyette geçen "yez kuru" semia'nın ikinci mefulüdür. Ya da Buradan da anlaşılacağı üzere Hz. İbrahim'in putperestlere açık açık meydan okuması büyük bir cesaret örneğidir. Buradan hareketle âyette geçen "Fetâ" kelimesi cesaretli genç anlamında kullanılmıştır. Bunun yanında Hz. İbrahim'in yaptığı bu davranış büyük bir cesaret örneğidir. "Fetâ" kelimesinin cesaret anlamına geldiğiyle ilgili bir delil de şudur. İslâm'ın ilk yüzyılın yarısında yiğitlik ve savaşçılık yönü gün geçtikçe yayılan Hz. Ali için "La fetâ illa Aliyyün" (Ali gibi delikanlı

²⁴ İbn-i Manzûr, **Lisanu'l Arab**, Cilt. 15, s. 147.

²⁵ Halil b. Ahmet, **Kitabu'l Ayn**, Matbaatu Bakırî, Kum, Cilt.3, 1414/1993, s. 1371.

²⁶ Enbiyâ, 21/60.

²⁷ Muhammed Ali Es-Sâbûnî, **Safvetü't Tefasir**, Çevirenler: Sadreddin Gümüş, Nedim Yılmaz, Ensar Neşriyat, 6. Baskı, İstanbul, Cilt.4, 2016, s. 92.

²⁸ Ebû Saîd Nasîrüddin Abdullah b. Ömer b. Muhammed Kâdî Beyzâvî, **Envârü't-Tenzîl ve Esrârü't-Te'vîl**, Tercüme: Abdülvehhab Öztürk, İstanbul, Cilt.3, 2017, s. 456.

yoktur) unvanı kullanılmıştır.²⁹ Buradaki kullanılan “fetâ” kelimesi hem Hz. Ali'nin gençliğini ifade ederken, hem de Hz. Ali'nin o devir de gençlik çağında ve cesaretli olduğunu ortaya koymaktadır. Bütün bunlardan hareketle “fetâ” kelimesiyle ifade edilen gençlik kavramı daha çok gençliğin ikinci aşaması olan orta gençliğe işaret etmektedir. Daha açık bir ifadeyle ergenlikten sonraki gençliği belirtmektedir. Kur’ân-ı Kerîm’de de “feta” kelimesi bu anlamda kullanılmaktadır. Bu manada “feta” ve çoğulu olan “fitye” ve “fityan” kelimeleri Kur’an’da dört yerde geçmektedir. Bunlardan birincisi “*Onları (putları) diline dolayan bir genç (fetâ) işittik, kendisine İbrahim deniliyormuş.*”³⁰ âyetidir. Buradaki “fetâ” kelimesini şu şekilde yorumlanmıştır: “...onlardan bazılarına cevap olarak dediler ki, bu ilâhlarımızı tahkir eden İbrahim adında bir genç varmış; herhalde bunları yapan odur...”³¹

İkinci olarak Hz. Yûsuf’un iki zindan arkadaşının genç olduğundan bahsedilmektedir. Âyet şu şekildedir. “*Hapse, onunla beraber, iki genç daha girdi...*”³² başka âyette de mağaraya sığınan gençlerin (ashab-ı kehf) bahsi geçmektedir. “*O (yiğit gençler) mağaraya sığınmışlar...*”³³ Beyzavî burada bahsedilen kişileri genç olarak kabul etmiş ve tefsirinde şu yorumlara yer vermiştir: “Bu gençler Rum eşrafından idiler, Dönemin hükümdarı Dakyanus bunları şirke zorlamış, onlarda kabul etmeyip mağaraya sığınmışlardı...”³⁴ Beyzavî âyette mağaraya sığınan kimselerin genç olduklarını özellikle vurgulamıştır.

Dördüncü olarak âyette mağaraya sığınan gençlerden şu şekilde bahsedilmektedir: “... Onlar Rablerine inanmış gençlerdi...”³⁵ Beyzavî bu âyette geçen “fetâ” kelimesinin tahlilini şu şekilde yapmaktadır: “... Fitye Feta’nın çoğuludur. Sabiy ve sıbye gibi .”³⁶ Bu dört âyette geçen “feta” kelimesi yiğit ve cesaretli genç anlamında kullanılmaktadır. Bu âyetlerde geçen “Feta” kelimesi genç olgusunu karşılamaktadır.

²⁹ Neşet Çağatay, **Bir Türk Kurumu Olarak Âhilik**, Selçuk Üniversitesi Basımevi, 2. Baskı, Konya, 1981, s. 6.

³⁰ Enbiyâ, 21/60.

³¹ Şeyhulislam Ebussuûd Efendi, **İrşadü’l- Akl’s selim**, Tercüme: Ali Akın, Boğaziçi yayınları, Cilt.9, 2007, s. 4054.

³² Yûsuf, 12/36.

³³ Kehf, 18/10-11.

³⁴ Beyzavî, **a.g.e.**, s. 286.

³⁵ Kehf, 18/13.

³⁶ Beyzavî, **a.g.e.**, Cilt.3, s. 287.

1.2.2.7. Şâbb

Sözlükte “ş-b-b” fiilinin asıl ifade ettiği anlamı itibarıyla “tutuşmak, alevlenmek, büyümek” demektir. ³⁷Şâbb kelimesinin türevlerinden olan “şebâb” kelimesinin Fetâ ve hâdese (gençlik ve toyluk) ile eş anlamlı olduğu da ifade edilmiştir.³⁸ Özellikle ihtiyarlığın zıddı olması yönüyle yaşlılıkta şikâyet edilen vasıflar kendisinde bulunmadığı gibi imrenilecek vasıflara da sahip olduğu söylenebilir.³⁹ Bu yönüyle gençlik dönemi yaşlılıkta şikâyet edilen bir kısım zaafıların kendisinde bulunmadığı insanın en dinç olduğu bir dönem olarak kabul edilir. Bütün bunlardan hareketle “ şâbb” kelimesi genel olarak buluş ile başlayan ve neredeyse ihtiyarlık dönemine kadar olan zamana verilen addır.

Bütün bunlardan hareketle “şâbb” kelimesi gençlik çağını ifade eden en genel kavramdır. Bu sebepten dolayı insanın hayatının en verimli olduğu dönem olan bu dönemin güzel değerlendirilmesinin önemi büyüktür. Bu dönemde gençlere her türlü sosyal ve psikolojik destekler verilmelidir.

1.3. Gençliğin Önemi

Gençlik yüce Allah'ın kuluna verdiği en önemli nimetlerin başında gelir. Çünkü bu çağ insanın en zinde ve en enerjik olduğu bir zaman dilimidir. İnsan bu dönemde ibadetlerini ve diğer işlerini eksiksiz yerine getirme potansiyeline sahiptir. Nitekim bir âyette Rabbimiz şöyle buyuruyor: “*Allah hanginizin daha güzel amel yapacağına şahit olmak için ölümü ve dünya hayatını yaratmıştır.*”⁴⁰ Âyette kastedilen genel mana şudur: “... Allah âyette dünya ve ahiret hayatını yaratmasının sebebini insanların güzel işler yapmada birbirleriyle yarışmaları olduğunu bildirmektedir. Maksat ise hangi kulun daha güzel ameller yaptığını ortaya koymaktır...”⁴¹ Bu âyeti incelediğimizde hayatın bir imtihan vesilesi olduğunu görüyoruz. Aynı zamanda insanın Allah’a karşı amellerini en güzel şekilde gerçekleştirebileceği çağ gençlik çağı olduğundan bu çağı en güzel şekilde değerlendirmek önem arz etmektedir.

Hız. Peygamber insanın yaşamındaki gençlik evresinin önemini şu hadislerle ortaya koymuştur: “Beş durum gelmeden önce gelmeden önce beş şeyin değerini bilin:

³⁷ İbn Manzûr, **Lisânu'l-Arab**, Cilt.1, s. 481.

³⁸ Zebîdî, **Ta'cul Arus**, s. 307.

³⁹ İlhamî Günay, **Kur'an'da Gençlik ve Gençler**, Pınar Yayınları, İstanbul, 2010, s. 31.

⁴⁰ Mülk, 67/2.

⁴¹ Hayrettin Karaman, İbrahim Kâfi Dönmez, Mustafa Çağrı, Sadettin Gümüş **Kur'an Yolu Türkçe Meal Ve Tefsiri**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, Cilt. 5, 2016, s. 416-417.

Eceliniz gelmeden önce ömrün, hasta olmadan önce sağlığının, meşguliyetten önce boş vaktinin, ihtiyarlıktan önce gençliğin, Fakirlikten önce zenginliğin...”⁴² Hadiste de belirtildiği gibi gençlik dönemi insanın ömründe ki en büyük sermayelerden biridir. Gençlik çağında bulunan insanların bu sermayeninen iyi şekilde değerlendirmesi önem arz etmektedir.

Milletler ilerlemek için temel desteği yine genç nesilden alırlar. Bunun için gençlerin eğitimi son derece önemlidir. Nitekim Peygamberimiz daha risaletin ilk dönemlerinde gençlere büyük önem vermiş. Onların eğitimiyle bizzat ilgilenmiştir. Aynı zaman da onlara büyük sorumluluklar yüklemiştir. Onlara büyük sorumluluklar yüklemiştir. Örneğin Musab b. Umeyr’i genç yaşta Medine’ye öğretici olarak göndermiştir. Bu durum kaynaklarda şöyle anlatılmaktadır: “On iki kişi olan birinci Akabe ehli ayrılınca, İslam Medine’de yayıldı. Bunun üzerine Ensar, bir adamı Hz. Peygamber’e gönderdi ve ona dedi ki: Bizi din hakkında bilgilendirecek, dini konularda bize açıklama yapacak birini gönder. Hz. Peygamber (s), onlara Mus‘ab b. Umeyr’i gönderdi.”⁴³ Hz. Peygamber’in öğretmen olarak özellikle Mus‘ab b. Umeyr’i Medine’ye göndermesi yukarıda bahsedilen vasıfların onda bulunduğunu göstermektedir. Diğer bir örnekte ise henüz genç daha yaşı genç olan Muaz b. Cebel’i Yemen’e kadı olarak göndermesidir.⁴⁴ Ayrıca Hz. Peygamber genç olmasına rağmen Usame b. Zeyd’i ordu komutanlığına getirmiştir. Bütün bu örnekler Hz. Peygamber’in gençlere verdiği değer bir göstergesidir. Çünkü Hz. Peygamber gençlerin geleceği imar eden mimarlar olduğunu anlamıştı. Gençler geleceğin bir anlamda mimarlarıdır.

Bütün bunların yanında büyüklerin de gençlere karşı çeşitli görevleri vardır. Yetişkinlerin en önemli görevi onlara doğru rehberlik etmeleri yol göstermeleridir. Ayrıca onların kimlik kazanmasına yardımcı olunmalıdır. Bu hususlarda onlara her türlü maddi, manevi psikolojik, bireysel ve toplumsal destek sağlanmalıdır. Nitekim peygamber efendimiz gençlerin yetişmesi için her türlü maddi ve manevi desteğini gençlerden esirgememiştir. Buna en büyük delil Hz. Peygamber’in inşa edilmesini istediği ve inşa ettiği “Suffa” adlı okuldur. Çünkü burada genellikle gençler eğitim alıyordu. Bu durum kaynaklarda şu şekilde ifade edilmiştir: “...Mescid-i Nebvî’de

⁴² İsmail b. Mahammet, Acluni, **Keşfu’l-hafa**, Beyrut, Cilt.1, 1985, s. 166.

⁴³ Ebi’l-Ferec Nureddin Ali b. İbrahim b. Ahmed el-Halebî eş-Şafii, **Siretu’l-Halebîyye ve Huve’l-Kitabu’l-Müsemma İnsanu’l-Uyun fi Sireti’l-Emini’l-Me’mun**, thk. Abdullah Muhammed el-Halyuli, Beyrut, Darü’l-Kütübi’l-İlmiyye, Cilt.2, 1971, s. 12.

⁴⁴ Ebû Ömer Yusuf b. Abdullah b. Muhammed, **el-İstiâb fi Ma’rifeti-l Ashâb**, (Thk. Ali Muhammed el-Becâvî), Mısır (ty) s. 1403.

barınma ihtiyaçlarını karşılarlarken diğer yandan inandıkları dinin esaslarını da öğrenme imkânı elde ediyorlardı. Mescidin öğrenme ortamı, kıblenin Mescidlerin ayrılmaz bir unsuru olarak eğitim tahviliyle birlikte daha iyi bir hal almıştır. Bilindiği üzere, namaz kılınan üstü kapalı alan (zulle/suffe) kıblenin değişimiyle birlikte fonksiyonunu yitirmiştir. Hz. Peygamber eski gölgeliği yeni kible istikametine taşımak yerine, yeni bir gölgelik daha inşâ etme yoluna gitmiştir. Bu yeni durum, mescidde yaşayan muhacirlere üstü kapalı geniş bir barınma ortamı sağlıyordu ki burası daha sonraları İslâm'ın ilk medresesi olmuştur...⁴⁵ İslâm'ın ilk dönemlerinde yapılan bu faaliyetler eğitim ve öğretime verilen değerin göstergesidir. Yapılan bu icraatlar gençlerin fiziksel, sosyal ve zihinsel süreçlerine de çok önemli katkılar sağlamıştır.

1.4. Kur'ân-ı Kerîm'de Gençlik Dönemi ve Özellikleri

Kur'ân-ı Kerîm'deki gençlik dönemi ile ilgili âyetleri incelediğimizde bu döneme ait birtakım hususların olduğunu görmekteyiz. Çalışmamızın bu bölümünde bu dönemdeki gençlerin özelliklerinin ne olduğunu Kur'an'dan hareketle genel olarak başlıklar halinde açıklayacağız.

1.4.1. Soyut Düşünebilme, Muhakeme Yapabilme ve Dini Şuurun Uyanması

Çocukluk döneminden gençlik dönemine geçişte insanın bedensel gelişiminin yanında zihinsel gelişimi de gerçekleşir. İnsan artık somut konuların yanında soyut kavramları da kavrar. Metafizik olguları zihin süzgecinde değerlendirmeye başlar. Bütün bunlardan hareketle insanın akli melekeleri gelişir, akli muhakemeler yapmaya başlar. Önceden taklidi olarak inandığı dini olguları tahkik seviyesinde anlamaya ve anlamlandırmaya başlar. Bu durumu bilişsel olarak Ernest Hams üç evrede incelemektedir. Bu evreler şu şekilde ifade edilmektedir: 1. Peri Masalları Evresi: İlk çocukluk ya da oyun çağı (3-6 yaş) dönemini kapsayan bu evrede çocuklar majik (sihirli-büyüsel) düşüncenin etkisi altında oldukları için gerçek ile hayali ayıramazlar. Bu nedenle Tanrı'yı peri masallarındaki karakterlere benzetirler. 2. Gerçekçi Evre: Son çocukluk ya da okul yıllarında (7-12 yaş) ortaya çıkan gerçekçi evrenin en temel özelliği somut düşünme biçiminin gelişmiş olmasıdır. Bu nedenle Tanrı ve melekler

⁴⁵ A.C. el-Mescidu inşâen ve risâleten ve târihiyyen. Mısır: Mecelletü'l-Ezher, s.12.

gerçek, somut birer varlıklar olarak düşünülür. Yaşanan tüm olayların somut birer varlık, (insan) gibi algılanan kutsal varlıklar tarafından gerçekleştirildiğine inanılır. Ölüm, yaşam, savaş, barış, bahar, yağmur vs. tüm olaylar, adeta eski Yunan mitolojisinde olduğu gibi insan biçimli Tanrılar tarafından yaratılmış/var edilmiştir. Başka bir deyişle bu dönem çocuklarında antropomorfik (insan biçimli) Tanrı anlayışı hâkimdir. 3. Bireysel Evre: Yaklaşık 13-18 yaş aralığında soyut düşünebilme özelliği kazanan ergen kendine özgü fikirler ve inançlar oluşturmaya çalışır. Çünkü bu dönem gençleri dinî ve ahlakî açıdan otonomi kazanma, yani özerkliğini ilan etme peşindedir. Bireysel evre, kendi içinde üç grupta incelenebilir. Ergen, öncelikle geleneksel dinî fikirleri kazanma aşamasındadır. Bunu takip eden süreçte ergenin dinî açıdan daha duygusal ve daha mistik bir yönelim göstermesi söz konusudur. Son tahlilde dinî sembollerin farkına varan ergen, inançlarını sembollerle ifade etmeye başlar.⁴⁶

Harms Ernest'in bireysel evre olarak nitelediği bu çağ Kuran'ı Kerim'de Hz. İbrahim'in Rabbini bulma yolundaki adımları ile benzer özellikler taşımaktadır. Bunun en önemli ispatı Hz İbrahim de tek bir Allah'a ulaşırken önce somut olgulardan hareket etmiştir. Önce güneşi tanrı olarak tahayyül etmesi daha sonra gerçek ilâha ulaşması bunun en büyük delili olarak kabul edilir.⁴⁷ Zemahşerî (öl 114) âyette geçen olayı tefsir ederken şu yorumlara yer vermiştir: ' بازغاً kelimesi, "doğuşun başlangıcında olan" anlamındadır. "Rabbim beni doğru yola götürmezse" ifadesiyle kavminin batıp kaybolma özelliği bakımından yıldızlara benzeyen ayı ilah edinmesinin bir sapkınlık olduğu belirtilmektedir. Yine âyette gerçeği bulmanın ancak Allah'ın tevfik ve lütfu ile gerçekleşeceğine dikkat çekmiştir."⁴⁸ Âyette Hz. İbrahim'in o anki ruh halinin anlatılmakta soyut düşünme aşamasının en güzel hali örneklendirilmektedir. Çünkü Hz. İbrahim somut düşünme aşamalarından geçip soyut düşünme aşamasına geçmiştir. Aynı zamanda o bir muhakeme yapmış arayışları neticesinde Allah'ın varlığını bulma aşamasına ulaşmıştır. Bu bilinç durumundan sonrada yaşadığı toplumun inanç hususunda yönlendirmeye çalışmıştır.

Hız. İbrahim örneğinde olduğu gibi gençlik çağı insanların inanmaya ve akdetmeye en yatkın olduğu çağdır. Çünkü insanın genel yapısında bir inanma isteği

⁴⁶ Harms, Ernest **The deveopment of religious experience in children**, American Journal of Sociology Sayı. 50, s.112-122.

⁴⁷ Enâm, 6/76-79.

⁴⁸ Zemahşerî, "El Keşşaf an Hakaiki't Tenzil ve Uyunu'l Ekavil fi Vucuhi't Te'vil", Çevirenler: Muahammet Coşkun, Ömer Çelik, Necdet Çağır, Adil Bebek, Ekin yayınları, İstanbul Cilt.1, 2006, s. 680.

vardır. Bu çağda da insanın inanma isteği bir şekilde giderilmelidir. Onun için de kişiye bu dönemde dini olguları araştırıp öğrenmesine yardımcı olunması gerekmektedir.

1.4.2. Toplumsal Olaylarla İlgilenme/Yardımlaşma

İnsan toplumsal bir varlıktır. İnsanın toplumdan bağımsız düşünülmesi mümkün değildir. Bu sebeple insanın toplumla beraber huzurlu yaşayabilmesi için birlikte yaşama kültürüne sahip olması gerekir. Nitekim İslâm Ahlâk Felsefesi ile ilgili yapılan çalışmalarda şu bilgilere yer verilmektedir: "...beraber yaşama, müşterek değerler üzerinde birliktelik ağlanarak ortak bir hayat tarzı oluşturup hüküm sürmek olarak ifade edilir. Bunlar, ahlaki, dinî, sosyal ve kültürel değerler olarak belirlenmektedir..."⁴⁹ Nitekim Kur'an'da gençlerden bahsedilirken onların toplumsal ahlâka önem vermelerini, aynı zamanda toplumsal olaylarla ilgilenmelerini, bunun yanında insanlara her türlü sıkıntıda yardımda bulunmalarından söz edilmiştir. Nitekim gençlerin bu yönleri çeşitli Kur'ân kıssalarında anlatılmıştır: "Hz. İbrahim'in müşrik babasını tevhide çağırması ve insanları putlara tapmaktan alıkoymaya çalışmıştır. Bunun yanında Hz. Yusuf'un zindanda gösterdiği örnek davranışları sebebiyle arkadaşları tarafından Muhsin olarak nitelendirilmiştir."⁵⁰ Hz. Yusuf'un bu örnekliği insanların sorunlarıyla doğrudan ilgilendiğinin ve onlara yardım ettiğinin bir göstergesidir.⁵¹

Hz. Peygamber'in Mekke toplumunda yaşanan zulüm ve haksızlığı önlemek için kurulan Hilfu'l Fudûl cemiyetine üye olması onun toplumsal sorunlara duyarlı olduğunun göstermektedir. Bu cemiyetin amacı toplumda yaşanan adaletsizlikleri ve haksızlıkları ortadan kaldırmaktı Hz. Muhammet'te bu dernekte verilen görevleri hakkıyla yerine getirmiştir.⁵² O toplumda haksızlığın çok olması Hilfu'l Fudûl cemiyetinin kuruluş sebebidir. Bu cemiyetin kuruluş sebebi şu şekilde rivâyet edilir: "...Hilfu'l-Fudûl'un kurulmasına sebep olan olay şudur: Zebidli tüccarın malları haksız yere As b. Vâil' tarafından alınmış. Bunun üzerine toplumda adaletten yana

⁴⁹ Kemal Göz, **İslâm Felsefesinde Ahlakın Temel Paradigmaları** (Değer Merkezli Bir Yaklaşım), Fecr yay., Ankara 2016, s. 13-20; Osman Mutluel, **Çocukta Değer Bilinci ve Karakter Eğitimi**, Boy yay., Denizli 2014, s. 43-45.

⁵⁰ Yusuf, 12/36.

⁵¹ İlhami Günay, **Kur'an'da Gençlik ve Gençler**, Pınar Yayınları,, 2010, s. 87.

⁵² Hüseyin Algül, **"İnsani İlişkiler Açısından Hz. Muhammed"**, **Hz. Muhammed ve Gençlik**, TDV Yayınları, Ankara, 1995, s.17.

olan kişiler ondan bu malları almış ve tüccara teslim etmişlerdir...”⁵³ Bu durumdan anlaşılacağı üzere bu cemiyetin kuruluş amacı toplumsal huzuru sağlamak, haksızlığı önlemek adaleti temin etmek ve mazlumun yanında yer alarak ona destek olmaktır.

Bütün bunlardan hareketle Hz. İbrahim, Hz. Yusuf, Hz. Muhammet örneklerinde olduğu gibi bütün peygamberler toplumsal bir duyarlılık taşımaktadırlar. Toplumun problemleriyle ilgilenmektedirler. Kur'an'da örnek gençlerin özelliklerinden bahsedilirken onların toplumsal duyarlılık taşıyarak yaşadıkları toplumun sosyal problemlerine kayıtsız kalmadıkları görülür.

1.4.3. Haya ve İffet Koruma

Kur'an, gençlerin özelliklerinden bahsederken onların haya ve iffetlerini korumaya özen gösterdiğini belirtmiştir. İffet kavramının temelde iki manası vardır. Bunlardan birincisi, iffet insanın bedenî ve maddî isteklere karşı haddinden fazla yönelmesini engelleyen erdem ikincisi ise ihtiyacı olduğu halde ihtiyacını telep etmekten geri durmasıdır.⁵⁴ Hayâ ise toplumdan ayıplanma endişesiyle yanlış davranışların yapılmasını engelleyen ahlaki bir kavramdır.⁵⁵ Bir başka ifadeyle kınanma endişesiyle kurallara aykırı davranmaktan kaçınmaktır. Kur'ân-ı Kerîm'i incelediğimizde haya kelimesinin türevleri üç yerde geçtiği görülmektedir.⁵⁶

Kur'an-ı Kerim'de haya ve iffetle ilgili insanlara örnek bir prototip oluşturması için çeşitli örnekler sunulmuştur. Örneğin Hz. Yusuf, Aziz'in hanımının ahlaksız teklifine karşın iffetini korumuştur. Çirkin fiilleri yapmaktan Allah'a sığınmıştır. Kur'an'da bu durum şu şekilde anlatılmaktadır:

Hz. Yusuf'tan evinde bulunduğu hanım ondan yararlanmak istedi. Ona tuzak kurup kapıları sürgüledi. Onu kötü fiili işlemeye davet etti. Hz. Yusuf bu kötü fiili yapmaktan Allah'a sığındığını belirtti...⁵⁷ Hz. Yusuf'un bu çirkin teklif karşısındaki tutumunu Beyzavî tefsirinde şu şekilde anlatılmaktadır: “...Allah'a sığınırım! Şüphesiz ki efendim bana iyi baktı, dedi.” Efendim Kıtır bana iyi baktı sana da bana iyi bakmanı tembih etti. Bunun mükafatı ailesine hainlik etmem mi olmalıdır? “Âyette geçen zalimler iflah olamazlar ifadesi “ iyiliğe karşılık kötülük yapanlar karşılayanlar

⁵³ Muhammed Hamdullah, **İslâm Peygamberi**, Şamil yayınları, İstanbul 1993, s. 53; Muhammed Hamdullah “Hılfu'l-Fudul”, DİA, İFAV Yayınları, İstanbul. Cilt, 18, 1998, s. 31-32.

⁵⁴ Mustafa Çağrı, “İffet”, DİA, İFAV Yayınları, İstanbul, Cilt. 21, 1989, s. 506

⁵⁵ Çağrı, “Haya”, DİA, İFAV Yayınları, , İstanbul, Cilt.16, 1997, s. 554

⁵⁶ Bakara, 2/26;Kassas, 28/25;Ahzab, 33/53

⁵⁷ Yusuf , 12/23.

iflah olmazlar anlamındadır. Bu ifadede zina edenler olaraktan anlaşılmıştır. Çünkü zina etmek karşı taraf için zulümdür...”⁵⁸ Bir genç olarak Kur'an'da bahsedilen Hz. Yusuf büyük bir iffet abideliği örneği sergilemiştir. Hem efendisine ihanet etmemiş haya ve iffetini korumuştur.

Başka bir örnekte Hz. Meryem Kur'an'da iffetin temsili olarak sunulur. Hz. Meryem bu özelliğinden dolayı Allah katında büyük bir derece kazanmıştır. Nitekim Kur'an'da bu husus şöyle dile getirilmektedir: “*Melekler Hz. Meryem'in yanına gelerek ona şöyle dedi: Ey Meryem: Allah diğer insanlar içinden seni seçti. Seni yaratılış açısından tertemiz yarattı. Seni dünyanın diğer kadınlarından daha değerli gördü.*”⁵⁹ Âyetle ilgili şu şekilde yorumlar yapılmıştır: ...Ey Meryem Allah seni Yahudilerin sana iftira attığı kötü kadın imajından korudu. Dünyadaki diğer kadınlar içinden seni seçti, herhangi bir baba olmadan asil bir erkek çocuğu dünyaya getirme hususunda Allah'ın kudretiyle seçildin...”⁶⁰ Bur âyette Hz. Meryem'in iffet ve namusunu koruduğunu ve kesin olarak Yahudiler 'in kendisini itham ettiği özelliklerden uzak olduğu anlaşıyor. Zemahşerî ise Hz. Meryem'in durumu hakkında şu yorumlara yer verir: “...Şüphesiz Allah seni seçti “ başlangıçta seni annenin yanından alarak kabul edip sana gerekli terbiyeyi vererek seni seçti. Sana yüce bir değer verdi. Çirkin fiillerden ve Yahudilerin sana attığı iftiralarından seni beri kılarak seni arındırdı. Seni dünyanın bütün kadınlarından üstün tuttu. Sonunda sana babasız olarak İsa'yı vermek suretiyle dünyada bulunan hiçbir kadına verilmeyen bir makam verdi...”⁶¹ Âyetten anlaşılabacağı üzere Hz. Meryem iffetini korumuş haya timsali bir kadındır. O Yahudilerin kendisini itham ettikleri kötü fiillerden uzaktır.

Bütün bunlardan hareketle hayanın ve iffetin gençlere değer kazandıran olgulardan biri olduğunu söylenebilir.

1.4.4. İyi Örnek Olma

İnsanın diğer mahlukattan ayrılan yönlerden bir tanesi de davranışlarını içgüdüsel şekilde öğrenmeyip model alarak öğrenmesidir. Kur'an-ı Kerîm bu hususta insanlara iyi model olmalarını tavsiye etmiş ve insanlara karşı iyi model olan kimseleri övmüştür. Kur'an-ı Kerîm, Peygamberleri insanların önderi olarak nitelendirmekte ve

⁵⁸ Beyzâvî, **a.g.e**, Cilt.3 s. 11.

⁵⁹ Âl-i İmrân, 3/42

⁶⁰ Muhammed Ali Es-Sâbûnî, **a.g.e**, Cilt.3, s. 156.

⁶¹ Zamahşerî, “**a.g.e**”, Cilt.1, s. 936.

insanların yapmalarını istediği vazifeleri, onları örnek vererek hatırlatmada bulunmaktadır. Nitekim Kur'ân bu hususta Hz. Muhammed ve Hz. İbrahim'den övgüyle bahsetmektedir. Hz. İbrahim özelde o zamanda yaşayan insanlara genelde ise bütün insanlara örnek olarak sunulan bir şahsiyettir. Hz. İbrahim'in insanlar karşısındaki en büyük örnekliliği sağlam inançlı olması ve inançsız insanlarla arasına mesafe koymasındır. Bunun beraberinde ise Allah'a karşı ihlas, samimiyet, teslimiyet ve tevekkül içinde olmasındır. Bu durum Kur'ân-ı Kerîm'de şu şekilde zikredilmiştir: “*İbrahim ve onunla beraber olanlarda sizin için uyulacak güzel örnekler vardır...*”⁶²

Hz. Peygamber (sav) Kur'ân'ın tavsiyesi ile insanların model olarak benimsemesi gereken örnek bir rehberdir. Hz. Muhammed'in sahip olduğu ahlak Kur'ân-ı Kerîmde övülmüştür. Bu durum Kur'ân-ı Kerîm'de şu şekilde anlatılmaktadır: “*Muhakkak ki sen yüce bir ahlâk üzeresin*”⁶³ Hz. Muhammed gençliğinde hak hukuk hususunda çok titiz davranmıştır. Riyakârlıktan her zaman uzak durmuştur. Haksızlık ve zulme engel olmak gayesiyle erdemliler cemiyetine katılmıştır. Tahir/Temiz lakabıyla tanınmış ve emin sıfatını taşımıştır.⁶⁴ Kur'an'da Hz. Muhammet (sav) örnek alıp itaat etmek dünya ve ahirette kurtuluş ve mutluluk vesilesi olarak belirtilmektedir. Bu durum Kur'ân-ı Kerîm'de şu şekilde zikredilmektedir: “*Allah'a ve resulüne itaat edin. Umulur ki merhamet edirsiniz.*”⁶⁵ Âyetten anlaşılacağı üzere Hz. Muhammet örnek bir model olarak tasvir edilmiş ona itaatin gerekliliği bildirilmiştir. Burada aynı zamanda bir ikaz vardır. Bu ikaz şu şekilde tefsirlerde açıklanmaktadır: “... Bu uyarının arkasından va'adi getirmesi emre muhalefetten sakındırmak ve itaate teşvik etmek içindir. Bu gibi yerlerde lealle, asâ ve ensali gibi fiiller söylenen şeye ulaşılmasının nadir olduğunu göstermektedir...”⁶⁶

Kur'an'da Hz. Mûsâ'nın karşılık beklemezsizin hayvanlarını sulamada sıkıntı çeken iki kıza yardım etmesi Kur'ân'da övülmüştür.” ... Hz. Mûsâ, onlara acıyarak onların yerine bunu yaptı. Hz. Mûsâ bunca yorgunluk ve vücudunda meydana⁶⁷ Hz. Musa onlara acıyarak hayvanlarını suladı ...”⁶⁸ Âyetten de anlaşılacağı üzere bir genç olarak Hz. Mûsâ büyük bir fedakârlık örneği sergilemiş muhtaç durumdaki iki kıza

⁶² Mümtetine, 60/4.

⁶³ Kalem, 68/4.

⁶⁴ Algül, Hüseyin, “a.g.e”, s. 17.

⁶⁵ Âl-İmrân, 3/132.

⁶⁶ Beyzâvî, a.g.e, Cilt. 1, s. 437.

⁶⁷ Kasas Suresi, 28/23-24.

⁶⁸ Ebu suûd , a.g.e, Cilt. 5, s. 4590.

yardımda bulunmuştur. Âyetten de anlaşılacağı üzere Hz. Mûsâ'nın kızlara karşı bu tavrı övülmüştür.

Bütün bunlardan hareketle Kur'ân-ı Kerîm'de gençlerin tahkik derecesinde imanlı olmaları, inançsız insanlarla aralarındaki samimiyeti gözden geçirmeleri, zulüm ve haksızlık karşısında tavır almayı muhtaç durumda olanlara yardım etmeyi Allah'ın emirlerini baş tacı kılmayı tavsiye etmektedir. Bu davranış biçimlerini gösterenler Kur'ân-ı Kerîm'de olumlu bir prototipler olarak ortaya konulmaktadır.

Bütün bu örneklerden hareket ederek Kur'an'ın övgüsüne mazhar olabilmek için onda model olarak sunulan insanların yaşayışları şiar edinilmelidir.

1.4.5. Cesaret ve Sıkıntılara Tahammül

Cesaretli olmak toplumun değer verdiği diğer bir özelliktir. Bilhassa gençlerde ön plana çıktığında onlara ayrı bir değer katan özelliktir. Bunun la ilgili İbn Miskeveyh' in yaptığı açıklamalar şöyledir: "...Cesaret öfkeye ilişkin nefsin faziletidir. Yapılması iyi, sabredilmesi övülmüş tehlikeli işlerde aklın gereğini kullanmak ve ondan geri durmamakla ortaya çıkar. Eğer kişi Allah ve O'nun adaleti ve nizamı uğrunda dinini savunmuşsa bu zevki ömrü boyunca sürüp gider..."⁶⁹ Bu münhalde gençlerin hak ve adalet konusundaki hassasiyetleri ve bu konuda gösterdikleri cesaret yaşanan haksızlıkların ortadan kaldırılmak yönünde büyük rol oynar. Gençlerin hayallerindeki adaletli dünyayı gerçekte kurabilme ümidi onları mücadeleciler ve cesaretli bir kişiliğe sahip olmaya götürür.

İslâm'ın ilk başlangıcından yayılışına kadar bütün sıkıntılara göğüs geren şahsiyetler genelde gençler olmuştur. Bunun yanında Allah'ın yeryüzündeki mesajı olan tevhit davasını yaşamak ve yaşatmak için çalışanlar yine gençler olmuştur. Kur'an'ın birçok yerinde bu husus dile getirilmiş ve örnek davranış sergileyen gençler övülmüştür. Örneğin Hz. İbrahim büyük bir güce mukavemet ederek hakkı haykırmıştır. Kur'an'da bu husus şu şekilde dile getirilmiştir: "*Kavmi Hz. İbrahim ile münakaşa yaptı. O da: "Bana Allah hak yolu işaret etmişken sizler benimle Allah hakkında mı münazara yapıyorsunuz? Ben sizin Allah'tan ortak koştuğunuz şeylerden korkacak değilim..."*"⁷⁰ Burada Hz. İbrahim inancı uğruna hakkı haykırmıştır.

⁶⁹ İbn Miskeveyh, **Ahlâki Olgunlaştırma**, Mütercim: Abdülkadir Şener ve Arkadaşları, KTBİY, Ankara, 1983, s. 25.

⁷⁰ En'am , 6/80.

O kavminin sapkınlık içinde bulunduklarını ve onların inanç konusundaki saplantılarının yanlış olduğunu korkmadan dile getirmiştir. Bir anlamda bir genç olarak Hz. İbrahim gençlere sapkın bir inanç karşısında, doğru olan bir inancın nasıl savunulması gerektiği hakkında bir örnek oluşturmuştur.

Başka bir örnekte Ashap-ı Kehf olarak bilinen gençlerin Allah’a iman etmeleri buna karşı kral tarafından zorlanarak Allah’a ortak koşmak veya katledilme arasında iki seçenekten birisini tercih etmeleri istendiğinde kralın bu tutumuna karşılık mukavemet göstermeleri ayrı bir cesaret ve kararlılık örneğidir.⁷¹ Bu olaya göre: ‘hükümdar ve adamları onların yerini öğrenip onlara kötü söz söyleyerek ceza vermek ve dinlerinden döndürmeye çalışmaktadırlar. Eğer yerinizi öğrenirse sizi sizi, sövüp kötü söz söyleyerek ezaya maruz bırakarak ya da dininizden döndürürler...’⁷² Anlatılan duruma göre gençler ölüm tehlikesine rağmen dahi inançlarından ödün vermemişlerdir.”... Bu gençler yeri geldiğinde hakkı ve doğruyu karşısında ki muhatap kim olursa olsun haykırabilecek cesarete sahiptiler. Onların bu şekilde hakkı söylemelerine karşılık Allah da onların imanlarını artırmış, kendilerine basiret vermiştir.”⁷³ Açıklamalardan da hareketle Ashâb-ı Kehf gençliği cesaret ve sıkıntılara tahammül konusun da insanlar için örnek olarak vermiştir. Ashâb-ı kehf’in cesareti Kur’ân-ı Kerîmde bir başka yerde şu şekilde ifade ediliyor: “...*Kalkıpta Rabbimiz göklerin ve yerin Rabbidir Allah’tan başkasına asla ilâh demeyiz...*”⁷⁴ Ebû’s Suûd(1574ö) Ashâb-ı kehf hakkındaki “kalktılar” ifadesini, zalim hükümdarın putları reddetmeleri yüzünden şiddetle hesaba çekilmelerine aldırmandan huzurdan ayrıldılar manasına geldiğini söylemektedir.⁷⁵ Bütün bunlar gençlerin dinlerini yaşama uğruna kendilerini nasıl feda edebildiklerini ve bu hususta gösterdikleri cesareti gözler önüne sermektedir. Onlar hak uğrunda sıkıntılara tahammül göstermiş yapılan eziyetlere sabırla mukavemetlerde bulunmuşlardır. Allah’ta onların cesaretlerini övmüş bütün gençlere ve insanlara örnek olarak sunmuştur.

⁷¹ Turgay Gündüz, **a.g.e.**, s. 156-157.

⁷² Taberî, Ebu Ca’fer Muhammed bin Cerîr, **Câmiu’l-Beyân an Te’vîli’l-Kur’an**, *İhtisar ve Tahkik*: Tercüme: Mehmet Keskin, Hikmet Neşriyat Ltd. Şti, *İstanbul*, 2006, Cilt. 3, s.353.

⁷³ Abdurrahman Altuntaş,, **Ashâb-Kehf Olayının Psikolojik ve Metafizik Dokusu**, *Uluslararası Eshâb-ı Kehf Sempozyumu*, Kahramanmaraş, 2012, s.450.

⁷⁴ Kehf, 18/14.

⁷⁵ Ebu Suud, **a.g.e.**, Cilt. 5, s. 210.

1.5. Kur'an'ın Hitabı Gençlik

Kur'an-ı Kerim'de gençlik çağına ve gençlerin nasıl olması gerektiği konusuna büyük önem verilmiştir. Bu bağlamda hitap ettiği gençliğin nasıl olması gerektiği hakkında Kur'an örneklerle açıklamalara yer vermiştir. Kur'an-ı Kerim'de gençliğe hitap eden toplam beş âyet bulunmaktadır. Bu âyetler şunlardır:

*"Zindana onunla birlikte iki delikanlı daha girdi..."*⁷⁶

*İki denizin birleştiği yeri geçtikleri zaman, Musa genç arkadaşına:*⁷⁷

*Ey Muhammed! Bir vakit Musa genç adamına demişti ki..."*⁷⁸ Bu âyetlerde kullanılan genç kavramları daha çok gerçek anlamda kullanılmıştır. Hitap edilen insanların genç insanlar olduğu belirtilmektedir. Fakat diğer gençlikle ilgili üç âyette gençlerin daha çok ruhsal özelliklerine ve kişisel yapılarına dikkat çekilmiştir. Örneğin bir âyette dinlerini yaşama uğruna mağaraya sığınan gençlerden Kur'an şu şekilde bahsetmektedir:"

*...Rabbimiz! Bize katından bir rahmet ver ve bizim için şu işimizden bir kurtuluş yolu hazırla."*⁷⁹ Burada gençlerin yüce yaratıcıya tam teslimiyetle bağlandığı açıkça görülmektedir. Başka bir âyette de şöyle buyrulmaktadır:

*"Hakikaten onlar, Rablerine iman eden birkaç genç idi..."*⁸⁰ Bu âyette mağaradaki gençlerin bir yanlış inanışın karşısında tek bir vücut oldukları ortaya konur. Dönemin hâkim güçleri inançlarını ne kadar engellemeye çalışsalar da bu hususta gençlerin hakkı savunmaları tam bir örneklik teşkil etmektedir.

⁷⁶ Yusuf, 12/36.

⁷⁷ Kehf, 18/62.

⁷⁸ Kehf, 18/60.

⁷⁹ Kehf, 18/10.

⁸⁰ Kehf, 18/13.

İKİNCİ BÖLÜM

2. KUR'ÂN'DA OLUMLU VE OLUMSUZ GENÇ PROTOTİPLERİ

2.1. Kur'an'da Olumlu Genç Prototipleri

İnsan zihni daima somuta dönük olguları daha kolay algılayabilmektedir. Bundan dolayı Kur'an'da mesajlar iletilirken sık sık misaller verilmektedir. Gençlerin olumlu davranışları övülmüş ve gelecek diğer insanlar için örnek olarak ortaya konulmuştur. Gençlerin olumlu davranışlarının somut bir şekilde ortaya konulmaya çalışılmasının en büyük amacı insanlara önder olarak gönderilen peygamberlere bu görev genç yaşlarda verilmiştir. Bunun en büyük sebebi ise gençlerin bu yaşlarda belirli bir dinamizme sahip olmalarıdır. Bir diğer özellik ise insanın ömründe en fazla akli muhakeme yaptığı dönem gençlik çağlarıdır. İnsanın gençlik çağında cesaret, akl-i muhakeme ve dinamizmin zirvededir. Bu sebeple gencin bu dönemde topluma yön veren özelliği vardır. Bunun en büyük örneği Kur'ân-ı Kerîm'de bir genç olarak nitelendiren Hz. İbrahim'in inancı konusundaki tutum ve davranışlarıdır. Kur'ân-ı Kerîm'de bu durumu şu şekilde ifade ediliyor: *“Dedi ki: Hayır sizin Rabbiniz göklerin ve yerin Rabbidir ki onları yaratmıştır. Ben de buna şahitlerdenim. Arkanıza dönüp gittikten sonra mutlaka putlarınızı elbette kıracağım. İbrahim belki onlar dönerler diye büyüğü hariç hepsini paramparça etti. Dediler: Tanrılarımıza kim bunu yaptı? Gerçekten o mutlaka zalimlerdenidir. Dediler: Onları diline dolayan bir genç işittik; Ona İbrahim deniliyor.”*⁸¹ Bu âyetlerden genel olarak şu anlaşıyor ki daha genç yaşta Hz. İbrahim, putlara inanan kavmiyle tek başına mücadele etmiştir. Kur'an'da bir genç olarak belirtilen Hz. İbrahim örneğinde görüldüğü gibi olumlu gençlerin hangi vasıflara sahip olması gerektiği hakkında somut örneklerde bulunmuştur.

Çalışmanın bu bölümünde Kur'ân-ı Kerîm temel alınarak Kur'an'da olumlu genç prototipleri tasvir edilecektir.

⁸¹ Enbiya, 21/56-60.

2.1.1. Allah'a İhlasla İman Etmeleri

Kur'an'da küfür, yerilerek kötü özelliklerin bir menşei olarak kabul edilirken iman ise olumlu ahlâki özelliklerin merkezi kabul edilir. İman İslami erdemlerin ortaya çıktığı bir kaynak olarak kabul edilir.⁸² İslâmîyet'in en birinci şiarı tevhittir. Tevhit kavramı en genel olarak şu şekilde tanımlanır: "Allah'ın zâtında, sıfatlarında, ibadet edilen bir varlık olduğunu tek olduğunun akıl ve kalp yoluyla kabul edilmesi ve inanılması manasına gelen terimdir."⁸³ Kur'an Allah'ın varlığının yanında birliğinin de önemi üzerine ısrarla durur. Bu konudaki âyet şudur: " ... *Allah birdir.*"⁸⁴ Kur'an'da tevhit inancını benimseyenler övülmüş ve doğru yolda oldukları belirtilmiştir. Örneğin Hz. İbrahim bu konuda ki en somut misaldir. Kavminin Allah'a ortak koştuğu şeylerden uzaklaşarak aklıyla vacibu'l vucut olan Allah'ı bulmaya yönelmiştir. Daha sonra Ay ve güneş gibi insanoğlu için olağanüstü varlıklara tanrı olarak kabul etmiş. Sonunda yaptığı çıkarımlarla mutlak yaratıcıya ulaşmıştır. Fakat bunlarında belli bir süre sonra yok olduğunu görünce "*Ben sizin sapkınlıklarınızdan uzağım demiştir.*"⁸⁵ Daha sonra kavminin inançlarını değerlendirmiştir. Daha sonra tek olan bir olan Allah'a yönelmiştir.

Hz. İbrahim'in tevhit mücadelesi tefsirlerde şu veciz ifadelerle anlatılır: "İbrahim (a.s), ihtimalledir ki tek olan tevhit inancına ulaşmak için geliştirdiği akli muhakemelerden önce tevhit inancına mensuptur. Bu muhakemeleri yapmasının sebebi sapkın inançlarla baş başa olan kavmini düşündürmeye sevk etmek onları tek İlâh olan Allah inancını buldurmaya yöneltmektir."⁸⁶ Burada Hz. İbrahim'in zihninde geçirdiği akli muhakeme insanların taklidi imandan nasıl bir tahkiki imana geçmesi konusunda ayrıca bir örnek teşkil etmektedir. Çünkü Allah'a ihlasla iman edebilmenin ilk şartı tahkiki imana ulaşmaktır. Bu durum tıpkı Hz. İbrahim'in geçirdiği gibi akli muhakemelerle mümkün olabilecektir. Hz. İbrahim'in geçirdiği bu akli muhakemeler taassup içinde olan kavmine ve daha sonra gelen insanlara yönelik örnek bir tavidir. Bu sebeptendir ki Hz. İbrahim'in müşrik olan kavmine koyduğu tavır Kur'an tarafından övülmüştür.

⁸²Toshihiko İzutsu, **Kur'an'da Dinî ve Ahlakî Kavramlar**, Trc. Selahaddin Ayaz, Pınar Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 1991, s.245.

⁸³ Mevlüt Özler, "**Tevhid**", *DİA*, Cilt.19, s. 18.

⁸⁴ İhlâs, 112/1

⁸⁵En'am, 6/76.

⁸⁶ Hayrettin ve diğerleri, **a.g.e**, Cilt.2, s. 430-431

Kur'ân'da Allah'a ihlasla iman edenlere Ashab-ı Kehf'de örnek verilebilir. Ashâb-ı Kehf, Allah'ın birliğine inanmış gençlerden oluşmaktadır. Aynı zamanda Ashab-ı Kehf'in yaşadıkları kavmin onların Allah'a karşı olan imanlarını ihlaslarını ve doğru yolda olduklarını gösteren önemli karinelerdir.

2.1.2. Sosyal Çevreye Duyarlı Olmaları

İslâm dini denilince akla yaşamak için yaşatmayı gaye edinen din gelir. Bunun için İslâm dinin çevreden bağımsız ve çevreye duyarsız bir şekilde duyarsız bir şekilde yaşanılması mümkün değildir. İnsanların gerçek değeri çevresiyle kurduğu pozitif ilişkilerle mümkündür. Bu yüzden Kur'ân-ı Kerîm çevreye ve topluma örnek olan gençleri övmüştür. Hz. İbrahim'in babasını ve kabilesini sürekli tevhide çağırması buna örnek teşkil etmektedir. Yine aynı şekilde Hz. Yusuf'u zindan arkadaşları "muhsin" diye çağırırları Hz. Yusuf'un iyi bir insan olduğunu göstermektedir. Çünkü ihsan, güzellik, iyilik gibi anlamlara gelmektedir.⁸⁷ Hz. Yusuf 'un zindanda arkadaşlarına maddi ve manevi yardımda bulunmasından dolayı arkadaşları ona bu ismi vermiştir. O'nun zindan arkadaşlarına yardım etmesi konusunu Nesefî (ö. 710) şu şekilde yorumlamaktadır: "Rüya tabirini güzel yapıyor mahkumlara ihsanda bulunuyor, hastalarını tedavi ediyor, kederlilere teselli veriyor, muhtaç olanlara maddi yardımda bulunuyordu."⁸⁸ Âyetten de anlaşılacağı üzere Hz. Yusuf'un övüldüğü nokta çevreye karşı duyarlılığıdır.

Hz. Peygamber'e (s.a.v)risâlet görevi tebliğ edilmeden önce Mekke'nin içinde bulunduğu duruma üzülmüş ve buna çareler aramıştır. Güçsüz ve fakirlerin haklarını korumak için kurulan Hilfu'l Fudûl cemiyetine katılarak toplumsal olaylara tam bir duyarlılık örneği sergilemiştir. Bunun en büyük sebebi bu cemiyetin kuruluş amacının toplumda var olan hukuksuzluğu ortadan kaldırmak için kurulmuş olmasından kaynaklanmaktadır. Bir başka ifadeyle bu dernek haksızlığa uğrayan insanların haklarını geri alma mücadelesi olan bir cemiyettir.

Kur'an'da bir genç olarak belirtilen Hz. Yahya'nın sahip olduğu ilmi ve insanlarla olan yumuşak ilişkileri O'nun çevresine olan duyarlılığını göstermektedir. Kur'an'da bu durum şu şekilde ifade edilmektedir: "...O isyan eden bir zorba değildi.

⁸⁷ İsfahâni, El hüsyen b. Muhammed er Rağıb, **el-Müfredât fi Gâribi'l Kurâni'l Kerim**, Dâru Kahraman, İstanbul, 1986, s.171.

⁸⁸ Nesefî, Abdullah b. Ahmed, b. Mahmut, **Tefsiru'n-Nesefî**, Dâru Kahraman, İstanbul, Cilt.2, 1984, s. 221.

⁸⁹ Beyzavî Hz. Yahya'nın kişilik özelliklerini anlatırken şu yorumlara yer veriyor: "... "O ebeveynine itaatkâr idi, zorba ve asi değildi ..." ⁹⁰ Kişi duyarlılığını genel olarak en yakınından en uzağına doğru herkese göstermelidir. Burada Hz. Yahya'nın ebeveynlerine karşı göstermiş olduğu saygı ve ihtiram özelde o zamanda yaşayan insanlara genelde de bütün insanlara örneklik teşkil etmektedir. Bu âyette genel olarak Hz. Yahya örneği üzerinden insanların ana ve babasına ve çevresine nasıl olması gerektiğini anlatıyor.

Bütün bunlardan hareketle diyebilir ki insan toplumsal bir varlık olduğu için çevresinden bağımsız değildir. Bu durumdan dolayı toplumsal ilişkilerin nasıl olması gerektiği Kur'an-ı Kerim'de örnekler üzerinden açıklanmaktadır.

2.1.3. Ebeveynlere Karşı Duyarlı olmaları

Kur'an-ı Kerim gençlerin olumlu davranışlarını tasvir ederken ebeveynlerine karşı duyarlı olduklarından bahsetmiştir. Bu hususta evlatlara çeşitli görev ve sorumluluklar yüklemiştir. Bunlardan biri keşinin onlara karşı ve saygı gösterilmektir. "*Biz insana anne ve babasına karşı iyi muamelede bulunmasını emrettik*" ⁹¹ Âyetten de anlaşıldığı gibi gençlerin anne ve babalarına olan itaati Allah'ın bir emridir. Meşhur müfessirlerden Râzi, tefsirinde gençlerin ebeveynlere karşı sorumluluklarını şu şekilde maddeleştirmiştir: 1. İyi muamelede bulunma 2. Azarlamama 3. Tatlı söz söyleme 4. Tevazuda bulunma 5. Merhamet duyma. ⁹²

Kuran'da anne ve babaya iyilik etmek onlara karşı duyarlılık göstermek bir görev olarak ifade edilmektedir. Bu durum Kur'an'da şu şekilde buyrulmaktadır: "...ana-babaya iyilik edin ..." ⁹³ Buradan anlaşılabacağı üzere anne ve babaya karşı iyilik yapmak Allah'ın inanan insanlara karşı bir emridir. Bu durum tefsirlerde şu şekilde ifade edilmektedir: "...Ve bilvalideyni İhsana" yani ahsinu bihima ihsana (onlara adam akıllı iyilik edin) demektir..." ⁹⁴ Ve bilvalideyni İhsana ifadesi onlara adam akıllı iyilik edin anlamına gelmektedir. Ayrıca burada anne ve babaya iyilik ve duyarlılığı Allah'a ortak koşmanın gerekliliğinden hemen sonra ifade edilmesi Anne ve babaya karşı duyarlılığın önemini gösterir. Bu konuda Kur'an-ı Kerim örnek olarak Hz. Yahya'nın

⁸⁹ Meryem, 19/14.

⁹⁰ Beyzâvî, a.g.e, Cilt. 3, s. 347.

⁹¹ Lokman, 31/14.

⁹² Râzi, Fahrüddin, et-Tefsirü'l Kebir, Daru İhyâit-Turasi-l-Arabi, 3. Baskı, Beyrut, (ty), Cilt.3, s. 451-455.

⁹³ En'am, 6/151.

⁹⁴ Beyzâvî, a.g.e, Cilt.2, s. 201.

annesine ve babasına olan tavrını örnek göstermektedir. Bu durum şu şekilde ifade edilmektedir: “*Ana ve babasına itaatkârdı...*”⁹⁵ Ayrıca Hz. İbrahim’in babasının bütün azarlamalarına karşı ona kötü söz söylememesi babasına karşı verdiği değeri göstermektedir. İslâm dini anne ve babaya gereken önem ve değerin verilmesi emretmiştir. Ana ve babanın mümin olup olmaması da fark etmeyen bir durumdur. Her durumda gerekli iyiliğin yapılması gerektiğini İslâm dini savunmuştur. Hz. İbrahim’in babasına karşı gösterdiği tavır buna örneklik teşkil etmektedir.

İslâm tarihinde anne ve babaya itaatin en güzel örnekleri Hz. Peygamber döneminde görülür. Bu dönemde Müslüman olan genç sahabeler müşrik annelerine karşı iyilik ve duyarlılıktan vaz geçmememişlerdir. Bunlara örnek olarak şunlar verilebilir: Halid b. Sad b. El As, hanımı emine b. Halef, kardeşleri Amre b. Said.”⁹⁶

Bütün bunlardan hareketle diyebiliriz ki Kur’ân-ı Kerîm anne ve babaya karşı duyarlı olmamızı emrediyor. Onlara karşı olumsuz olarak durulacak tek mevzu sapkın inançlara davet ettiklerinde onların bu davetlerine iştirak etmemektir. Anne ve babaya itaat etmek İslâm dininin bir emri olduğu kadar toplumsal bir normdur. Toplumun düzeni ve salâhiyeti için gerekli olan hususların başında gelmektedir. Bunun en büyük sebebi ise gencin eğitimi ilk olarak aile içinde başlamasıdır. Ebeveyn ve çocuk arasındaki ilişki de önemli yapı taşıdır. Bu sebeple gençler, Kur’an’da emredildiği gibi anne ve babalarına itaatte bulunmalıdır. Anne ve babaları da gençlere sevgi temelli doğru yönlendirmelerde bulunmalıdır.

2.1.4. İffet Timsali Olmaları

İffet, “affe” kökünden mastar olup “helal olmayandan uzak olmaktır.”⁹⁷ Kur’ân-ı Kerîm gençlerin olumlu davranışlarını ve özelliklerini tasvir ederken onların haya ve iffetlerine düşkün olduklarından bahsetmiştir. Bunun en bariz örneği Hz. Yusuf’un Mısır Azizinin karısının ahlâksız teklifini tereddütsüz reddetmesidir. Azizinin hanımının bu çirkin teklifi karşısında “...*Yusuf şöyle dedi: Bu çirkin fiili işlemekten Allah’a sığınırım! Şüphesiz ki, Sarayın efendisi, benim efendim benimle çok iyi ilgilendi. Doğrusu zulmedenler hiçbir zaman kurtuluşa eremezler.*”⁹⁸ “... Bu çağrı nikâh talebinden kinayedir ve onun için nazik ve yumuşak bir dil kullanmış, hileye

⁹⁵ Meryem, 19/14.

⁹⁶ İbn Hişam, Ebu Mahammed Abdülmelik, *Es-siretü’n-Nebeviyye, Dar’l Fikr*, Mısır, 1357, Cilt.1, s.345.

⁹⁷ Halil b. Ahmed, Ebu Abdurrahman, *Kitabu’l-Ayn*, Beyrut, Cilt.1 1988, s. 92.

⁹⁸ Yusuf, 12/23.

başvurmuştur.”⁹⁹ Azizin karısı onun için nazik ve yumuşak bir dil kullanmış hileye başvurmuştur. Hz. Yusuf’un cevabı şu şekilde olmuştur: “Allah’a sığınırım!”¹⁰⁰ Âyette Azizin karısına karşı Hz. Yusuf’un gösterdiği bu tavır bütün gençlere bir örnek teşkil etmektedir. Meşhur müfessirlerden Zemahşerî âyet hakkında şu yorumlara yer veriyor: “... Hz. Yusuf, burada nefsiyle kuvvetli bir şekilde mücadele etti ve bu hareketiyle kıyamete kadar iffeti ve şehvetine hâkim olma konusunda salihlere önder ve örnek oldu”...¹⁰¹ Burada Hz. Yusuf aynı zamanda bir genç olarak iffetli bir davranışta bulundu ve şehvetine esir olmayarak bütün gençliğe örnek oldu.

Hz. Hatice'nin peygamberimize izdivaç teklifinin arka planında daha çok Hz. Peygamberin iffetli ve mütevazi bir kişiliğe sahip olması yatmaktadır. Bütün güzel özelliklerde insanlara en güzel örnek olarak teşkil eden Hz. Peygamber haya ve iffet konusunda da bütün insanlığa örnek teşkil etmiştir.

Kur'an-ı Kerim'de bahsedilen haya ve iffet timsali gençlerin biri de Hz. Meryem'dir. Hz. Meryem iffetini titizlikle muhafaza etmiştir. Kendisine Rabbi tarafından bir çocuğu olacağı müjdelendiğinde şaşkınlıkla şu cümleleri söylemiştir: “*Meryem: "Benim çocuğumun olma ihtimali var mı? Bana hiçbir insan dokunmamıştır. Ben iffetsiz de değilim" dedi.*”¹⁰² Hz. Meryem'in bu seslenişi onun ne denli bir iffet timsali olduğunu kanıtlamaktadır. Hz. Meryem'in müjdeyi getiren meleğe karşı seslenişi tefsirlerde şu şekilde anlatılmaktadır: “Eğer Allah’a karşı itaatli bir şahıs isen, senden Allah’a sığınırım” demesi onun takvalısındanandır.”¹⁰³ Hz. Meryem burada iffetine leke sürülmesinden korkmaktadır.

Hz. Şuayb’ın kızlarından birinin Hz. Musâ ile utanarak konuşması¹⁰⁴ haya ve iffetin bir örneğidir. Buradaki utanma olgusu Hz. Şuayb’ın kızının sahip olduğu edep ve hayadan kaynaklanmaktadır.

Bütün bunların yanında Kur’ân-ı Kerîm 'de iffetli kadınların ancak iffetli erkeklerle huzurlu bir hayat süreceğine bununla birlikte kötü kadınların kötü erkeklere temiz kadınlarında da temiz erkeklere yaraşacağını net bir şekilde ifade etmiştir.¹⁰⁵

⁹⁹ El-Endülüsî, Muhammed b. Yusuf Ebu Hayyan, **El-Bahru'l-Muhît fi't-Tefsîr**, Beyrut, Cilt. 15, 1992, s. 256.

¹⁰⁰ Yusuf, 12/23.

¹⁰¹ Zemahşerî, **a.g.e.**, Cilt.2, s.440.

¹⁰² Meryem, 19/20.

¹⁰³ Ebu suûd, **a. g.e.**, Cilt. 5, s.235.

¹⁰⁴ Kasas, 28/25.

¹⁰⁵ Nur, 24/26.

Bununla beraber Kur'an'da kadınların örtünmelerini emredilmektedir.¹⁰⁶ Nikâh, ırzın korunması için bir teminat olarak addedilmekte, zinaya ve haksız zina suçlamasına cezalar getirilmektedir.¹⁰⁷ Bütün bu âyetler insanların hayalı ve iffetli bir yaşam sürmesi için indirilmiş âyetlerdir. Âyetten anlaşılacağı üzere insanın hâyalı ve iffetli olmasında çevrenin de önemi büyüktür. Bu durum tefsirlerde şöyle anlatılmaktadır: "...Dedikodu iftira gibi kötü davranışları normal olarak hayatlarına tatbik eden insanlar çevresindeki insanları giderek kendilerine benzetirler ..."¹⁰⁸ Bu sebeptendir ki özel de gençler genelde de bütün insanlar hayâ ve iffet olgusuna sahip olmalıdır. Bu iki olgu aynı zamanda dedikodu, iftira gibi olguların toplumun geneline yayılmasını engelleyen önemli mihenk taşlarından biridir. Bu âyet aynı zamanda ilk defa yuva kuracak gençlere bir uyarıda bulunmaktadır. Gençleri hayalı ve iffetli olmaya davet etmektedir.

Bütün bunlardan hareketle hayalı ve iffetli olmak Kur'ân-ı Kerim'in tasvip ettiği önemli bir özelliktir. Kur'ân-ı Kerim haya ve iffetin bir sembolü olarak erkeklerde Hz. Yusuf'u; kadınlarda ise Hz. Meryem'in sahip olduğu özellikleri dile getirmiştir. Aynı zamanda genç olarak ifade edilen bu zatlar genelde yaşadığı zamandaki insanlara özelde ise bütün insanlığa örnek teşkil etmektedir. Bu çağda eksikliği genel olarak hissedilen haya ve iffet Kur'an'ın örnek olarak sunduğu bu prototipler model alınarak var olan eksiklikler giderilebilir.

2.1.5. Vefalı Olmaları

Vefa, sözlükte tamamlamak, yeminini tutmak sözünü vadini tam olarak yerine getirmek demektir. Birinin hakkını tam olarak vermek anlamına gelmektedir. El-Vefiyyü, sözünde duran, emin, muhlis borcunu ödemeye gücü olan kişi demektir.¹⁰⁹ Kur'ân-ı Kerîm gençlerin olumlu özelliklerinden bahsederken onların vefalı olduklarından bahsetmektedir. Kur'an'da vefâ kelimesiyle anılan peygamber Hz. İbrahim'dir. Kur'an-ı Kerimde bu husus şu şekilde dile getirilmektedir: "*Ve çok vefakâr olan İbrahim'in sahifelerindekiler.*"¹¹⁰ İbni Kesîr, bu âyetin manasının "(İbrahim) Allah'ın bütün emir ve yasaklarına uydu, risalet vazifesini hakkıyla eda etti. Allah'ta

¹⁰⁶ Nûr, 24/31; Ahzâb 33/32, 53, 55, 59.

¹⁰⁷ Nûr, 24/2-4.

¹⁰⁸ Hayrettin ve diğerleri, **a.g.e.**, Cilt.4, s. 64.

¹⁰⁹ İbn Mahzur, **Lisânu'l-Arab**, Beyrut, Cilt.3, 1990, s. 486.

¹¹⁰ Necm, 53/37.

onu insanlara örnek yaparak sadakatine vefa gösterdi”¹¹¹ şeklinde olduğunu belirtmektedir. Ebu’s Suûd Hz. İbrahim’in vefalı biri olmasını şu sebeplere dayandırmaktadır:” ...Onun vefakâr bir kul olarak nitelendirilmesi risâlet görevini Nemrud’un kendisine ateşe atmasına rağmen sürdürmesidir. Aynı zamanda oğlunu kurban edeceğine dair Rabbine verdiği sözü yerine getirmeye çalışmasından kaynaklanmaktadır.¹¹² Aynı şekilde Hz. Yusuf’un, Aziz’in hanımının çirkin isteğini reddetmesi öncelikli olarak Allah'a karşı daha sonra da Aziz’e karşı gösterdiği bir vefanın örneğidir. Çünkü vefalı olmak birçok üstün meziyetlerin başında gelmektedir. Vefa toplumun ve kişinin arasında sevgi ve bağlılığın artmasına sebep olur. İhanet ve şüpheciliğin toplumdan uzak durmasını sağlar. Topluma güven duygusunun aşılmasına yardımcı olur.

Netice olarak Kur’an’a göre vefalı olmak müminlerin genel özelliğidir. Vefasızlık ise müşrik ve münafıkların genel sıfatıdır. Bu yüzden müşrik ve münafıkların genel sıfatlarından uzak durarak Allah’ın müminlere yakıştırdığı vefakâr olmak şiar edinilmelidir. Bunun en güzel yolu ise Kur’an’da ismi geçen ve vefalı genç prototiplerini örnek alarak, onların genel yaşam felsefelerini dikkate alarak yaşamaktan geçildiği unutulmaması gereken bir husustur.

2.1.6. Hakikati Arama Peşinde Olmaları

Kur'an-ı Kerim'e baktığımızda birçok âyetin insanı düşünmeye, akdetmeye ve araştırmaya yönlendirdiğini görürüz. Bir anlamda Allah'ın esmasının yansıdığı küre-i arza insanın bakması ve tefekkür etmesi insanın bir görevidir. Kur'an-ı Kerim'de insanı tefekküre çağıran âyetlerden birisi şu şekildedir: “ *Allah Dilediğine hikmet verir, hikmet verilene ise pek çok hayır verilmiş demektir...*”¹¹³ Aklın en büyük görevi iki olgu arasındaki bağlantıyı kurmaktır. Bir başka ifadeyle muhakeme yapmaktır. İnsan ancak muhakeme yaparak, düşünerek âyetlerin gerçek anlamını anlar ve hayatına uygular. Bu durum tefsirlerde şu şekilde ifade edilmiştir: “...ve ma yezzekkerü” ifadesi anlatılan âyetlerden öğüt almaz yahut düşünemez anlamına gelmektedir. Çünkü düşünen de öğüt alan gibidir; zira Allah onun kalbine potansiyel olarak ilim vermiştir.

¹¹¹ İbn-i Kesir, **Tefsiru'l Kur'âni'l-Kerim**, Çevirenler: Bekir Karlığa, Bedrettin, Çetiner, Çağrı Yayınevi, İstanbul, 1984, Cilt.4, s. 276.

¹¹² Ebu Suud, **a.g.e**, Cilt.5, s.115

¹¹³ Bakara, 2/269.

‘Ancak saf akıl sahipleri düşünür. Evham ve nefsanî arzularından uzak olan akıl sahipleri düşünme eylemini gerçekleştirir¹¹⁴

Hakikati arama konusunda aklın önemi ile ilgili bir başka âyette şöyledir: “... *kıssalarında üstün akıllılar için bir ibret vardır...*”¹¹⁵ Yukarıdaki âyetler aklın önemini ortaya koymaktan ziyade insanları araştırmaya ve muhakeme yapmaya yönlendirmesiyle dikkat çekmektedir. Aynı şekilde Hz. İbrahim hakikati ararken araştırma ve tefekkür etme yolunu kullanarak bir olan Allah’a ulaşmıştır. Hz. İbrahim’in hakikati arayış çabası takdire şayandır.

Başka bir örnekte de Hz. Musa’nın Firavunun kendisine olan minnetine karşı el pençe durmaması, daima kadir-i zülcelâl olan Allah’a yönelmesi onun hakikatin peşinde olduğunu göstermektedir. Firavun, Hz. Musa’yı nankörlükle suçladığında Hz. Musa tarafını belli ederek şöyle cevap vermiştir: “*Eğer durumun hakikatini idrak eden kişiler olursanız O, göklerin, yerin ve ikisi arasında bulunan her şeyin Rabbi’dir.*”¹¹⁶

Hz. Peygamber’in peygamberlik gelmeden önce Hıra Mağarasına gidip burada kavminin putlara tapması ve birbirlerine zarar vermesinin yanlış olduğunu düşünmesi hakikati arama peşinde olduğunun bir göstergesidir.

Bütün bunlardan hareketle hakikate ulaşmak ve o bilgiye sahip olmak bütün insanlığın görevidir. Kur’ân-ı Kerim’de bu husus gençler üzerinden örnekler verilerek açıklanmıştır.

2.1.7. Sabır ve Sebat Konusunda Örnek Teşkil Etmeleri

Sabır emirleri yapmaktır ve yasaklardan sakınmaktır. Diğer bir ifadeyle sabır darlıkta kendini tutmaktır. İslâm alimlerinden İsfehâni (ö1108) sabrı şöyle tanımlamaktadır: “Sabır aklın ve dinin veya her ikisinin birden gerektirdiği şeylerde nefsi tutmaktır.”¹¹⁷ İslâm alimlerinden Gazali sabrı ikiye ayırır. “Birincisi beden, sahibi ya da başkasının teşebbüsüyle meydana getiren zorluklara tahammülken ikincisi nefsinin arzusuna karşı sabırdır.”¹¹⁸

¹¹⁴ Beyzâvî, **a.g.e**, Cilt.5 s. 337.

¹¹⁵ Yusuf, 12/111.

¹¹⁶ Şuara, 26/24.

¹¹⁷ İsfehâni, el-Hüseyn b. Muhammed er-Rağib, **a.g.e**, s.403-404.

¹¹⁸ Ebu’l Hamid Muhammed b. Muhammed Gazali, **İhyâu Ulûmi’-d-Din**, Müt: Ahmet Serdaroğlu, Bedir Yayınevi, İstanbul, 1975, Cilt.4, s.125.

Sabır, ruhun bir melekesidir. Tahammülü zor olan şeylere katlanmak ancak sabırla mümkün olur. Allah'ın emirlerini yerine getirmek, nefsin akıl ve din tarafından onaylanmayan gayr-ı meşru arzularını frenlemek bir sabır işidir. İnsanın engelleyemeye güç yetiremediği ve kendisine elem veren bir takım bela ve musibetler karşısında soğukkanlılığını kaybetmemesi gerekir. Ayrıca sıkıntıların üstesinden gelebilmek için, ruhumuzu, sabretmeye hazırlamamız gerekir.¹¹⁹

Kur'an'ın bu kavram üzerinde önemle durmasından hareketle bu kavram, fert ve toplum hayatında çok hayati bir öneme sahiptir. Bunu gösteren en önemli deliller Kur'an âyetleridir. Allah'ın emirlerini yerine getirme, dinin ve saf aklın hoş görmediği nefsin meşru olmayan istek ve arzularına mukavemet edebilmek, dünyada başa gelen ve insana büyük elem veren bela ve musibetler karşısında sabretmek, mü'min olmanın zorunlu bir sonucu olup Allah Talanın emridir.¹²⁰ Bütün bunlardan hareketle Kur'an-ı Kerim'de sabır genel olarak belirli bir amaç için yürünen yolda karşılaşılan güçlüklerle tahammül etmektir.

Sabır konusunu Hz. İbrahim'i örnek olarak verebiliriz. O babasına tevhit inancını anlatırken çektiği zorluklar karşısında yılmadan devam etmiş. Babasına karşı sabır göstermiştir. Onun babası babasının Hz. İbrahim'e inancından dolayı baskı yapmıştır. Bu baskılara rağmen o Allah inancından dönmemiştir."¹²¹

Aynı şekilde Hz. Musa'nın sabrı da önemlidir. Musa hataen işlediği bir cinâyetten sonra aceleyle hemen oradan ayrılmıştır. Yolda yemeği ağaç yaprakları olmuştur. Daha sonra zayıf ve biçare olarak Maden'e ulaşmıştır.¹²² Bütün bunlara karşın Rabbe hiçbir türlü isyan etmemiş, sabretmiş ve şöyle demiştir: "*Her iyiliğe muhtacım.*"¹²³ Bu olayda Hz. Musa'nın sabrını ve Allah'a karşı olan teslimiyetini görüyoruz.

Hız. Yusuf'un azizin karısının ahlaksız teklifi karşısında sabretmesi bir başka güzel örnektir. Zindanda beklemesi sabretmesi ayrı bir sabır örneğidir. Sabretmesine karşılık olarak Allah onu daha sonra mükâfatlandırmıştır.

Hız. Eyyüb'ün yakalandığı hastalık karşısında bağışlanma dilemesi yine sabrın bir örneğidir. Hız. Eyyüb başına gelen tüm sıkıntılara rağmen şikâyetçi olmamış sabırla

¹¹⁹ Şamil, **İslam Ansiklopedisi**, "Sabır" Maddesi, Şamil Yayınevi, 2000, Cilt. 5, s. 299.

¹²⁰ Bakara, 2/153.

¹²¹ Meryem, 19/46-47.

¹²² Taberi, Ebû Cafer Muhammed b. Cerir, **Kasas-ı'l Enbiya**, Tahkik: Cemal Bedran, Dâru'l Mısriyyetü'l Lübnani, Kahire, 1414, s.277.

¹²³ Kasas, 28/24.

rabbine şu şekilde dua etmiştir:”*Bu dert bana dokundu sen merhametlilerin en merhametlisisin.*”¹²⁴

Hiz. Muhammed'in yetim olarak dünyaya gelmesi ve İslâm'ı tebliğ ederken karşılaştığı zorluklar karşısında sabretmesi ve kararlılığını devam ettirmesi Kur'an-ı Kerim'in takdir ettiğı bir husustur. Nitekim Kuran'da bu husus şöyle dile getirilmektedir: “*Sabret, senin sabrın ancak Allah'ın yardımı ile dir. Onlardan yana üzülmeye. Tuzak kurmalarından dolayı da sıkıntıya düşme.*”¹²⁵ Âyetten de anlaşılacağı üzere Hiz. Peygamber tebliğini en iyi şekilde gerçekleştirmek için olağan üstü çaba göstermiş ve zorluklara karşı sabretmiştir

Bütün bunlardan hareketle diyebiliriz ki Kur'ân-ı Kerîm'de özelde gençlere genelde ise bütün insanlara düşen görev zorluklar karşısında sabretmektir.

2.1.8. Yumuşak Huylu ve Merhametli Olmaları

Kur'ân-ı Kerîm'de yumuşak huyluluk “hilm” kelimesiyle ifade edilmektedir. Hilm sözlükte yumuşak huylu olmak, sinirlenmemek, elinden geldiğı kadar bağışlayıcı olmak anlamına gelir. İslâm alimlerinden İbn Miskeveyh hilmi şu şekilde tanımlamaktadır:” Hilm, nefse huzur veren, acelecilikten koruyan ve insanın öfkelenmemesini sağlayan fazilettir.”¹²⁶ Kur'ân-ı Kerîm gençlerin olumlu özelliklerini anlatırken onların yumuşak huylu ve merhametli olduklarını ifade etmiştir. Gençlerin hilm özelliklerini bazı peygamberleri örnek göstererek açıklamıştır. Hiz. İbrahim babasının sert tavırlarına rağmen ona karşı gelmekten sakınmış, hilmi ve merhameti elden bırakmamıştır. Babasının, Hiz. İbrahim'in dini yönde olan her türlü baskısına rağmen ona karşı yumuşak huyluluğı bırakmamıştır. Bütün bunlara rağmen Rabbinden babasının içinde bulunduğu yanlış yoldan dönmesi için af dileyceğini ifade etmiştir.¹²⁷ Burada görüldüğü gibi Hiz. İbrahim babasına karşı hilmi ve merhameti elden bırakmamıştır.

Başka bir âyette de Hiz. İbrahim'in bu özelliğı açıkça şöyle ifade edilmiştir:”*...İbrahim mizaç olarak duygulu ve merhametli aynı zamanda kalben Allah'a karşı*

¹²⁴ Enbiya, 21/83.

¹²⁵ Nahl, 16/127.

¹²⁶ İbn Miskeveyh, a.g.e, s. 28.

¹²⁷ Meryem, 19/46.

teslim olan biriydi.”¹²⁸ Bu âyette Hz. İbrahim’in yumuşak huylu ve merhametli olması ortaya konulmaktadır.

Aynı şekilde Kur'an'da Hz. Yusuf'un kardeşlerini en düşkün kaldığı bir sırada affetmesi onun merhametli olma hususundaki örnekliğini ortaya koymaktadır. Hz. Yusuf'un merhametli olma hususunda büyük bir örnek teşkil ettiği aşikârdır.” *"Bu zamanda size bir kınama ve azarlama yoktur. Allah, sizi, mağfiret eylesin. O, merhamet edenlerin en merhametlisidir."*¹²⁹ Yusuf (a.s) bu durumu tefsirinde şu şekilde açıklamaktadır: "...Suçludan hemen intikam almak istemez ifadesini Beyzavî şu şekilde yorumlamaktadır. 'olarak belirtilen Hz. Yusuf'un, en kudretli zamanında kendisine yanlış yapan ab'Evvahün (çok içlidir) günahlardan çok ah eder ve insanlar için üzüldü. "Mübinun" Allah'a dönerdi. Bundan maksat onu mücadeleye sevk eden şeyi açıklamaktır. O da çok yufka yürekli ve merhametli oluşudur..."¹³⁰

Allah (c.c) Hz. Yusuf'un bu merhameti ve tevazusu karşısında pek çok niğmet vermiştir. Nitekim âyetin tefsirine baktığımızda bunu aşikâr olarak görüyoruz. Ayrıca Hz. Yahya'nın yumuşak huyluluğundan ve insanlara güzel muamelesinden dolayı seyyid(beyefendi) Statüsüne ulaşması da buna bir örnek teşkil etmektedir. *"Zekariyya namaz kılarken, Onun yanına gelen melekler şöyle dedi. Allah'tan gelen bir sözünü doğrulayıcı insanların içinden iyilerden bir peygamber olarak nefesine hakim olan Yahya'yı gönderdi."*¹³¹ Âyetin tefsirine bakıldığında bu durum şu şekilde anlatılmaktadır: Allah'ın lütfuyla iyi kalpli ve içinde kötülük barındırmayan bir insan olduğu bildirilir. Aynı zamanda takvalı olduğunu anne ve babasına iyi davrandığını bildirir..."¹³² Hz. Yahyâ'nın bu özelliği genelde bütün insanlara özelde ise gençlere bir prototip oluşturmaktadır.

Hz. Peygamberin gençliğinde yoksul ve kimsesizleri korumak için kurulan Hılful Fudul derneğine üye olması merhemetli ve hilm sahibi olmaya önem verdiği anlaşılmaktadır. Gençliğinde sahip olduğu bu duyguyu risalet görevinden sonra da devam ettirmiştir. Kur'an-ı Kerim'de bu husus şöyle dile getirilmektedir: *Sen o zaman Allah'ın rahmetini umarak onlara yumuşak davrandın. Eğer onlara sert davranıp katı*

¹²⁸ Hûd, 11/75.

¹²⁹ Yusuf, 12/92.

¹³⁰ Beyzâvî, a.g.e, Cilt.3 s. 556.

¹³¹ Al-i İmran Süresi, 3/39.

¹³² Hayrettin ve Diğerleri, a.g.e, c.1, s. 556.

kalpli olsaydın, Onlar seni terk ederlerdi... Bundan sonra onları sen affet ,"¹³³ Âyetten de anlaşılacağı üzere Hz. Muhammed'in bu özelliği övülmüş ve davranışı takdir edilmiştir. Hz. Peygamberin bu davranışını müfessir Kutup şu şekilde yorumlamaktadır: "...Aslında bu durum Hz. Peygamberi ve Müslümanları kuşatan Allah'ın rahmetidir. Allah burada Resulünü olabildiğince müminlere şefkatli kılmıştır. Bunun en büyük sebebi Hz. Peygamberin inanan insanlara sert bir üslup takındığı zaman insanların etrafından dağılabileceği durumudur. Bu bütün insanların yaşayabileceği olağan bir durumdur. ..."¹³⁴ Hz. Peygamber'in bu tavrı insanlar için büyük örnek teşkil etmektedir. Bu şekilde Hz. Peygamber insanların gönünü fethetmiştir.

Bütün bunlardan hareketle Kur'an özelde gençlerin genelde ise bütün insanların yumuşak huylu ve merhametli olmasını tavsiye ediyor. *"Sonra iman edip birbirlerine sabrı tavsiye edenlerden ve acımayı öğütleyenlerden olmaktır"*¹³⁵ Âyette de görüldüğü gibi merhametli olmak özelliğini bütün müminler sahip olmalıdırlar.

2.1.9. Çalışkan Olmaları

İnsan hayatını devam ettirebilmek için birtakım gereksinimlere ihtiyaç duyar. Bu ihtiyaçlarını helâl yoldan kazanılması için çalışmak icap eder. Nitekim Hz. Peygamber bu hususta şöyle buyurmuştur: *"Hiçbir insan kendi çalıştığından karşılığında daha hayırlı bir rızık yememiştir."*¹³⁶ Hadis-i şeriften de anlaşılacağı üzere çalışmanın ve çalışkan olmanın İslâm dininde önemi büyüktür.

Kur'an-ı Kerîm gençlerin olumlu özelliklerinden bahsederken onların çalışkanlığından ve dinamikliğinden bahseder. Bunun en bariz örneği Hz. Yusuf'tur. Genç yaşta iken Mısır'ın maliye bakanlığına getirilmiştir. Kıtık dönemine rağmen bu göreve tabi olmuş ve en iyi şekilde bu görevi yürütmüştür. *"Hz. Yusuf orada bulunan görevliye şöyle dedi: "Beni ülkenin hazineleri üzerine memur eyle. Bu isteğimin sebebi Ben onları çok iyi muhafaza eder ve onların yönetimini iyi bilirim"*¹³⁷ Âyetten de anlaşılacağı üzere" Onun güvenir, asaletli, işini bilen, çok lisan bilen, hesap-kitaba

¹³³ Âl-i İmrân, 3/159.

¹³⁴ Kutub, *Seyyid, Fi Zilâli'l Kur'an*, Çevirenler: Hakkı Şengüller, M. Emin Saraç, Bekir Karlığa, Hikmet Yayınları, İstanbul, 1976, Cilt. 2, s. 511.

¹³⁵ Beled, 90/17.

¹³⁶ Buhari, Ebu Abdillâh Muhammed B. İsmail, *Sahih-i Buhari*, Çağrı Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 1992, Buyû Bab:15, Cilt.2, s. 9.

¹³⁷ Yusuf, 12/55.

vukufiyyet vb. kazanımları en düşük mevkide yabancı olarak geldiği Mısır'ın kıtlık zamanında en kritik maliye bakanlığına talip olmasına zemin hazırlamıştır.”¹³⁸ Aynı şekilde Hz. Peygamberin çocukluğundan yaşlılığına kadar devamlı bir işle meşgul olması kendi şahsında çalışkan ve özverili olmamız için bir örnek teşkil ediyor. Bunun yanında Hz. Hatice'nin Peygamberimize beraber ticaret yapmayı teklif etmesi Peygamberimizin sahip olduğu çalışkanlık ve dürüstlük temel etkidir. Peygamberimizin çalışkan ve dürüst olmasından dolayı Hz. Hatice ona evlenme teklifinde bulunmuştur.

Bütün bunlardan hareketle insan çalışmalı ve üretmelidir. Tüketici bir toplum olmaktan sakınmalıdır. Helâlinden kazanıp yine helâl yoldan harcamalıdır.

2.1.10. Cesaretli Ve Güçlü Olmaları

Cesaretli olmak toplumun teşvik ettiği bir seciyedir. Özellikle zulmün karşısında hakkı savunmak için gerekli olan özelliklerden biridir. Kur'an'da yiğitlik ve cesareti son derece yüceltmektedir. Kur'an-ı Kerim gençlerin bu özelliğini “eşüdd” kavramıyla ifade etmektedir. *“Musa gereki olgunluğa ulaştığında ona bir yönetim ve bir ilim nasip ettik...”*¹³⁹ Mevludi rüşd'e ermek yani belirli bir güce ulaşmak kavramını şöyle açıklıyor:” Yani, akli olarak ve fizyolojik bakımından tam olarak gelişimini tamamlayıp buluğa ulaşmasıdır. Hz. Musâ'nın yaşının tespit edilmesinde Yahudi temel kaynaklarına bakıldığında farklı bilgilerle karşılaşılmaktadır. Âyette anlatılan olayın dile getirilme sebebine bakıldığında da Hz. Musa'nın olayın geçtiği sırada buluğa eriştiği anlamına gelmektedir.¹⁴⁰ Müfessirinde açıkladığı gibi burada bir genç olarak belirtilen Hz. Musa'nın belirli bir güce ulaştığından bahsediyor.

Kur'an-ı Kerim insanlara cesaretli ve güçlü olmayı öğütüyor. Örneğin bir genç olan Hz. Yusuf'un bugünkü ismiyle maliye bakanlığını üstlenmesi bir cesaret örneğidir. Hz. Yusuf mısır hükümdarına şöyle dedi: *“O da ona dedi ki: "Beni bu ülkenin maliyesinden sorumlu eyle. Çünkü ben onları iyi muhafaza eder ve idare ederim.”*¹⁴¹ Aynı zamanda Hz. Yusuf'un bu göreve talip olduğu sırada ülkenin kıtlık içerisinde olması ne denli zor bir göreve talip olduğu aşîkârdır. Cesareti takdire şayandır. Kur'an-ı Kerim'de cesaret timsali olarak karşımıza çıkan bir başka isim Hz.

¹³⁸ Taberî,, a.g.e, Cilt. 16, s. 147-150.

¹³⁹ Kasas, 28/14.

¹⁴⁰ Mevdudî, **Tefhimul Kur'an**, İnsan Yayınları, Cilt, 15, s. 256.

¹⁴¹ Yusuf, 12/55.

İbrahim'dir. Onun batıl karşısında hakkı haykırması takdir edilmiştir. Hz. İbrahim'in bu cesaretli ve güçlü duruşu şu şekilde tasvir edilmiştir: *“İbrahim gerçekten tek başına bir ümmet kabul edildi”*¹⁴² Âyetten de anlaşılacağı üzere Hz. İbrahim'in tutumu takdir edilmiştir Bu durum tefsirlerde şu şekilde aktarılmaktadır: *“...Muhakkak İbrahim kendisinde iyi özellikleri barındıran kendisinden örnek alınacak bir kimseydi ...”*¹⁴³ Burada bahsi geçen yukarıda gençlerin cesaretli olması başlığında konu edilen sapkın inançlar karşısında bütün kavmine karşı tevhit mücadelesi vermesidir.

Ashâb-ı Kehf olarak bildiğimiz mağaradaki gençlerin canları ve malları ile tehdit edildiklerinde krala karşı şu sözleri söylemişlerdir: *“Bizim kalben kabul ettiğimiz bir Tanrımız vardır. Onun yüceliği bütün evreni kuşatmıştır. Biz O’ndan başka birinin İlâh olduğunu kabul etmeyiz, asla putlara tapmayız, senin teklifine ise, sonsuza dek kabul etme ihtimalimiz yoktur. Ne yapmak istiyorsan onu yap!”*¹⁴⁴ Bunu diyebilmeleri ayrı bir cesaret, metanet ve kararlılık örneğidir.

Uhud Savaşı'nda zor şartlara rağmen verilen görevlerini hakkıyla yerine getirmeye çalışan gençler övülmüştür. Bu durum Kur'an-ı Kerim'de şu şekilde dile getirilmiştir: *“İnsanlar onlara “Düşmanlarınız size karşı ordu topladı, onlardan korkun. “dediklerinde, bu onların imanlarını artırdı ve şöyle dediler: “Allah bize yeter. O ne güzel vekildir.”*¹⁴⁵ Mevdudî Uhud mücahitlerini şu şekilde tasvir etmektedir: *“... Hz. Muhammed tehlikenin henüz geçmediğini düşmandan yeni bir taarruzun gelebileceğine inanıyordu. Bu yüzden Müslümanları Uhud savaşından sonra topladı. Düşmanı takip etmelerinin gerekliliğini söyledi. Müslümanlarda tam bir sadakat göstererek gönüllü bir şekilde düşmanı takip ettiler. Hz. Peygamber ve Müslümanlar Medine'den sekiz mil uzakta yer alan Hamra'ül-Esed'e kadar düşmanı takip ettiler.”*¹⁴⁶ Müfessirin de belirttiği gibi Müminlerin takındığı bu tavır takdire şayandır.

Bütün bunlardan hareketle cesaretli v olmak Kur'an'ın ifade olumlu bir özelliktir. Kuran'ı Kerim bu özelliği şahıslar üzerinden örnek vererek tavsiye etmektedir.

¹⁴² Nahl, 16/120.

¹⁴³ Sabuni, **a.g.e.**, Cilt. 3, s. 334.

¹⁴⁴ Elmalılı Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, Eser Kitabevi, İstanbul, 1971, Cilt. 5, s. 3232.

¹⁴⁵ Âl-i İmrân, 3/173.

¹⁴⁶ Mevdudî, **a.g.e.**, Cilt.1, s. 286.

2.1.11. Yaşamlarını Helâl Ve Temiz Yollardan Kazanmaları

İnsan yaşamını devam ettirebilmesi için bir takım temel gıdaları alması gerekir. İslâm dini bu gıdalara sahip olunurken birtakım kaideler koymuştur. Bu Kaideleri 'helâl ve haram olmak üzere iki unsurdur. İnsan hayatını helâlinden kazanmalı ve harama bulaşmamalıdır. Kurân-ı Kerim helâl kazancı teşvik etmiştir. Bu hususu Ashab-ı Kehf kıssası üzerinden müminlere anlatmaktadır. Kıssayı kısa bir hatırlatmak gerekirse yaklaşık 300 sene boyunca mağarada uyuyan gençler uyandıklarında rızık aramaya çıkmışlardır. Daha sonra arkadaşlarından birisini rızık almak için görevlendirmişlerdir. Görevlendirdikleri arkadaşına şu öğüdünü vermişlerdir: “...*Şimdi siz birinizi, bu gümüş paranızla şehre gönderin de baksın, hangi yiyecek daha temiz ise, ondan size azık getirsin. Hem çok dikkatli davransın ve sizi kimseye sezdirmesin.*”¹⁴⁷ Âyetten anlaşıldığı gibi Mağarada bulunan gençler satın alacakları yiyeceklerin helal ve temiz olup olmama konusunda endişe duymaktadırlar. Bu yüzden Kur'an-ı Kerimde onların bu tavırları övülmüştür. Âyetin Arapçasına baktığımızda yiyeceklerden bahsederken “Ezkâ ta'âmen” tamlaması yer almaktadır. Taberi bu kavramı şu şekilde tefsir etmektedir” Çok yiyecek en helâl en hayırlı, en güzel manalarına geldiği ifade edilir.¹⁴⁸

Bütün bunlardan hareketle gençler maişetini helâlinden kazanmalı ve ilâhi kanunlara göre harcanılmalıdır. İlâhi kanunların dışında yani batıl yollarla insan maişetini kazanmamalı ve harcamamalıdır. Bu durum Kuran'da şu şekilde anlatılmıştır” *Ey insanlar! Mallarınızı aranızda haksızlıkla değil, karşılıklı rıza ile yapılan ticaretle yiyin, haram ile nefsinizi mahvetmeyin. Allah şüphesiz ki size merhamet eder.*¹⁴⁹ Bu sebeple gençler geçimlerini sağlarken veyahut harcamalarını yaparken hassasiyet göstermelidirler.

2.2. Kur'ân-ı Kerim'de Olumsuz Genç Prototipleri

Kur'ân-ı Kerim gençlerin davranışlarından örnekler verirken olumlu davranışlarının yanında olumsuz davranışlarından da söz etmektedir. Çalışmanın ikinci ana konusunu oluşturan bu bölümde Kur'ân'da bahsi geçen gençlerin olumsuz

¹⁴⁷ Kehf,18/19.

¹⁴⁸ Taberî, a.g.e, Cilt.16, s. 233-234.

¹⁴⁹ Nisâ, 4/29.

davranışlarından söz edilecektir. Böylece Kur'ân'da bahsedilen olumsuz genç prototipleri ortaya konulmuş olacaktır.

2.2.1. Korku Duygusunun Gereğinden Fazla Olması

Korku insana doğuştan verilen bir özelliktir. Bu özellik insanın fitratından kaynaklanmaktadır. Bu durumda karşılaşılan insanın bünyesinin verdiği tepkidir. Bu sebeple aynı durumla karşılaşılan farklı insanlar düşünceleri ve fitratları sebebiyle farklı tepkiler verebilmektedirler. Ancak çoğu zaman korkuyu kapılan kapılan insanlar bu durumların kendi düşüncelerinden kaynaklandığını bilmedikleri için etkili çözüm mercilerine ulaşmayıp bu durumu kriz seviyesinde yaşayabilirler.¹⁵⁰ İfade edilen bu korku çeşidi insanın sahip olması gereğinden fazla olan korkudur. Bu duygunun gereğinden fazla olması insan için olumsuz bir özelliktir. Ölçülü kullanılması gerekli olan bir duygu çeşididir. Korku, ölçülü kullanıldığında insanın tehlikelere karşı kendini koruyabileceği bir ön duyu olurken aşırısı insanın cesaretini kırar. İnsanda bir eksiklik oluşturur. Kur'an'da bu tarz korku eleştirilmiştir. “Kur'an-ı Kerim'e baktığımızda gençlerin üç hususta korkuya ve kaygıya düşmesi olumsuz görülmüştür.” Bunlar: 1. Mal ve makam korkusu, 2. Fakirlik korkusu, 3. Ölüm korkusudur.”¹⁵¹ Fakirlik korkusu Kur'an'da eleştirilen davranışlar içinde yer alır. Nitekim bir âyette şöyle buyrulmaktadır: “*Öyleyse artık, yoksulluk korkusuyla çocuklarınızı öldürmeyin....*”¹⁵² Fakirlik korkusuyla çocukları öldürmenin çok büyük günah olduğunu belirten Kur'an'ın bu âyetini İbn-i Kesir şu şekilde açıklıyor: “... Allah Teâlâ' merhametinin ne kadar büyük olduğunu ve çocuklara anne ve babalarından bile daha merhametli olduğunu söylüyor. Bunun en büyük delili ise Allah'ı teâla çocukların anne ve babaları tarafından öldürülmesini yasaklayarak bize bildiriyor...”¹⁵³ Âyetten de anlaşılacağı üzere rızkı verenin Rezzak olan Allah olduğu hiçbir zaman unutulmamalıdır. Bu düşünceyle hareket edilmelidir. Her şeyi yoktan var eden Allah elbette ki bütün insanların rızkını da verecektir. Mal ve makam konusunda korkuya kapılmayı olumsuz davranış olarak niteleyen Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulmaktadır:

¹⁵⁰ Gençöz, Tülin, “Korku sebepleri, Sonuçları ve Başatme yolları, Kriz Dergisi, 1998, Haziran, Cilt.6 Sayı.2, s.12-15

¹⁵¹ Hayati Aydın, Kur'an-ı Kerim'de insan Psikolojisi, Fecr Yayınları, 2016, Ankara s. 94-95.

¹⁵² İsrâ,17/31.

¹⁵³ İbn-i Kesir, a.g.e, Cilt. 9, s.4493.

*“Biz sizinle beraber davet ettiğin doğru yola uyarsak yurdumuzdan kovuluruz. ...”*¹⁵⁴ Burada görüldüğü gibi malını ve yurdunu kaybetme korkusu vardır. Bu korku Kur’ân-ı Kerîm’de yerilen bir korku olmuştur. Âyetten de anlaşılacağı üzere insanlar Allah’a tam bir güven içinde yönelmelidirler. Yersiz korkulardan kaçınmalıdırlar Kur'an-ı Kerim'de ölümden aşırı derece korkulması yerilmiştir. Bu durum şu şekilde dile getirilmiştir: *‘Firavun ve onun kavminin inançlarından dolayı onlara yapacağı işkenceden korktukları için Musa’ya bir grup gençten başka iman eden çıkmadı...’*¹⁵⁵ Kutub, âyette geçen gençlerin korku hallerini olumsuz bir prototip olarak nitelemiştir. Tefsirin’de bununla ilgili şu ifadeler yer vermiştir: *“...Bu delikanlılar gerek Firavun’un zulmünden ve gerekse yakınlarının etkisiyle korkuyorlardı. Alenen Mûsâ(a.s)’ı desteklemekten uzak duruyorlardı...”*¹⁵⁶. Ku'an-ı Kerim'e etraflıca bakıldığında olumsuz olarak nitelenen korku, daha çok insanın hayatta sahip olduğu şeyleri kaybetme korkusudur. Bunun dışında insanın diğer insanlara karşı veya Allah’a karşı sorumluluklarını yerine getirebilme endişesinden kaynaklanan korku olumsuz bir korku olarak nitelenmemiştir. Bu korku türünü Kur’ân-ı Kerîm olumsuz davranışlar içine almamıştır. Bu çeşit korkuya Hz. Musa'nın kazaen adam öldürmesi sonucu geceyi korkuyla geçirmesidi *“ Böylece şehirde korku içinde (çevreyi) gözetleyerek sabahladı....”*¹⁵⁷ Âyette anlatılan Hz. Musa'nın endişesi görünüşte fitri bir korku olsa da buradaki korku şudur: Musâ (a.s) 'ın kaygılı tutumu, Firavunun ve zulmünün boyutlarını ve üstlendiği vazifenin önemini de çok iyi kavradığı için bulunduğu konumda vazifesini hakkıyla yerine getiremeyeceği endişesinden kaynaklanmaktadır.¹⁵⁸ Bu açıdan bakıldığında bu korku yerilen bir korku değildir. Aksine bir motivasyon kaynağıdır.

Bütün bunlardan hareketle Kur’ân-ı Kerîm korku hissini fitri olarak kabul eder. Fakat bu hissin dengeli ve ölçülü kullanılmasını emreder. Bunun en büyük sebebi de korku duygusunun gereğinden fazla olması hem dünyada hem ahirette gerekli hedeflere ulaşılmasına bir engel teşkil etmesinden kaynaklanmaktadır.¹⁵⁹

¹⁵⁴ Kasas, 28/57.

¹⁵⁵ Yûnus,10/83.

¹⁵⁶ Kutub, **a.g.e**, Cilt. 3, s. 1815.

¹⁵⁷ Kasas, 28/18.

¹⁵⁸ Kutub, **a.g.e**, c. 5, s.2589.

¹⁵⁹İsmail Karagöz, Fikret Karaman, İbrahim Paçacı, Mehmet Canbulat, Ahmet Gelişgen, İbrahim Ural,**Dini Kavramlar Sözlüğü**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2010, s. 232.

2.2.2. Günaha Meyleden Gençler

Günaha meyleden gençlerin genel özellikleri açıklanmadan önce günah kavramının genel tanımını yapmak isabetli olacaktır. Günah Farsça bir kelime olarak sözlükte suç anlamlarına gelir. Dini bir kavram olarak günah, ilâhi emir ve yasaklara aykırı fiil ve davranış anlamında kullanılır. Kur'an'da ve hadislerde günah kavramını ifade eden birçok kelime vardır. Bunlardan genel anlamıyla günah yerine kullanılanlar, ism, zenb, vizr, cünâh ve hûb kelimeleridir.¹⁶⁰

Günaha sevk eden olgular temel olarak iki olgudur. Birincisi insanı hata yapmaya yönlendiren kendi içerisindeki eğilimleri, ikincisi ise çevrede insanı günaha sürükleyen olgulardır. İnsan bu olguların tesirinde kaldığında ilâhi dinlerin tasvip etmediği durumlarla karşı karşıya gelmektedir. Dini literatürde bu durumlar “haram” olarak nitelendirilmektedir. Haram kavramının terim olarak manası şu şekildedir: “sözlükte “yasak memnu” anlamına gelen haram, dini bir terim olarak, kesin bir delille açık bir şekilde yapılmaması istenen bir fiildir. İslâm dini harama kesinlikle gidilmemesini emretmiştir. İnsanlığın temel gayesini Allah’a ve onun peygamberine iman ve itaat edip haramlardan uzak yaşamak olarak tarif etmiştir. Kur'an-ı Kerim'de bu husus şöyle dile getirilmiştir: *“Ey iman edenler! Allah'a itaat edin, Peygambere de itaat edin ve sizden olan emir sahibine de itaat edin...”*¹⁶¹ Âyette geçen hitap bütün Müslümanları kapsamaktadır. Âyetin kapsamı genel olarak ifade edilse de burada özel olarak gençler dikkate alınarak örneklemelerde bulunacağız. Âyette kastedilen maksat da insanları günaha meyletmekten alıkoymaktır.

Kur'ân-ı Kerim'de günah meyleden gençlere örnek olarak Hz. Nuh'un oğlu ve Hz. Yakup'un oğulları örnek verilmektedir. Hz. Yakup'un oğulları isyan derecesinde kalmışken Hz. Nuh'un oğlu inkâr derecesine kadar çıkmıştır. Hz. Yakup'un çocukları babalarının Hz. Yusuf'a olan yakınlığını kıskanarak, kendi kardeşleri olan Hz. Yusuf'a haset beslemişlerdir. Daha sonra Hz. Yusuf'a tuzak kurmuşlardır. Kur'ân-ı Kerim'de bu durum şöyle anlatılmaktadır: *“Kardeşleri dediler ki: Yusuf'la kardeşi (Bünyamin)babamıza bizden daha sevgilidir. Halbuki biz kalabalık bir cemaatiz. Şüphesiz ki babamız apaçık bir yanlışlık içerisinde. Aralarında dediler ki: Yusuf'u öldürün veya onu uzak bir yere atın ki babanızın teveccühü yalnız size kalsın! Ondan*

¹⁶⁰ İsmail ve diğerleri, a.g.e, s. 204.

¹⁶¹ Nisâ, 4/59.

sonrada tevbe edip salih kimselerden olursunuz.”¹⁶² ayetlerde de görüleceği üzere kardeşlerinin Hz. Yusuf’a olan kıskançlıkları onların günaha meyletmelerine sebep olmuştur. Müfessirlerden Kurtubî bu âyeti şu şekilde yorumlamaktadır: “... Hz. Yusuf’un kardeşleri babalarının herhangi bir dini saplantıda olduğunu söylemediler. Çünkü böyle bir amaçları olduğu takdirde dinden çıkmış olurlardı. Onlar babalarının apaçık bir hata içinde olduklarını düşünüyorlardı...”¹⁶³ Bu değerlendirmelerden de anlıyoruz ki kardeşlerinin Hz. Yusuf’a karşı olan kıskançlıkları, onları günaha meylettirmiştir. Hz. Yusuf’un kardeşlerinin günaha meyletmesinde insanların günaha meyletmesine sebep olan iki olgu onları harekete geçirmiştir. Bunlardan birincisi kardeşlerinin Hz. Yusuf’a duyduğu kıskançlıktan kaynaklı olarak içsel duygulardır. İkincisi ise kardeşlerin aralarında konuşarak ortaklaşa bir günaha meyletmeleridir. Buda günaha meyleden olgulardan çevresel etkenler olarak değerlendirilebilir.

Günaha meyleden gençlerle ilgili Kur’ân-ı Kerîm’de anlatılan bir başka misalde Hz. Nuh’un oğlu ile olan iletişimidir. Hz. Nuh oğluna inkârcılarla beraber olmasının yanlış olduğu, gemiye binerek kurtulmasını istediğinde oğlu şöyle cevap vermiştir:” *Ben kendimi sudan koruyacak bir dağa sığınacağım.*” *Babası yine umudunu yitirmeden şöyle cevap verir: Bugün Allah’ın rahmet ettikleri hariç. Onu azabından korunacak hiç kimse yoktur. Aralarına dalga girdi böylece o da boğulanlardan oldu.*”¹⁶⁴ Hz. Nuh’un oğlu bu inatçı ve inkârcı tavrından dolayı boğularak can vermiştir. Hz. Nuh(a.s)’ın oğlunun Hz. Nuh’un çağrısına olumlu cevap vermemesinin yanında Allah’ı da inkâr etmesi nesep bağınının da kopmasına neden olmuştur. Kur’an’da bu durum şu şekilde anlatılmaktadır:” *Allah buyurdu ki: Ey Nuh! O asla senin ailenden değildir. Çünkü onun yaptığı kötü bir iştir. O halde hakkında bilgin olmayan bir şeyi benden isteme! Ben sana cahillerden olmamanı tavsiye ederim.*”¹⁶⁵ Müfessirlerden Râzi tefsirinde Hz. Nuh’un oğlu hakkında şu yorumlara yer verir:”Hz. Nuh Allah’tan oğlu için bağışlanma dilediğinde, Allah’u Teâla oğlunun inanmadığı için onun aile efradından olmadığını belirtmiştir. Bir anlamda Hz. Nuh’u bu konuda uyarmıştır”¹⁶⁶ Fakat Hz. Nuh’un oğluna karşı tutumu günaha meyil olarak değerlendirilemez. Hz. Nuh peygamberliğinin yanında aynı zamanda insandır. Oğluna

¹⁶² Yusuf, 12/8-9.

¹⁶³ Kurtubî, Ebû Abdillâh, **el-Câmi’ li-Ahkâmî’l-Kur’ân**, tahkik. Abdullah et-Türkî, Müessesetü’r-Risâle, Beyrut 2006. c. 15, s.131.

¹⁶⁴ Hûd, 11/43.

¹⁶⁵ Hûd, 11/46.

¹⁶⁶ Zemahşerî, **a.g.e**, Cilt.2, s. 388.

karşı tutumu da babalık şefkatinden kaynaklanmaktadır. Kur'an'da Hz. Nuh'un tavrını bir günah olarak belirlememiş sadece inancın değerini ön plana çıkartmak için Hz. Nuh'a uyarıda bulunmuştur. Evladının içinde bulunduğu durumun ve gittiği yolun yanlış olduğunu Hz. Nuh'a açıkça belirtilmiştir. Kıssa aynı zamanda yaşanan çağda birçok mesaj vermektedir. Allah'a imanının en belirleyici bir değer olduğunu, inkâra düşenlerle kişilerin arasında bir mesafe olması gerektiğini öğütüyor. Bu hususta kesin bir çizgi çizilerek bu en yakın akraba da olsa hiçbir şekilde fark etmeyeceği açıkça bildiriyor.

Kur'an-ı Kerîm kötülükte yardımlaşmayı da günah olarak nitelemiştir. Bunun en açık örneğini Hz. Lut'un kavmi hakkında inen âyette görülür. Nitekim âyette şöyle buyrulmaktadır: *"(Bu ilâhî ikazdan sonra) siz, ille de erkeklere yaklaşacak, yol kesecek ve toplantılarınızda edepsizlik yapacak mısınız?" Kavminin cevabı ise, şöyle demelerinden ibaret oldu: "Doğru söyleyenlerden isen Allah'ın azabını getir bize"*¹⁶⁷ Müfessirlerden İbnu-i Kesir Hz. Lut'un kavminin kötülükte birleşmelerini şöyle açıklamaktadır: "Allah (c.c) bu âyette Hz. Lut'tan haber veriyor. Hz. Lut kavminin kötü amellerini eleştirmiştir. Çünkü kavminin erkeklere yaklaşmak gibi kötü bir ameli vardı. Onlardan önce hiçbir kavim bu kötü fiili işlememişti..."¹⁶⁸ Müfessirin de yorumlarından hareketle Hz. Lut'un kavminde bulunan gençler çirkin davranışlarından (erkek eş cinselliği) ötürü eleştirilmiştir. Çünkü bu tür davranışlar bütün toplumları ahlâki çöküntüye uğratacak davranışlardır. İnsanların helâkına sebep olacak bir davranış türüdür. Nitekim Lut kavmi bu davranışlarından dolayı helâk edilmişlerdir.

Bütün bunlardan hareketle Kur'an-ı Kerîm özelde gençlerin genelde ise bütün insanların günaha meyletmesini olumsuz bir davranış olarak tasvir etmiştir. Bunu bizzat şahsiyetler ve topluluklar üzerinden örnekler vererek açıklamıştır.

2.2.3. Gayri Meşru Cinsi Temayülde Bulunan Gençler

İnsanın fitratında var olan cinsi meylin kullanımı, belirli kurallara bağlanmış olup, insana bu konuda sınırsız hürriyet verilmemiştir. Özellikle insanın fitratında bulunan cinsi temayül olgusunun gerçekleşmesi için belli bir aktı şart koymuştur. Bu akitte İslam literatüründe "Nikâh" denilmektedir. Nikâh İslâm literatüründe genel olarak şöyle tanımlanmaktadır: "Nikâh aralarında herhangi bir evlenme için mâni

¹⁶⁷ Ankebut, 29/29.

¹⁶⁸ İbn-i Kesir, a.g.e, Cilt.5, s. 6283.

bulunmayan bir erkek ve kadının hayatlarının birleşmesini sağlayan akitte verilen isimdir.”¹⁶⁹ Nikâh toplumun en önemli yapı taşı olan aile için çok önemli bir anlaşmadır. Neslin devamını sağlayan ve o nesilden yetişecek çocukların haklarını garantiye alan dinin emrettiği önemli bir akittir. Meşhur müfessirlerden Râzi bu âyetle ilgili tefsirinde şu yorumlara yer verir: “... Zina aile hayatını tehdit etmektedir. Bundan dolayı İslâmiyet’in haram kıldığı kötü bir fiildir...”¹⁷⁰ Buradaki temel amaç aile hayatının bütünlüğünü korumaktır. Ayrıca zina sonucu ortaya çıkan sahipsiz, sevgi ve şefkatten duygu yönünden eksik bırakılmış nesillerin yetişmesine engel olmaktadır.

Kur’ân-ı Kerim bu tür fiillerin yapılmasını şiddetle kınamıştır. Özellikle zâni(zina yapan erkek) ve zâniyeyi (Zina yapan kadın) namuslu mümin erkek ve kadınlara layık görmemesi buna bir delil oluşturmaktadır.¹⁷¹ Mevdudi bu âyeti yorumlarken şu açıklamalara yer verir: “Allah katında “Zina” neredeyse şirk koşturmak kadar çirkin bir fiildir”¹⁷² İlâhi emre rağmen Kur’ân’da bu yasağı tanımayanlar zikredilmiştir. Bunların başlıcaları Hz. Yusuf’a bu çirkin fiili teklif eden azizin karısı ve Lut Kavmi’dir. Bunlar bu fiile kalkıştıktan sonra ne kadar zelil duruma düştükleri de bilinen bir gerçektir. Müfessir Kutub zinâyı bir fitne unsuru görerek şu ifadelerle yer vermektedir: “Cinsel arzulara ne kadar serbesti verilirse verilsin, asla doyuma ulaştıramayacak ve ruhi karmaşa getirecektir. Nitekim batı toplumunda sınır tanımaz cinsel açlığın binbir çeşit ruhi hastalığın yayılmasına sebep olduğunu bizzat müşahade ettim. Bu fitri cinsel eğilimin; bakışma, gülüşme vb. yollarla devamlı tahrik edilmesi azgınlığı artıracaktır. En emin yol ise doğal sınırlar içerisinde tahrikleri azaltmak ve bu arzuları meşru yoldan karşılamaktır ki İslâm’da bunu telkin etmektedir.”¹⁷³ Aksi takdirde insanlar Kur’an’da bahsi geçen Lut kavmin konumuna gelecektir. Buda insanların felaketi olacaktır. Gayri meşru cinsi temayülde daha çok genç yaşlarda hataya düşülen durumdur. Bu sebeple gençlere, özellikle ergenlik dönemindeki gençlere gerekli eğitimler verilmelidir. Bunu en önemli kılan sebep gençlerin toplumun geleceği olmasından kaynaklanmaktadır. Topluma katma değer oluşturacak huzurlu aile yapısı ancak bu şekilde gerçekleştirilebilir. Aksi takdirde neslin devamı ve toplumun yapısının da derin enkazlar oluşur.

¹⁶⁹ İsra, 17/32.

¹⁷⁰ Râzi, Fahrüddin, **et-Tefsirü'l Kebir**, Daru İhyâit-Turasi-l-Arabi, 3. Baskı, Beyrut, (ty), s.158.

¹⁷¹ Nur, 24/3.

¹⁷² Mevdudi, **Kur'an-ı Kerim Açısından Kadın**, Mütc. Necmettin Gevri, Fikir Yayınları, 2. Baskı,1985, s. 40.

¹⁷³ Kutub, **a.g.e**, Cilt.4, s. 2513-2514.

Bütün bunlardan hareketle İslâm dini insanın fitri eğilimlerini dikkate alarak bu eğilimlerini meşru çerçeveler içerisinde gerçekleştirmesini istemiştir. Ailelerin dağılmaması ve neslin devamı için cinsel sapsmalardan uzak durarak evliliği teşvik etmiştir.

2.2.4. Sözlerine Yalan Karıştıran Gençler

Yalın anlamda doğrunun zıddı¹⁷⁴ yalan anlamına gelen “kizb” kelimesi “k-z-b” fiil kökünden türemiştir. Bilerek veyahut bilmeyerek bir şey hakkında olduğundan farklı haber vermeye denir.¹⁷⁵ Yalan en açık ifadeyle şöyle tarif edilmektedir: Yalan, insanları kandırmak amacıyla gerçeğe aykırı olan her türlü söze denir. Bu anlamda söylenen yalan sözler Kur’ân-ı Kerim’de olumsuz bir davranış olarak kabul edilmektedir. Bu durum Kur’an’da şu şekilde ifade edilmektedir: “... Onlardan öncekiler de, Bizim zorlu-azabımızı tadıncaya kadar böyle yalanladılar...”¹⁷⁶ Âyetten anlaşılacağı üzere Allah’a ortak koşanların uydurukları yalanlar genel olarak bu türden yalanlardır. Hiçbir delil olmadan yalnızca insanları saptırmak ve doğru yoldan sapıtmak için uydurulan yalan türüdür.

Yalan söylemek bütün İlâhi dinler tarafından hoş karşılanmayan bir davranıştır. Bunun yanında bütün peygamberler yeryüzünde yalanı kaldırmakla görevlendirilmişlerdir. Fakat bazen hakikat uğruna gerçekleri saklamışlardır. Bunun en büyük örneğini aynı zamanda da bir genç olan Hz. İbrahim’de görmekteyiz. Kavmi onu sapkın eğlencelere çağırdığında hasta olmadığı halde “ “Ben, doğrusu hastayım”¹⁷⁷ demiştir. Meşhur müfessirlerden Taberî Hz. İbrahim’in hatalığı hakkında şu ifadelerle yer vermektedir: “ İbrahim veba hastalığına yakalandığını söylemişti”¹⁷⁸ Bir başka yerde de kavminin putları sen mi kırdın sorusuna karşılık büyük putu göstererek öyle demiştir: “Hayır belki en büyükleri kırmıştır”¹⁷⁹ diyerek cevabını vermiştir. Burada Hz. İbrahim’in tavrı görünüşte yalan olarak tanımlansa da olayların muhteviyatlarına bakıldığında Hz. İbrahim’in maksadı sapkınlıklardan uzak durmaktır. Yine bir genç olan Hz. Musa’nın ablasına Musâ’ya ithafen sen bu çocuğu tanıyor musun sorusuna

¹⁷⁴ İbn-i Manzûr, **Lisanu’l Arab**, Cilt.1, s. 704.

¹⁷⁵ Emin. Aşıkutlu, “**Kizb**” DİA, Cilt.25, s. 126.

¹⁷⁶ En’âm 6/148.

¹⁷⁷ Saffat, 37/89.

¹⁷⁸ Taberî, Ebu Ca’fer Muhammed b. Cerir, **Kasasu’l Enbiya**, Tahkik: Cemal Bedrân, Dâru’l Mısriyyetü’l Lübnâni, Kahire, (ty) s.132-136.

¹⁷⁹ Enbiya, 21/63.

karşılık şöyle demiştir: “Hayır tanımıyorum, size bir yardımım olur diye söylemişim.”¹⁸⁰ Fakat örneklerde anlatılan yalanlarda ki maksat nehyedilen yalanlarda olduğu gibi birini aldatmak değil zâhiri kurtarmaktır. Hz. Peygamber yalan söylemenin her zaman kötü bir davranış olduğunu belirtmiştir. Ömrü boyunca da insanlara bu konuda rol model olmuştur. Hz. Muhammet gerek günlük hayatta gerekse ticaret hayatında doğruluk ve dürüstlükten hiçbir zaman ayrılmamıştır. Toplum ona bu özelliklerinden ötürü “Muhammedü’l Emin” (güvenilir Muhammet) demiştir. Hz. Muhammet’e gençlik yıllarında bu isim verilmiştir. Hz. Peygamber her konuda olduğu gibi doğruluk dürüstlük yalan söylememe hususunda gençler için bir prototip olmuştur.

Yalan söylemeyi ilahi dinler yasakladığı gibi evrensel ahlâk ilkeleri açısından da etik olmayan bir davranıştır. Çünkü insan ilişkileri daha çok güvene dayalıdır. Güveni boşa çıkaran en kötü davranışta yalandır. Kişiler arasında oluşan güvensizlik ilişkileri toplum düzeyinde de güvensizlik etkileri oluşturur. Buda toplumu oluşturan genel dinamiklerin sarsılmasına neden olur. Bu sebeple huzurlu ve güven anlayışına dayalı bir toplum için bu tür davranışlardan uzak durulması gerekir.

Bütün bunlardan hareketle Kur’ân-ı Kerim insanları aldatan ve güvensizlik oluşturan yalan söylemeyi olumsuz bir davranış olarak kabul etmiştir. Bu tür davranışları yapmaktan bütün insanların kaçınması gerektiğini belirtmiştir. Çünkü bu tür davranışlar insanlar arasında güvensizliğe sebep olan davranışlardır. Toplumun salahiyeti için bu tür davranışlardan uzak durmak özel de gençlerin genelde ise bütün insanlığın ortak görevidir.

2.2.5. Asabi ve Öfkeli Davranışlardan Dolayı Yerilen Gençler

Asabi ve öfkeli olmak insanoğlunun karakteristik özelliklerinden biri olarak kabul edilir. Öfke hakkında pek çok tanımlama yapılmıştır. Bu tanımlamalardan en kapsayıcı olan şudur: “...hedef davranışın engellenmesi ya da haksızlık olarak algılanması durumunda hangi düzeyde kızgınlık, sinirlilik gibi öznel duyumsamaların yaşandığında ortaya koyan bir duygu durumudur...”¹⁸¹ Tanımdan da anlaşılacağı üzere öfke duygusunun oluşmasında ki en büyük temel etken arzulanan davranışı kişinin gerçekleştirememesinden kaynaklanmaktadır. Bu duygu ile baş etmenin en

¹⁸⁰ Tâberî, a.g.e, s.269.

¹⁸¹Kadir Özer, **Sürekli Öfke ve Öfke İfade Ediş Tarzı Ölçekleri Ön Çalışması**, *Türk Psikolojisi Dergisi*, Cilt.9, Sayı.31, 1994, s.16-18

önemli yolu da kişinin kendine hâkim olması ve davranışlarında da ölçülü olmasıdır. Daha çok fitri olan bu özellik dengeli kullanılmalı ve belirli sınırlar dışına çıkılmamalıdır. Hz. Peygamber kişinin öfkelenğinde öfkesini hâkim olması gerektiğini belirtmiş ve nihâyetinde şu hadisi zikretmiştir: “Gerçek babayiğit güreşte rakibini yenen değil öfkelendiği zaman nefsine hâkim olan kimsedir.”¹⁸² Hz. Peygamber’in de buyurduğu gibi insanlar bu konuda gerekli gayreti göstermeli öfkelerine hâkim olmalıdırlar. Asabi ve öfkeli olma Kur’ân-ı Kerim’de kâmil Müslümanlarda bulunmaması gereken bir özellik olarak ifade edilmiştir.” ... *onlar ki öfkelerine hâkim olurlar. İnsanlarda bulunan haklarından bağışlanma ile feragat ederler...*”¹⁸³ Âyetten anlaşılacağı üzere insanın öfkesine hâkim olması takdir edilen bir davranış olarak kabul edilmiştir. Bu sebeple Kur’ân-ı Kerîm öfke duygusunun olgun Müslümanlarda bulunmayan kaçındıkları olumsuz bir sıfat olarak belirtmiştir.¹⁸⁴ Bundan dolayı özelde gençlere genelde ise bütün insanlar öfkelerine hâkim olmalıdır. Âyette görüldüğü gibi kâmil Müslümanlardan bahsedilirken onların öfkelerine hâkim olmaları konusu zikredilmiştir.

Ku'an-ı Kerim’de gençlerin öfkeli olmasını içinde bulunduğu amaca ve duruma göre değerlendirmiştir. Hz. İbrahim 'in putları kırmasındaki temel amaç putların cansız ve aciz olduğunu göstermektir. Bu yüzden Hz. İbrahim'in genel mizacına karşılık muhataplarına sert bir çıkış yapması eleştirilmemiştir. Kur’ân-ı Kerîm bu hususu şu şekilde dile getirmiştir: “*Dedi ki: “O halde, Allah’ı bırakıp da sizlere yararı olmayan ve zararı dokunmayan şeylere mi tapıyorsunuz? Yuh size ve Allah’tan başka taptıklarınıza. Siz yine de akıllanmayacak mısınız?”*”¹⁸⁵ Âyetten de anlaşılacağı üzere Hz. İbrahim'in sınırsız öfkesindeki genel amaç insanları içinde bulundukları yanlış durumdan kurtarmaktır. Buradaki Hz. İbrahim'in temel amacı kararlılığını orada bulunan insanlara göstermesidir. Hz. İbrahim'in buradaki öfkesi nefساني bir öfke değildir. Bir başka ifadeyle Kur'an'da yerilen öfke bu öfke değildir.

Kur'an'da yerilen öfke, genel olarak Hz. Yakup'un oğullarının babalarının Hz. Yusuf'a olan yakınlığını kıskanmasıdır. Bu kıskançlıkları büyük bir öfkeye dönüşmüştür. Bu öfkeleri Hz. Yusuf'u kuyuya atacak kadar büyümüştür. Bu durum genel olarak âyette şu şekilde açıklanmaktadır: “*Onlardan biri: Yusuf’u öldürmeyin*

¹⁸² Buhari, Edeb, 102, Muslim, Birr, 106-108.

¹⁸³ Al-i İmrân, 3/134.

¹⁸⁴ Al-i İmrân, 3/134.

¹⁸⁵ Enbiya, 21/66-67.

eğer mutlaka yapacaksanız onu kuyunun dibine atın da geçen kervanlardan biri onu alsın, dedi. “¹⁸⁶ Âyetten anlaşılacağı üzere Yusuf’un kardeşlerinin Hz. Yusuf’a olan kıskançlığı bir öfkeye dönüşmüştür. Hatta onu kuyuya atmışlardır. Burada kötü alışkanlıklar gerekli önlemler alınıp giderilmediğinde bir başka kötü alışkanlığa dönüşebileceği açıkça görülmektedir. Örnekte görüldüğü gibi Hz. Yakup’un oğulları babalarının Hz. Yusuf’a olan sevgisinden dolayı kıskançlıkları öfkeye dönüşmüştür. Kazandıkları bu öfke onlara kötü planlar hazırlamalarına sebep olmuştur.

Bütün bunlardan hareketle Kur’ân-ı Kerîm insanoğlunun öfkesine hâkim olamamasını olumsuz bir davranış olarak değerlendirmiştir. Gençlerin en önemli özelliği dinamizmim sahibi olmalarıdır. Ama bu özellikler öfkelerine hakim olmada çoğu zaman dezavantaj oluşturmaktadır. Bu sebeple gençlerin yönlendirilmesi için gerekli adımlar atılmalıdır. Gençlerin enerjilerini öfkeyle çevreye değil sanata ve ilime ayırmaları için gençlere yönelik olarak gerekli imkanlar sağlanmalıdır. Böylece gençlerin topluma daha fazla katkısı olacaktır.

Bütün bunlardan hareketle Kur’ân-ı Kerîm özelde gençlere genelde de bütün akıl sahiplerine öfkelerine hâkim olmaları gerektiğini örnekler üzerinden tavsiye etmiştir.

2.2.6. Kavmiyetçilik, İrkçılık Yapan Gençler

İslâm dini bütün insanları değer bakımından eşit görmüştür. Üstünlüğün ise yalnız takvada olduğunu belirtmiştir. Farklılıkların ise insanların tanışması ve kaynaşması için yaratıldığı belirtilmiştir. “... *Şüphesiz, Allah katında sizin en üstün (kerim) olanınız, (ırk ya da soyca değil) takvaca en ileride olanınızdır.*”¹⁸⁷ âyettende anlaşıldığı gibi İslâm dini bütün insanlığı eşit görmüştür. Milliyet taassubuna karşı çıkmıştır. Müfessirlerden Seyyit Kutup milliyet taassubun ne denli yanlış bir davranış olduğunu belirtmek için âyetle ilgili şu yorumlara yer verir: “.... Bu taassupların hepsi çeşitli boyalara girse de çeşit çeşit isim alsa da cahiliyetten kaynaklanmıştır ve ona bağlıdır. Bunların tümü İslâm’dan soyutlanmış, onunla ilgisi olmayan cahiliye tutkularıdır.”¹⁸⁸ Buradan da anlaşılacağı üzere bu davranış olumsuz bir davranıştır. İslamiyet’in özüne uymayan bir davranıştır. Kur’ân-ı Kerîm bu davranışın yerilmesiyle

¹⁸⁶ Yusuf, 12/10.

¹⁸⁷ Hucurat, 49/13.

¹⁸⁸ Kutub, a.g.e, Cilt.3, s. 507.

ilgili Hz. Musa örneğini vermektedir. Nitekim Âyet-i Kerime’de bununla ilgili şöyle buyrulmaktadır: “..Orada, biri kendi tarafından diğeri düşman tarafından olan iki adamı birbirleriyle kavga eder buldu. Kendi tarafı olan, düşmana karşı ondan yardım diledi. Musa da ötekine bir yumruk indirip onun ölümüne sebep oldu. "Bu, şeytan işidir. O, gerçekten saptırıcı, apaçık bir düşmandır" dedi.”¹⁸⁹ Âyetten de anlaşılacağı üzere Hz. Musâ haklı ve haksız ayırt etmeden kavmiyet bilinciyle hareket etmiştir. Bu yüzden Kur'an-ı Kerimde yaptığı davranış eleştirilmiştir. Müfessirlerden Mevdudi bu âyetle ilgili şu yorumlara yer vermektedir: “İşte Musa'nın (a.s) "Bu durum karşısında bunu bana şeytan yaptırdı. Yine hile yoluna yönelerek bana bu kötü fiili yaptırdı ki bir İsraili'yi müdafa ederken bir Mısırlı'yı öldürmekle suçlandım.”¹⁹⁰ Hz. Musa'nın pişmanlık duymasından da anlaşılacağı üzere milliyet taassubunun ne kadar yanlış bir davranış olduğu ortadadır.

Tarihi devirler incelendiğinde ilk ırkçı ve maddeci tavır takınan varlık insanları felakete sürükleyen şeytandır. Şeytan şu şekilde tanımlanmaktadır: “... Sözlükte “uzaklaşmak, haktan ve hayırdan ayrılmak, muhalefet etmek” anlamındaki “şatana/شطن, "şutûn” veya “öfkesinden yanıp tutuşmak” mânâsındaki “şeyt” kökünden türediği bildirilmektedir. Çoğulu ise Şeytan’dır...”¹⁹¹ Şeytan’ın bu tutumu, Allah’ın yaratılan ilk insan Adem’e secde etmesini emredilmesi üzerine isyan etmesidir. Kur’ân-ı Kerîm’de bu durum şu şekilde anlatılmaktadır: “Allah (c.c) buyurdu ki: 'Ben sana emretmişken seni secde etmekten alıkoyan nedir?' dedi. İblis; 'Ben ondan daha üstünüm. Çünkü beni ateşten yarattın, onu çamurdan yarattın. Balçıktan, işlenebilir kara topraktan yarattığın insana secde edemem.' diye cevap verdi. Allah şöyle buyurdu: 'Öyle ise çık oradan! Sen artık kovulmuş birisin! Muhakkak ki hesap gününe kadar lânet senin üzerine olacaktır!’”¹⁹² Burada şeytan kendini Adem’den üstün tutarak kavmiyetçi bir rol sergilemiştir. Kur’ân-ı Kerîm’de şeytanın bu tutumu eleştirilmiştir. Bu tutumundan dolayı Kur’ân-ı Kerîm’de şeytan lanetlenmiş ve asla takip edilmemesi gereken bir varlık olarak tanımlanmıştır. Kur’ân-ı Kerîm’de bu durum şu şekilde ifade edilmektedir: “Ey iman edenler! Şeytanın adımlarına uymayın. Kim şeytanın adımlarına uyarsa, bilsin ki o hayâsızlığı ve kötülüğü emreder. Eğer

¹⁸⁹ Kasas, 28/15.

¹⁹⁰ Mevdudi, a.g.e, Cilt.3,1997, s. 200.

¹⁹¹ Er-Râğıp el-İsfahânî, Hüseyin b. Muhammed, el-Müfredât fî Ğarîbi'l-Kur’ân, Yusuf Türker (çev.), İstanbul: Pınar Yayınları, 2007, s. 802.

¹⁹² Hicr, 15:32-35; A’raf, 7:12-13; Sâd, 75-78.

Allah'ın size lütfu ve merhameti olmasaydı, sizden hiçbiriniz asla temize çıkamazdı. Fakat Allah, dilediği kimseyi tertemiz kılar. Allah, hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir."¹⁹³ Burada şeytanın adımlarını takip etmekten kasıt şeytana uymaktır. İrkçılık ve kavmiyetçilikte şeytanın genel sıfatıdır. Bu yüzden ırkçılık ve kavmiyetçilikten uzak durulmalıdır. Aksi takdirde dinin genel emirlerine muhalif durumda olunacaktır. Çünkü şeytan bu davranışla Allah'a isyan etmiş ve kendisi yerilmiş ve lanetlenmiştir. Günümüzde hastalık seviyesinde toplumlar da bulunan bu anlayış. Toplumların bütünlüğünü tehlikeye sokmaktadır. Bunun en büyük sebebi ise kavmiyetçilik duygusunu toplumu oluşturan milletleri de birbirine muhalif durumuna getirmesidir. Buda toplumları herhangi bir birlik ihtiyacı olan durumda zayıf bir konuma sokmaktadır.

Bütün bunlardan hareketle İslâm dini ırkçılığı yani milliyet taassubunu reddetmiştir diyebiliriz. Çünkü başlangıçta insan tek bir Ruhtan yaratılmıştır. Daha sonra insanların çoğalmasıyla beşeriyet farklı coğrafyalara yayılmıştır. Buradan hareketle değer açısından bütün insanlar eşittir. Üstünlük ise Allah'a karşı olan takvadır.

2.2.7. Hakka Yönelmede Kayıtsızlık Gösteren Gençler

İnsan hatalarıyla mündemiç olan bir varlıktır. Bu yüzden hatasız bir insan düşünülemez. Bu insanın zayıf yaratılışından kaynaklanmaktadır. Kur'an-ı Kerim'de bu husus şöyle anlatılmaktadır: "...insan sabır ve tahammül bakımından zayıf yaratılmıştır."¹⁹⁴ Zayıf olan insanın hatalara yönelmesi yüksek bir ihtimaldir. Kur'ân-ı Kerîm'de insanın hata yapmasında daha ziyade hatalardan pişman olunup hakka yönelmemesi eleştirilmiştir. Bunun en büyük sebebi insanın zayıf yaratılmasından kaynaklanmaktadır. Bu sebeple Allah-u Teala insanların hakka yönelmesi için onlara uyarıcılar göndermiştir. Aynı zamanda hakka yönelmesinde kayıtsızlık yaşamamaları için kitaplar göndermiştir. Bunun en bariz örneği Hz. Nuh'un oğlunun hikâyesidir. Kur'ân'da bu husus şöyle dile getirilmektedir: "*Gemi, dağlar gibi dalgalar arasında onları götürüyordu. Nuh, gemiden uzakta bulunan oğluna: Yavrucuğum sende bizimle beraber bin, kafirlerle beraber olma diye seslendi. Oğlu, beni sudan koruyacak bir dağa sığınacağım dedi(Nuh bugün Allah'ın emrinden (azabından) , merhamet sahibi*

¹⁹³ Nûr, 24/21.

¹⁹⁴ Nisâ, 4/28.

*Allah'tan başka koruyacak kimse yoktur. Dedi. Aralarına dalga girdi, böylece o da boğulanlardan oldu...*¹⁹⁵Âyetten anlaşıldığı gibi Hz. Nuh'un oğlu hataya yönelmesinden çok hakka olan kayıtsızlığından dolayı eleştirilmiştir. Hz. Nuh'un oğlu hakkın çağrısına cevap vermemenin bedelini küfür içinde boğularak ödemiştir. Müfessirlerden Kutub, Hz. Nuh'un oğlunun durumu gelecek nesillere ders olma açısından tefsirinde şu veciz ifadelerle yer veriyor: “...Binlerce sene sonra bizler bile nefesimizi tutmuş, dağlar gibi yükselen dalgalar arasında mağrur genç oğlunun dramını izliyoruz.”¹⁹⁶ Burada Hz. Nuh'un oğlunun durumu bütün insanlara bir ders niteliğindedir. Allah'ın mesajının dışına çıkıldığı takdirde insanların karşılaşacağı durumun adeta genel özetidir. Hakka yönelmede kayıtsızlık gösteren kişiler inkâr ve gururlarının esirleri olurlar. Bu iki olguda onların her zaman felâketi olur.

Hz. Lut'un bütün ihtarlarına karşı kayıtsız kalan kavmi de aynı şekilde buna örnek verilebilir. Onların bu durumu karşısında Hz. Lut onları sürekli hakka çağırmıştır. “ ... Hz. Lut'un onları doğru yola çağırdığında onlar azgınlıklarını artırarak yaptıkları kötü amelleri devam ettirdiler. Bunun üzerine Allah'ı Teala Hz. Lut'a ailesini alarak ordan uzaklaşmasını istedi”¹⁹⁷Âyetten de anlaşıldığı gibi Lut kavmi yapmış olduğu bu çirkin davranışından dolayı yerilmiştir. Onlar hakkın çağrısını cevapsız bırakmışlardır. Hz. Lût'un bütün kavmini genç olarak ifade etmemiz mümkün değildir. Bütün kavmi de gençlerden bağımsız görmek doğru değildir. Buradaki hedef gençlere bir örnek teşkil etmektir. Hz. Lut sonuç itibariyle onları hak olan doğru olan görüşe çağırıyordu. Hz. Lut kavminin sapkın istekleri karşısında şu şekilde seslendi: “Kavmi ona doğru koşarak geldi; onlar daha önceden kötülükler işlemekteydiler. "Ey kavmim" dedi. "İşte benim kızlarım, bunlar sizler için daha temizdir. Artık Allah'tan korkun ve beni misafirim önünde küçük düşürmeyin. İçinizde hiç akli başında olan (reşid) bir adam yok mu?”¹⁹⁸Hz. Lut'un kavmi bu çağrı karşısında kayıtsız kaldı. Kayıtsız kalmaları onların feci bir şekilde can vermelerine sebep oldu.

Bütün bunlardan hareketle insanın hata yapabileceğini doğal bir gerçek olarak kabul eden Kur'ân-ı Kerîm hatalardan dönülmesini ve tövbe edilmesini talep etmiştir. Özel'de gençlerin genelde de bütün insanların hakkın çağrısına kulak vermesini

¹⁹⁵ Hûd, 11/42-43.

¹⁹⁶ Kutub, a.g.e, Cilt.15, s. 1878.

¹⁹⁷ Hûd, 11/77-82.

¹⁹⁸ Hûd, 11/78.

istemiştir. Hakkın çağrısını dinlenilmediği takdirde Yüce yaratıcının yaptırımlarıyla karşı karşıya gelineceği bir gerçeklik olmuştur. Bu sebeple özelde gençlere genelde ise bütün insanlara düşen görev hak yolda yürüyüp batıla sapmamak ve hakkın çağrısını hayatın her alanında dikkate almaktır.

2.2.8. Davranışlarında Unutkanlık Gösteren Gençler

İnsanın unutkanlığını ifade eden nisyân kelimesi sözcük anlamı olarak şu şekilde ifade edilir: "...İnsanın ya kalbinin (düşüncesinin) zayıflığından ya da gaflet ve kasıttan dolayı kendisine emanet olarak bırakılan bir şeyi unutuncaya kadar terk edip anmaması anlamına gelmektedir..."¹⁹⁹ Unutma zaafı insana doğuştan verilen bir olgudur. Kur'an-ı Kerim unutmanın beşerî bir zaaf olduğunu söyler. Nitekim bir âyette şöyle buyrulmaktadır: "... *Rabbimiz! Eğer irademiz dışında unutursak hataya düşersek bizi bundan dolayı sorumlu tutma ...*"²⁰⁰ Âyette görüldüğü gibi unutmak beşerî bir zafiyet kabul edilmekle beraber insan bu zaaftan kurtulmak için çeşitli tedbirlere başvurması gerektiği ifade edilmektedir. Bütün bunlardan dolayı insan hataya düşmekten kendisini sakındırmalıdır. Bu yönde çeşitli tedbirler almalıdır. Kur'an'ı Kerim'de bu tür gençler eleştirilmiştir. Bunun ilk örneği Hz. Yusuf'un rüyasını tabir ettiği zindan arkadaşına "Beni efendinin yanında an!" sözünü kralın rüyasını, yorumcuların yorumlayamaması sonucunda hatırlamıştır. Kur'an-ı Kerim'de bu husus şöyle dile getirilmektedir: '*... Fakat Şeytan, ona, efendisinin yanında anmayı unutturdu. Bu yüzden Yusuf, daha yıllarca zindanda kaldı...*' Bu âyetlerde unutma fiili daha çok şeytanla ilişkilendirilse de Hz. Yusuf'un zindan arkadaşı sarayın meşgalesinden dolayı Hz. Yusuf'un sözünü unutmuş onun yıllarca zindan da kalmasına sebep olmuştur. Unutma olgusu genel olarak bakıldığında bir eksiklik olarak tanımlanır. İnsanın fitratında olan bir durumdur. Bunun yanında insan gaflete düşmemeli Allah'a ve insanlara karşı olan sorumluluklarını yerine getirmede unutma gafletinde bulunmamaya çalışmalıdır. Bu sebeple '*...Allah, temelinde kasıt bulunan her türlü unutmayı zemmeder...*'²⁰¹ Eğer unutma özür sebebiyle olursa bu tür unutma kınanmaz. Bunun en büyük delili Peygamberimizin şu hadisidir. Peygamberimiz Hadis-i Şerifte şöyle buyurmaktadır: "*Ümmetimden hata ve unutma (nın sorumluluğu)*

¹⁹⁹ İsfahânî, a.g.e, s. 803.

²⁰⁰ Bakara, 2/286.

²⁰¹ Resul, Ertuğrul, **Kur'an'a Göre İnsanın Psiko-Sosyal Açıdan Değerlendirilmesi**, Ankara üniversitesi Sosyal Bilimler üniversitesi, Yüksek lisans Tezi, 2004, s.75.

kaldırıldı”²⁰² Hadis-i şeriften anlaşılacağı üzere özür sebebiyle kasıt dışı unutmak kınan bir davranış değildir.

Netice itibarıyla Kur’ân-ı Kerim unutmayı fitri zaaf olarak tanımlamıştır. Fakat insanların da bu zaafa yenik düşmemesi için gerekli olan tedbirleri almalarını talep etmiştir. Bir anlamda unutkanlık bir zafiyet ifade edilmiştir. Özelde gençler genelde ise bütün insanlar bu zaafa düşmemesi için gerekli adımları atmalıdırlar. Kur’ân ‘a göre unutkanlığın en kötüsü de Allah’ı unutmak ve onu anmayı terk etmektir. Bu kötü olgudan kurtulmanın yolu da şu şekilde belirtilmiştir: “....Allah’ı anmaktan kalbin gaflet etmesi hususundaki unutkanlığın tedavisi, devamlı olarak Allah’ı, O’nun nimet ve ikramını, yarattıklarındaki âyetlerini, ahiret ve hesap gününü anmaktır...”²⁰³ Bu sebeple insan sürekli Rabbini anmalı unutmanın en büyüğü olan yüce yaratıcıyı unutma gafletinde bulunmamalıdır.

2.2.9. İftira Atan Gençler

İftira kelimesi sözlükte bir nesneyi ifsat için kesme, uydurma, yalan söylemek gibi anlamlara gelir.²⁰⁴ İftira kavramının ıstılahı anlamı da şu şekilde ifade edilir: “İftira kavramı, birine yalandan ve aslı olmayan bir kabahat isnat etmek demektir.”²⁰⁵ İftira kavramı türevleriyle birlikte Kur’ân-ı Kerîm’de 59 yerde geçmektedir.²⁰⁶ Kur’an’da doğru söyleyenlerin her zaman mükafatlandırılacağı bildirilmiştir. Nitekim doğru söyleyenlere doğrulukları fayda sağlayacak ve içinde ebedi kalacakları cennete gireceklerdir. “²⁰⁷ İslâm dini insanların birbirlerine iftira atmalarını yasaklamıştır. İftirada bulunan insanlara da ağır ceza verilmiştir. İftirada bulunanın cezası kısasa eş değer olan 80 sopa ile beraber şahadetin kişinin yaşamı boyunca itibar edilmemesi olarak insanlar içinde güvenilemeyen bir kişi olarak kabul edilir. Ayrıca güvenilmeyen etiketiyle de manevi cephelerden bakıldığında cezalar içinde şiddetli bir ceza olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.”²⁰⁸ Kur’ân’da iftiraya uğrayan bir genç olarak Hz. Aişe örneği vardır. Hz. Aişe’nin iftiraya uğraması ifk hadisesi olarak bilinmektedir. İfk, yalan ve

²⁰² Muhammed b. Yezîd İbn Mâce, **Sünen** I-II, Çağrı Y., İstanbul, 1992, Talâk, 16, no: 2043 (1/659).

²⁰³ Resul, Ertuğrul, **a.g.e.**, s.78.

²⁰⁴ Hüseyin b. Muhammed b. Mufaddal er-Râgıb el-İsfahânî (502/1108), **Müfredât Elfâzu’l-Kur’ân**, Dimeşk, Dâru’l-Kalem, 2011, s.634.

²⁰⁵ Şemseddin Sami, **Kâmûs-u Türkî**, İstanbul, Şifa Yayınevi, 2012, s.134.

²⁰⁶ Muhammed Fuâd Abdülbâkî (1968), **el-Mu’cemu’l-Müfrehes li Elfâzi’l-Kur’âni’l-Kerîm**, Kahire, Dâru’l-Hadîs, 2007, s. 628-629.

²⁰⁷ el-Mâide, 5/119.

²⁰⁸ Nur, 24/4.

iftiranın en kötüsü anlamına gelmektedir.²⁰⁹ Kur’ân, Nûr Suresi 11-20. âyetleri bu hadiseden bahsederken konuyu bizzat anlatmasa da ona işaret ederek yapılanın yanlışlığına ve çirkinliğine dikkat çekmiştir. Hz. Aişe kendisine iftira atılan bu hadiseyi şu şekilde anlatmaktadır:”Rasulullah sefere çıkmak istediği zaman, eşleri arasında kura çeker, hangisinin ismi çıkarsa onunla sefere giderdi. Beni Mustalik gazvesinden önce yaptığı gazada da aramızda kura çekti, benim ismim çıktı. Bunun üzerine ben de Rasulullah ile beraber sefere çıktım. Bu olay hicab âyetinin indirilmesinden sonra olmuştu, bundan dolayı bir hevdece konuldum. Dönüşte Rasulullah Medine’ye yaklaşınca bir yerde konakladı, sonra da yola çıkmaya nida ettirdi. Yola çıkmaya seslendikleri sırada ben kalktım ve yürüyüp ordudan ayrılıp ihtiyacımı gidermeye gittim. Yerime dönerken göğsümü yokladım, zafar boncuğundan dizilmiş gerdanlığımın kopup düştüğünü farkettim. Bunun üzerine dönüp kaybolan gerdanlığımı aradım, fakat onu aramak beni yoldan alıkoydu. Beni taşıyan grup hevdeci yüklenmiş ve beni içinde zannetmişler. Çünkü hafif, henüz küçük yaşta biriydim. Beni hevdece sanarak deveyi yüklemiş gitmişler. Daha sonra gerdanlığımı buldum ama döndüğüm zaman konaklanan yerde kimseyi bulamadım, bundan dolayı belki beni aramak için dönerler dedim, oturdum. Derken birden uyku bastırdı orada uyumuş kalmışım. Safvan b. Muattal ordunun arkasında kalır, insanların unuttukları eşyaları arar, bir şey kalmışsa kaybolmaması için diğer konak yerine götürürdü. Beni de orada görünce şaşırarak “İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi raciûn” dedi ” Ben onun bu sözüne uyandım. Hemen feracemle yüzümü örttüm. Vallahi, onunla ne bir kelime konuşmuşuzdur ne de istircadan başka ondan bir kelime işitmişimdir. Daha sonra Safvan devesini çöktetti, ben bininceye kadar geri çekildi, ben de hemen kalkıp deveye bindim. Devenin yularını tutarak beni orduya yetiştirdi.”²¹⁰ Hz. Aişe olayın devamını şöyle anlatıyor: “İşte iftiracılar aleyhimde sözlerini söylemişler, ordugâh çalkalanmış, vallahi benim bunların hiçbirinden haberim yoktu.”²¹¹ Bu iftiradan sonra Hz. Muhammet ve eşi Hz. Aişe büyük üzüntü duymuştu. Daha sonra âyetle Hz. Aişe’nin üzerine atılan bu çirkin fiilin iftira olduğu ortaya çıkmıştır. Hz. Muhammet ’e bu durum ile ilgili âyet nazil olduğunda sevinçle Hz. Aişe’ye şöyle demiştir: “Müjde ey

²⁰⁹ er-Râzî, **a.g.e.**, Cilt.19, 174.

²¹⁰ el-Buhârî, “**Şehadet**”, 15; Müslim, “**Tevbe**”, 56.

²¹¹ Ebû Muhammed Cemâlüddin Abdülmelik b. Hişâm (218/833), **es-Siretu'n-Nebeviyye**, (thk. Ömer Abdusselam et-Tedmûri), Cilt.3, Beyrut, Dâru'l-Kitabi'l-Arabî, 1990, s.245.

Aişe! Allah seni kesin olarak temize çıkardı.”²¹² Bunun üzerine iftiracıları şiddetle bir şekilde tehtit eden şu âyetler nazil oldu: “*İftirâyı atanlar, içinizden bir zümredir. Bunu sizin için bir şer saymayın. Aslında bu sizin için bir hayırdır; böyle imtihanlar sizin sevâba erişmeniz için birer vesile teşkil eder. İftirâ atanların herbirinin, o günahı kazandığı bir hisse vardır. Onlardan günahın büyüğünü üzerine alan kimse için ise pek büyük bir azap vardır....*”²¹³ Bunun yanında bu hadisenin bütün müminlere bakan yönü şüphesiz böyle bir durumlarda da Müslümanca tavrın nasıl olması gerektiğinin bilinmesidir. Genelde bütün insanların özelde de gençlerin böyle bir durumda Yüce Allah’ın bildirdiği şekliyle hareket edilmesi gerektiğidir. Nûr suresinde Hz. Aişe özelinde tüm Müslümanları kapsamına alan bu âyetler Hz. Aişe’yi teberri etmesinin yanında Müslümanlara da bir teselli niteliğindedir. Bu sebeple bu hadisenin ve âyetlerin, bildirdiği şekliyle amel etmek her Müslümanın üzerine bir farz olmakla beraber ahlaken de bir sorumluluktur.

Netice itibariyle insanların birbirlerine iftira atmaları nefyedilen bir davranıştır. Kur’an’da özelde gençlere genelde ise bütün insanlara örnek teşkil etmesi için insanları bu konuda uyarmaktadır.

2.2.10. Emanete Hıyanet Eden Gençler

Emanet sözlük anlamı olarak, güvenilir olmak, doğruluk, bir kimseye korunması için geçici olarak verilen şey gibi anlamlara gelmektedir. İslâm literatüründe emanet oldukça geniş kapsamlı bir kavram olup, bir kimseye geçici olarak korunması için verilene malın yanında ücret, kira buluntu gibi maddi haklar ile iman, ibadet gibi dini yükümlülükleri; beden ve ruh sağlığı, servet makam ve mevki gibi imkân ve kabiliyetleri; sözleşmeleri; mesken ve aile mahremiyetine saygı, nimet ve ikrama teşekkür, selama karşılık verme, sırların saklanması gibi dini, ahlaki sosyal ilke ve kuralları kapsamaktadır.²¹⁴ Bütün bunlardan dolayı İslâm dinin en büyük hedeflerinden birisi güvene dayalı bir toplum oluşturmaktır. Bu yüzden emaneti korumanın yeri büyüktür.

²¹² el-Buhârî, “Şehadet”, 15; Müslim, “Tevbe”, 56.

²¹³ Nûr, 24/11-20.

²¹⁴ İsmail ve diğerleri, *Dini Kavramlar Sözlüğü*, s.145.

Kur'ân-ı Kerîm'de mümin süresinin ilk âyetlerinde kurtuluşa eren Müslümanlardan bahsederken onların emanetlerine hıyanet etmediklerinden bahsetmiştir"...Yine o müminler emanetlerine ve ahitlerine sadakat gösterirler."²¹⁵ Kur'ân-ı Kerim'de emanete hıyanet eden gençler yerilmiştir. Bunların en büyük örneği Hz. Yakub'un oğullarıdır. Hz. Yusuf'u emaneten alıp kıra gezmeye götürmüşlerdir. Fakat dönüşte kanlı gömleğiyle beraber gelmişlerdir. Babalarına Yusuf'u kurt yedi diye yalan uydurmuşlar ve emanete hıyanet etmişlerdir. Âyette bu durum şu şekilde ifade edilmektedir. *"Dediler ki: "Ey babamız! Biz gittik, aramızda yarış yapıyorduk. Yusuf'u da eşyamızın yanına bırakmıştık. Bir de baktık ki, onu kurt yemiştir. Şu anda biz doğru da söylesek, yine de sen bize inanacak değilsin."*²¹⁶ Bu durum tefsirlerde şöyle anlatılmaktadır: "Kardeşleri Hz. Yusuf'u kuyuya attıktan sonra boğazladıkları bir hayvanın kanına gömleğini sürerek babalarına götürdüler. Kendileri oyun oynarken onu bir kurdun yediğini büyük bir hüznle anlattılar..."²¹⁷ Başka bir tefsirde de bu durum şöyle anlatılmaktadır: "... Yakub bu ifadeleriyle aslında oğullarının sözlerinin yalan olduğunu belirtmek istemiştir. Bundan dolayı oğullarına, *"Siz nefsinize uyarak kötü bir iş yapmaya yönelmişsiniz"* diyerek bu tezini dile getirmiştir."²¹⁸ Âyetten de anlaşıldığı gibi Hz. Yakup'un oğulları babalarının emanetine sahip çıkmayarak Kur'ân-ı Kerim'in eleştirisine mazhar olmuşlardır.

Bütün bunlardan hareketle emanete sahip çıkmak Müslümanlığın bir gereğidir. Kur'ân'da bu husus Hz. Yakub'un çocuklarının durumu örnek verilerek açıklanmıştır. Kur'an'da Özelde gençlere genelde ise bütün insanlara emanete sahip çıkmaları tavsiye edilmiştir.

²¹⁵ Mü'minûn, 40/8.

²¹⁶ Yusuf 12/17.

²¹⁷ Taberî, a.g.e, Cilt. 12, s.164.

²¹⁸ Karaman, Hayrettin ve diğerleri, **Kur'ân Yolu ve Türkçe Meâl Tefsiri**, Cilt.3, s.222.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. HADİSLERDE GENÇLİK

Hadisleri incelendiğinde gençlere ve gençlik dönemine ayrı bir önem verildiği görülür. Nitekim Hz. Peygamberin sevgili torunları Hz. Hüseyin ve Hz. Hasan cennet gençlerinin efendisi olarak kabul edilmesi buna en güzel örnektir. Başka bir yerde de cennetteki sonsuz ve ölümsüz hayat ile bitip tükenmeyen gençlik yan yana zikredilmiştir.²¹⁹

Bütün bunlardan hareketle Hadisleri incelediğimizde “gençliğin, dini ve dünyevi bir değer olduğu” görülür.

3.1. Gençlik Dönemi Ve Özellikleri

Hadislerde gençlik dönemini incelediğimizde daha çok “fetâ” ve “şebab” kavramlarıyla karşı karşıya gelinir. Hadislerde gençlik, gençlerin fizyolojik özelliklerinden daha çok gençlerin bu devirde yerine getirmesi gereken temel görevlerinin ne olduğu hususuna yoğunlaşır. Bir anlamda hadisler gençlere sorumluluk yüklemiştir. Hadislerin bu münhalde temel amacı gençlere sorumluluk bilinci oluşturmaya çalışmaktır. Hadisler de gençlerin daha çok olumlu yönleri ön plana çıkarılmaya çalışılmıştır. Çalışmanın bu bölümünde hadislerde bahsi geçen gençlerin genel özellikleri ifade edilecektir.

3.1.1. Bireysel Olgunluk

İnsan belirli yaşa gelinceye kadar genel ihtiyaçlarını karşılayamaz. Her zaman ikinci bir şahsa ihtiyaç duyar. Bunun yanında insan belirli olgunluğa erişince artık ihtiyaçlarını kendi kendine karşılayabilme yetisine ulaşır. Bu olgunluğun birinci aşaması gençlik çağıdır. Hadislerde bu çağın başlangıcıyla ilgili şöyle bir ifade mevcuttur: “İhtilâm olunca ondan yetimlik kalkar.”²²⁰ Hâdis-i Şerif’te geçen yetimlikten kasıt insanın herhangi bir kişiye ihtiyaçlarını giderirken muhtaç

²¹⁹ Tirmizi, **Cennet**, 2, 8.

²²⁰ Ahmet b. Hanbel, **a.g.e.**, Cilt.1, s. 224.

olmamasıdır. Yani gençlik çağına ulaşmasıdır. Bireysel olgunluğa erişmesidir. İnsanlar bireysel olgunluğa Hz. Peygamber'in Hadis'inden de anlaşılacağı üzere ergenlik çağında ulaşırlar. Bu dönemden sonra genç bireysel yetkinliğe ulaşır. Bununla ilgili Abdullah b. Mesut'un Kâbe'nin etrafında toplanan müşriklere karşı Rahman süresini okuyup dayak yemesi neticesinde söylediği söz genç yaşta nasıl bir bireysel yetkinliğe ulaştığının bir göstergesidir. Onların bu tutumları karşısında Abdullah b. Mesut şöyle demiştir: “İlk defa onları bu denli aciz gördüm.”²²¹

Bütün bunlardan hareketle gençlere yetişme dönemlerinde gerekli destekler verilip onların bireysel olgunluğa erişmelerine yardımcı olunmalıdır.

3.1.2. Görev ve Sorumluluk Bilinci

İslâm dinine göre insan başıboş yaratılmamıştır. İnsana belirli görev ve sorumluluk yüklenmiştir. Nitekim âyet-i Kerime'de şöyle burulmaktadır: “*İnsan başıboş bırakılacağını mı sanır?*”²²² Bundan ötürü çocukluk döneminden sonra gençliğe ilk adım olarak kabul edilen buluğ döneminde insana çeşitli sorumluluklar yüklenmiştir. Bu sorumluluklar insanın hak karşısında olan görevleri ve halk karşısında olan görevleri olmak üzere ikiye ayrılır. Hâk karşısında yani yüce Allah'a karşı gençlerin yapması gerekenler bir hadiste şöyle buyrulmuştur: “*Namaz çocuk üzerine akli erince, oruç ise takat yeterince, hudut ve şehadet ihtilâm olunca vacip olur.*”²²³ Hadiste görüldüğü gibi bahsedilen durumlar gençlik dönemlerinde karşılaşılan durumlardır. Halk karşısında olan sorumluluklar ise toplumsal sorunlara duyarlı olmak ve toplumun menfaatini gözetmektir. Toplumun sorunları karşısında çözüm arayışı içinde olmaktır.

Hz. Peygamber bir başka hadiste de Gençliğin bir sorumluluk dönemi olduğunu, şu sözüyle belirtmiştir. Hz. Peygamber “beş şey gelmeden önce beş şeyin değerinin bilinmesi gerekir “ diyerek aksi halde ardından pişmanlık duyulacağını bildirmiştir. Bunların arasında “*ihtiyarlık gelmeden önce gençliğin kıymetinin bilinmesi gerektiğini bildirmiştir.*”²²⁴ Ayrıca Hadis-i Şerif'te gençliğin gelip geçici bir dönem olduğunu anlaşıyor. Bu dönemin faydalı bir şekilde değerlendirilmesi

²²¹ Hâkim, **el- Müstedrek**, Cilt.3, 353-354; Ebû Nuaym, **Ma'rifetü's-sahâbe** Cilt.4, 1766; Beğavî, **Mu'cemu's-sahâbe**, Cilt.3, 459.

²²² Kıyamet, 75/36.

²²³ Abdurrauf Münavi, Feyzu'l Kadir, **Şerhu'l- Câmi's- Sağır**, Darul Marife 2. Baskı, Beyrut, s.229.

²²⁴ Acluni , **a.g.e**, Cilt.1, s. 148.

gerektiği tavsiye ediliyor. Gençlerin bu dönemde faydalı işlerle meşgul olmasını tavsiye ediyor. Aynı zamanda gençliği bir değer olarak tanımlıyor.

Bütün bunlardan sonra hadislerde gençlik dönemi sorumluluğa girmenin bir başlangıcı olarak kabul edilmiştir.

3.1.3. İlim ve Öğrenme Kabiliyeti

İslâm dini ilim öğrenmeye her zaman teşvik etmiştir. İnsanın ilim öğrenmesi ve kendini geliştirmesi için en uygun dönemde gençlik çağıdır.. Hz Muhammed (s.a.v) gençlerin ilimle uğraşmasını ve boş işleri terk etmesini talep etmiştir. Nitekim bir hadiste şöyle buyurmuştur: *“Bir genç yaşı ilerleyinceye kadar ilim ve ibadetle meşgul olursa Allah ona kıyamet gününde doksan iki siddik sevabı verir.”*²²⁵ Hadisten de anlaşılacağı üzere ilim öğrenmenin gençlik döneminde yeri büyüktür. Ayrıca Hz. Muhammed (s.a.v) Mescid-i Nebi'nin içinde bulunan sûffe'de genç sahabelerinin eğitimiyle bizzat ilgilenmiştir. Onları ilim öğrenmeye teşvik etmiştir.

3.1.4. Karşı Cinsle İlişkilerde Sınırlılık

İslâm dini, bireylerin ve toplumun psikolojik ve sosyal yönden sağlıklı bir iletişim gerçekleştirmesi için belirli kurallar koymuştur. Çocuklar buluğa eriştikten sonra gerçekleştirdikleri fiillerden sorumlu olacaklarından ötürü bu kurallara uymak zorundadırlar. Bununla ilgili olarak Hz. Muhammed(s.a.v) hadislerinde de kadın erkek ilişkilerinin belirli kurallara göre olması gerektiği belirtilmiştir. Bununla ilgili bir hadiste şöyle buyrulur: *“ Hz Enes ihtilâm olduğu gün durumu Hz. Peygamber'e bildirdiğinde “artık kadınlar arasına karışma “ diyerek karşı cinsle olan ilişkilerinde yeni bir döneme girdiğini ima etmiştir. Enes bu durumun kendisine oldukça zor geldiğini ifade etmiştir.”*²²⁶

Bütün bunlardan hareketle çocuklar buluş çağına eriştikten sonra karşı cins ile olan ilişkilerini Kur'an'ın ve sünnetin ışığında gerçekleştirmeliler. Bunun sebebi insanlara belirli sınırlamalar getirmek değil toplumun sosyal bütünlüğünü korumaktır. Toplumsal ilişkilerde gerekli düzenlemeler yaparak daha sağlıklı bir iletişim şekli oluşturmaktır.

²²⁵ Heysemi, Nurettin Ali b. Ebu Bekir, **Mecmu'z Zevaid ve Menbau'l Fevaid**, Dâru'l Kitabi'l Arabi, 3. Baskı, Beyrut, 1982, Cilt.1, s. 125.

²²⁶ Heysemi.a.g.e, Cilt.4, s. 326.

3.1.5. Cinsel Bilincin Gelişmesi ve Evlilik

Bilinen bir gerçektir ki gençlik çağı kişide cinsel bilincin oluştuğu ilk çağdır. Kişi buluğa girmekle beraber cinsel dürtüleri oluşmaya başlar. Cinsel duygu ve heyecanların coştığı bu çağda kişi nefesine hâkim olmakta pek çok zorluk çeker. Nitekim bunun en büyük delili bir gencin Hz. Peygamber'e gelip zina yapmak için izin istemesidir.²²⁷ Neslin devamı için gerekli olan bu duyguyu Hz. Peygamber meşru yollardan giderilmesini tavsiye etmiştir. Bu meşru yol evliliğdir. Hz. Peygamber gençlerin evlenmesi ile ilgili şöyle bir hadis naklediyor: *“Ey gençler topluluğu! Sizden kimin evlenmeye gücü yetiyorsa hemen evlensin. Zira evlilik gözü kötülük peşinden gitmekten alıkoyucu ve insanın iffet ve namusunu daha koruyucudur.”*²²⁸

Bütün bunlardan hareketle İslâm'da cinsel yaşam meşru çerçeveler içerisinde gerçekleştirilmesi emredilmiştir. Gücü yeten gençlerin evlenmesi teşvik edilmiştir. Buradaki en büyük amaç toplumun temeli olan aile yapısını oluşturmaktır. Toplumun huzurlu bir yaşam sürebilmesi sağlam temeller üzerine kurulan ailelerin mevcut olmasıyla sağlanır. Bu yüzden Kur'ân-ı Kerim, gençlere cinsel bilincin oluşmasından itibaren evlenmelerini tavsiye etmiştir.

3.1.6. Doğruluk ve Adalet Şuuru

İnsan fıtratı gereği sürekli adalet ve doğruluk arayışı içerisindeydir. Bu duygu insanın yaratılış kodlarında bulunmaktadır. İnsan buluğa erdikten sonra bu duygular hayatında büyük önem arz eder. Artık genç somut düşüncelerden kurtulmuş soyuta yönelmiştir. Doğruluk ve adalet duygularını içinde hissetmeye başlamıştır. Bütün bunlar gençlik çağından itibaren gençlerin bir arayışa yönelme nedenleridir.

İslâmiyet'in diğer bölgelere yayılmasıyla bu bölgelerde adaleti sağlayacak kadınlara ihtiyaç duyulmuştur. İslâmiyet'in yayılışı sırasında onları Müslümanlığı kabul eden beldelere Hz. Peygamber gençleri kadı olarak görevlendirmiştir. Bu esnada onlara karşı güven oluşturacak davranışlar sergileyen Hz. Muhammet gençlerin verilen görevi hakkıyla yerine getirebileceğini ifade etmiştir. Hz. Peygamberin bu yönüyle ilgili Hz. Ali kendisinin genç ve tecrübesiz olduğunu söyleyerek bu görevi

²²⁷ Ahmed b. Hanbel. **a.g.e.**, Cilt.5, s. 256-257.

²²⁸ Buhari, El kütübü's Sitte içinde **Nikâh**, 2, 3; Müslim, *Nikâh*(1400); İbn Mace, **Nikâh**,1, (1485): **Nesai**, **Nikâh**,3; **Sıyam**, 43; Darimi, **Nikâh**, 2. Çağrı Yayınları, Cilt. 1-3, 1981.

başaramayacağını söylemiştir. Bu durum karşısında Resulullah'ın tutumunu şu şekilde anlatmaktadır: "...Resulullah eliyle göğsüme vurdu ve : "Allah'ım kalbine hidâyet diline hidâyet diline hakta sebat ver!" diye dua etti. Ali der ki: " O günden sonra iki kişi arasında verdiğim hükümde tereddüt etmedim"²²⁹ Hz Ali'nin hükümlerinde tereddütte bulunmamasında Hz. Peygamberin duâsının etkisini kabul etmekle beraber bir genç olan Hz. Ali'nin doğruluk ve adalet idealine sahip olmasının etkisi bulunmaktadır. Aynı şekil de Hz. Peygamberin henüz yirmi yaşlarında iken Hılfu'l Fudul anlaşmasına iştirak etmesi ²³⁰ doğruluk ve adalet arayışında olduğunun bir göstergesidir.

Bütün bunlardan hareketle hadislerde gençlik döneminin özellikleri incelendiğinde doğruluk ve adalet arayışı bu dönemin karakteristik özelliğidir.

Hz. Peygamber gençlerin bu özelliğini övmüş, bizzat kendisi de özelde gençlere genelde ise bütün insanlara örnek olmuştur.

3.1.7. Bedensel Olgunluk Ve Enerjik Yapı

Buluğa ulaşan genç beden açıdan yetişkin bir insanın sahip olduğu ortalama yetilere sahip olur. Ergen gençlerin vücutlarının gelişmesiyle yetişkin görevlerini getirmeye başlarlar. Güç gerektiren askerlik gibi zanaatlık gibi işlere merak salarlar.

Hz. Peygamber gençlerin bu dönemdeki özelliklerini dikkate alarak onları çeşitli muhitler de istihdam etmiştir. Hz. Peygamberin özellikle askerlik mesleğinde gençleri tercih etmesi buna en büyük örnektir. Bununla ilgili şöyle bir rivâyet nakledilir: "Ensar çocukları her yıl Resulullah'a arz edilir. Arz edilenler arasından buluş çağına ulaşanları Resulullah askerler arasına katardı. Bir yıl yine ona bir çocuk arz olundu. Resulullah onu askere aldı. Ardından Semere denilen bir çocuk getirildi. Resulullah onu askerler arasına katmadı. Semere dedi ki: Ya Resulullah siz onu gönderiyor ben geri çeviriyorsunuz öyle mi? Eğer siz beni onunla güreştirseniz ben onu yenerim. Ardından Resulullah onu güreştirdi. Semere çocuğu yenince Semere'yi de askere aldı."²³¹ Hadisten de anlaşılacağı üzere Hz. Peygamber gençleri bir işle görevlendireceği zaman fizyolojik olgunluğu da dikkate almıştır. Gençlere görevler verirken onların yerine getirebilecekleri görevler verilmiştir. Bu sayede Hz. Peygamber

²²⁹ Ebu Davut, **Hudud**, Süleyman, b. Eş'as es-Sicistâni, Çağrı yayınları, Cilt. 26, 1981, s.4450-4451.

²³⁰ Algül, Hüseyin, **İslâm Tarihi**, Gonca Yayınları, Cilt.1, 1986, s.198.

²³¹ Heysemi, **a.g.e**, Cilt.5, s. 319.

hem onlara güven duygusu kazandırmış hem de onları toplumda çeşitli yerlerde istihdam etmiştir. Toplumun gençliğin dinamizminden yararlanmasını sağlamıştır.

Bütün bunlardan hareketle Hz. Peygamber gençlik döneminde sahip olan fizyolojik olgunluğu ve dinamizmi faydalı işerde kullanılmasını tavsiye etmiştir. Bu yetkinliği toplumun menfaatine kullanılmasını tavsiye etmiştir.

3.1.8. Suçluluk ve Günahkârlık Duygusu

Suçluluk duygusu insanın hata olduğunu düşündüğü herhangi bir şeyi yapmasıyla ortaya çıkan duyguya verilen addır. Hökelekli'ye göre suçluluk duygusu, genellikle bütün insanlar tarafından yaşanan evrensel bir olaydır.²³² Suçluluk duygusu eğer dini endişelerden kaynaklanıyorsa Günahkârlık duygusu olarak ifade edilir.

Gençlik döneminde insanların yaşadığı suçluluk ve günahkârlık duygusu genel olarak iki durumdan kaynaklanır: Bunlardan birisi cinsellik dürtüleri zirve de olduğu için bu güdünün yol açtığı bazı ahlâki sorunlardır. İkincisi ise bencilik ve diğerkamlik arasındaki çatışmadır. Suçluluk ve günahkârlık duygusu ölçülü olduğu sürece insanda bir oto kontrol açısından yararlı olarak kabul edilir. Bunu en net şekilde Hz. Peygamber'in hadis-i Şerifinden anlıyoruz. Bir rivâyette bu durum şu şekilde anlatılır: *“Hz. Peygamber eceli yaklaşmış olan bir gencin civarına gelerek şöyle dedi: “Kendini nasıl hissediyorsun?” diye sordu. Genç, “Vallahi ya resulullah! dedi. “Allah'ın bana rahmet etmesini diliyorum fakat günahlarımdan dolayı da endişe duyuyorum” dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber: Bu durumda insanın içinde hem korku hem de ümit varsa Allah ona ümit ettiğini verir. Korkularından da beri kılar.”*²³³ Hadiste de görüldüğü suçluluk ve günahkârlık duygusu müminin kalbinde dengeli olmak koşuluyla bulunmalıdır.

Bütün bunlardan hareketle Hz. Peygamberin gençlik dönemini ilgilendiren hadisler incelendiğinde gençlerin genel karakteristik özelliklerinden biri de suçluluk ve günahkârlık duygusudur. Hz. Peygamber bu duygunun gençte olması gerektiğini bildirmiştir. Bu duygu, gençlerin harama yönelmesinde bir otokontrol vazifesi görecektir. Bu duyguyla beraber Gençler günaha yönelirken kendilerini sorgulayacaktır. Dolayısıyla da toplumsal huzur ve bilincin sağlanmasında ve gençlerin güzel ahlâka sahip olmasında bu duygunun önemi büyüktür. Gençler bu

²³² Hökelekli, Hayati, **Ergenlik Çağı Gençlerin Dini Gelişimi**, Ensar Neşriyat, 1998, s.103.

²³³ Tirmizi, Cenâiz, Bab:10, s:988; İbn Mâce, Zühd Bab:31 31 s.4261.

duygu sayesinde yanlışa yöneltmeleri daha zor olacktır. Bu da gençlerin geleceğe daha güvenli bakmalarını sağlayacaktır. Bu sebeple bu duygu gençler için pek önemlidir. Fakat bu duygu genel olarak kontrol edilmelidir. Aksi takdirde gençlerde genel bir zgven kaybı oluşturabilme imkânı mevcuttur. Buda gençte motivasyon kaybı yaşatacaktır. Bu sebeple ölçülü düzeyde bu duygu olmalıdır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Kûr'ân'da bahsedilen gençlik ve gençlik dönemlerinden bahsedilen âyetler incelendiğinde Kur'ân-ı Kerîm gençliği doğrudan muhatap almadığı görülmüştür. Bunun yerine dolaylı yoldan Kur'ân'ın çeşitli bölgelerinde ve anlatılan kıssalarda gençlik ve gençlik dönemlerinden bahsetmiştir. âyetler incelendiğinde gençlik dönemi, buluş çağından başlayıp otuzlu yaşlara kadar olan dönem olarak tasvir edilmiştir.

Kur'ân-ı Kerîm gençlerin fizyolojik özelliklerinden daha çok davranışları ve karakteristik özelliklerine önem vermiştir. Kurân'da gençlerin davranışlarının ve karakteristik özelliklerinin nasıl olması gerektiği hususunda açıklamalarda bulunmuştur. Bu tanımlamalar birer ütopya olarak değil de bizzat hayatın içinden olmuştur. Kur'an-ı Kerim'de Hz. Nuh'un oğlu, Hz. Yusuf'un kardeşleri ve Hz. Adem'in oğlu kabil dışındaki gençler övülmüştür. Gençliğin Allah tarafından gönderilen bir hazine olduğu kabul edilmiştir. Kur'ân-ı Kerîm gençlerin olumlu ve olumsuz yönlerinden bahsetmiştir. Bununla birlikte gençlerin olumlu yönlerini olumsuz yönlerine göre daha çok zikretmiştir. Bunun en büyük sebebi insanlara olumlu bir gençlik prototipi oluşturmaktır.

Kur'ân-ı Kerîm'in bütününcü incelendiğinde bir dinamizmim olduğu görülür. Bu özellikte daha çok gençlere has olan bir özelliktir. Bir anlamda Kuran'ın insanlar üzerinde oluşturmak istediği ruh statik değil dinamik bir ruhtur. Bu ruhun da en belirgin özellikleri gençlik çağlarında olur. Çünkü inancın aksiyon boyutu vardır. Bir başka ifadeyle amel boyutu vardır. Bütün bunlar dinamik bir ruhla yerine getirilir. Örneğin bu ruha örnek Hz. İbrahim'in nemrut karşısındaki tutumu en açık bir misaldir. Aynı zamanda devrin kralı karşısında Ashab-ı Kehf'in tutumu da buna örnek gösterilmektedir. İki örneğinde en belirgin özelliği gençlerin inançları uğruna sergiledikleri davranışlardır. Kur'ân-ı Kerîm'in geneli incelendiğinde anlatılan kıssalarda oluşturulan modeller dikkat çekmektedir. Bu modellerin bazıları olumlu prototip oluşturturken bazıları da olumsuz prototip oluşturmaktadır. Buradaki genel amaç insanlara somut örneklemelerde bulunmaktır. Bunun en büyük sebebi ise Kur'ân-ı Kerîm'in hitap ettiği muhatabın zihniyeti daha çok somuta dönük olmasıdır. Bu nedenle Kur'ân-ı Kerîm'de kıssalar anlatarak somut örneklemeler sunmaktadır. Artık insanlar geçmiş devirlerde insanların hikayelerini öğrenmekle kalmayıp somut olgular üzerinden kendilerine rol model belirleme şanslarına sahip olmaktadır. Ayrıca

Kur'ân-ı Kerîm incelendiğinde bütün peygamberler gençlerden seçilmiştir. Peygamberler insanlara gönderilen birer rol ve modellerdir. İnsanlar dünya ve ahiret mutluluğuna ancak bu modelleri takip ederek ulaşacaktır.

Hadislerde gençlik ve gençlik dönemini ilgilendiren hadislere bakıldığında bu dönemin genel özelliklerini anlatmaktan ziyade bu dönemin nasıl geçirilmesi hakkında tavsiyelerde bulunulmuştur. Hadislerde Kur'ân-ı Kerîm'e paralel olarak bir gençlik tipolojisi oluşturulmaya çalışılmıştır. Hadisler genel olarak olumlu genç prototipinin nasıl olması gerektiği konusunda Kur'ân-ı Kerîm'in tefsiri niteliğinde olmuştur.

Bütün bunlardan hareketle Kur'ân-ı Kerîm olumlu ve olumsuz genç prototipler anlatarak ideal gençliğin nasıl olması gerektiği hususunda insanları muhakemeye çağırmaktadır. Bu anlamda gençlere düşen Kur'ân-ı Kerîm'in tasvir ettiği özelliklere sahip olmak ve onun rehberliğinde genel davranışlar sergilemektir.

KAYNAKÇA

- ABDULBÂKÎ Muhammed Fuâd; (1968), **el-Mu'cemu'l-Müfehres li Elfâzi'l-Kur'âni'l-Kerîm, Kahire**, Dâru'l-Hadîs, Beyrut
- ACLUNÎ; (1985), **Keşfu'l-hafa**, Daru'l İhya-i Turasi'l Arabi, 3. Baskı, Beyrut.
- AHMET b. Hanbel; (1992), **Müsned**, Çağrı yayınları, İstanbul.
- AKYÜZ, İsmail; (2014), Türkiye'de Gençlik, Din ve Değerler Konusunda Yapılan Ampirik Araştırmaların Yöntem ve İçerik Analizi, **Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt.30 Sayı.2, Sayfa: 4-7, Sakarya, 2014
- ALGÜL Hüseyin; (1986), **İslâm Tarihi**, Gonca Yayınları, İstanbul.
- ALGÜL Hüseyin;(1995), “İnsani İlişkiler Açısından Hz. Muhammed”, **Hz. Muhammed ve Gençlik**, TDV Yayınları, Ankara.
- ALTUNTAŞ Abdurrahman ;(2012) **Ashâb-Kehf olayının Psikolojik ve Metafizik Dokusu**, Uluslararası Ashâb-ı Kehf Sempozyumu, 20-22 Eylül ,2012 Kahramanmaraş.
- AYDIN Hayati ;(2016) **Kur'an-ı Kerim'de insan Psikolojisi**, Fecr Yayınları, Ankara.
- BARADKOĞLU Ali;(2012) Buluç, **DİA**, İFAV Yayınları İstanbul.
- BUHARÎ Ebu Abdillâh Muhammed B. İsmail;(1992), **Sahih-i Buhari**, Çağrı Yayınları, 2. Baskı, İstanbul.
- CÂDU'L-HAKK, ;(h. 1416). **el-Mescidu inşâen ve risâleten ve târihiyyen**. Mısır: Mecelletü'l-Ezher.
- ÇAĞATAY Neşet ;(1981) **Bir Türk Kurumu Olarak Ahilik**, Selçuk Üniversitesi Basımevi, 2. Baskı, Konya.
- ÇAĞRICI Mustafa; (1989), “İffet”, **DİA**, İFAV Yayınları, İstanbul.
- ÇAĞRICI Mustafa; (1997), “Haya”, **DİA**, İFAV Yayınları, İstanbul,
- EBÛ MUHAMMED Cemâluddîn Abdülmelik b. Hişâm ;(218/833), **es-Siretu'n-Nebeviyye**, (thk. Ömer Abdusselam et-Tedmûri), Beyrut, Dâru'l-Kitabi'l-Arabî,
- EBU ÖMER Yusuf b. Abdullah b. Muhammed; (Ty), **el-İstiâb fî Ma'rifeti'l-Ashâb**, (Thk. Ali Muhammed el-Becâvî), Mısır.
- EBU SUUD Muhammed bin Muhammed bin Mustafa; (1999), **İrşâdû'l-Akli's-Selîm ilâ Mezâye'l-Kitâbi'l Kerîm**, Beyrut.

- EBU'L HÜSEYN Müslim b. Haccâc **el-Câmiu's-Sahîh**; (2006)(I-II, Riyad, Dâru Tayyibe.
- EL İSFEHÂNÎ, Hüseyin b. Muhammed b. Mufaddal er-Râgıb; (2011), **Müfredât Elfâzu'l-Kur'ân**, 5.Baskı., Dimeşk, Dâru'l-Kalem.
- EL-ENDÜLİSÎ Muhammed b. Yusuf Ebu Hayyan; (1992), **El-Bahru'l-Muhît fi't-Tefsîr**, Beyrut, el-hüsyn, b. Muhammed er-Rağıb İsfehâni, **el Müfredat fi Gâribi'l kur'ani'l Kerim**, Dârul Kahraman, İstanbul, 1986.
- EL-İSFEHANÎ **el-Müfredat fi'l-Garibil-Kuran**; (Ty) Mektebetü'l-Encilü'l Mısriyye, Kahire.
- ER RAĞİB el-İsfehânî, Hüseyin b. Muhammed; (2007), **el-Müfredât fi Ğarîbi'l-Kur'ân**, Yusuf Türker (çev.)Pınar Yayınları, İstanbul:
- ERTUĞRUL, Resul, **Kur'an'a Göre İnsanın Psiko-Sosyal Açıdan Değerlendirilmesi**; (2004), Ankara üniversitesi Sosyal Bilimler üniversitesi, Yüksek lisans Tezi, Ankara
- ES SABUNÎ Muhammed Ali; (2016), Safvetü't **Tefasir**, Çevirenler: Sadreddin Gümüş, Nedim Yılmaz, Ensar Neşriyat, 6. Baskı, İstanbul.
- ES SİCİSTANÎ Ebu Davut, **Sünen-i Ebu Davut**, Hudud, Süleyman, b. Eş'as; (1981) Çağrı yayınları, İsanbul.
- EŞ-ŞAMÎ İmam Ebu Abdullah Muhammed b. Yusuf es-Salihî, (ö.942-1536), **Subulü'l-Huda ve'r-Reşad fi Sireti Hayri'l-İbad**, thk. Abdulaziz Abdulhak Hilmi, Kahire.
- FAHRUDDİN Râzi; (Ty.), **et-Tefsiriru'l Kebir**, Daru İhyâit-Turasi-l-Arabi, 3. Baskı, Beyrut, GAZALÎ, Ebu'l Hamid Muhammed b. Muhammed; (1975), **İhyâu Ulûmi'd-Din**, Müt: Ahmet Serdaroğlu, Bedir Yayınevi, İstanbul.
- GÖZ Kemal; (2016), **İslâm Felsefesinde Ahlakın Temel Paradigmaları (Değer Merkezli Bir Yaklaşım)**, Fecr Yayınları, Ankara.
- GÜNAY İlhami; (2010), **Kur'an'da Gençlik ve Gençler**, Pınar Yayınları, İstanbul.
- GÜNDÜZ Turgay; (2002), **İslam, Gençlik ve Din Eğitimi**, Düşünce Yayınları, Bursa, H. Fikret Kanad, Pedagoji **Tarihi**, MEB Yayınları, İstanbul.
- HALİL B MUHAMMED Ebu Abdurrahman; (1988) **Kitabu'l-Ayn**, Matbaatu Bâkiri, Beyrut.
- HAMİDULLAH, Muhammed; (1993), **İslâm Peygamberi**, Şamil Yayınları, İstanbul.

- HARMS, Ernest (1944), **The develeopment of religious experience in children.**
American Journal of Sociology, Cilt:50, Sayı:2, s.55-68
- HÖKELEKLİ Hayati; (1998) **Ergenlik Çağı Gençlerin Dini Gelişimi**, Ensar Neşriyat, İstanbul.
- İBN MAHZUR; (1955) **Lisanu'l Arab, Daru'l İhya'i Turasi'l- Arabi**, Beyrut.
- İBN HİŞAM, Ebu Mahammed Abdülmelik; (1357) (**Es siretü'n-Nebeviyye, Dar'l Fikr**, Mısır.
- İBN MİSKEVEYH; (1983) **Ahlâki olgunlaştırma**, Mütercim: Abdulkadir Şener/Arkadaşları: İsmail Kayaoğlu ve Cihat Tunç, KTBY, Ankara.
- İBN SİDEH, Ebu'l Hasan Ali b. İsmail; (1964) (**el-muhassas, Dâru'l Fikr**, Beyrut.
- İBN-İ KEESİR; (1984), **Tefsiru'l Kur'âni'l-Kerimi**, Çevirenler: Bekir Karlığa, Bedrettin Çetiner, Çağrı yayınevi, İstanbul,
- İMAM VAHİDİ; (Ty.) **Esbab-i Nuzül**. Sihabuddin es-Seyyid Mahmud el-Alusi el-Bağdadi, **Ruhu'l-Ma'ani fi Tefsiri'i'l-Kur'ani'l-Azim ve's-Seb'i'l-Mesani, İhyau't-Turasi'l-Arabi**, Beyrut.
- İZUTSU, Toshihiko;(1991) **Kur'an'da Dinî ve Ahlakî Kavramlar**, Trc. Selahaddin Ayaz, Pınar Yayınları, İstanbul.
- JONES Gill; (1988), **Integrating process and structure in the concept o youth: a case secondary analysis. Te Sociological Review.**
- KARAMAN Hayrettin, ÇAĞRICI Mustafa, Dönmez Kafi İbrahim, Gümüş Sadettin; (2016), **Kur'ân Yolu Türkçe Meal Ve Tefsiri**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- KURTUBÎ, Ebû Abdillâh;(2006)**el-Câmi'li-ahkâmi'l-Kur'ân, tahkik. Abdullah et-Türkî, Müessesetü'r-Risâle**, Beyrut Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil, (256/870), **Sahîhu'l-Buhârî (elCâmiu's-Sahîh)**, Dâru İbn Kesîr, Beyrut
- KUTUB, Seyyid; (1976), **Fi Zilâli'l Kur'ân**, Çevirenler: Hakkı Şenüler, M. Emin Saraç, Bekir Karlığa, Hikmet Yayınları, İstanbul.
- MEVDUDÎ; (1985), **Kur'ân-ı Kerîm Açısından Kadın**, Mütc. Necmettin Gevri, Fikir Yayınları, 2. Baskı, İstanbul.
- MEVDUDÎ; (1997) **Tefhimul Kur'an**, İnsan Yayınları, İstanbul.
- MUTLUEL Osman;(2014) **Çocukta Değer Bilinci ve Karakter Eğitimi**, Boy Yayınları., Denizli.

- MÜNAVÎ; (1972), Abdurrauf, Feyzu'l Kadir **Şerhu'l- Câmiî's- Sağır**, Darul Marife 2. Baskı, Beyrut.
- NESEFÎ Abdullah b. Ahmed, b. Mahmut; (1984), **Tefsiru'n-Nesefi**, Dâru Kahraman. İstanbul.
- NEVEVÎ (1964) Muhyiddin Yahya b. Şeref, **Sahih-i Müslim Şerhi'n Nevevi**, Kahire.
- ÖZER, Kadir;(1994) Sürekli Öfke ve Öfke İfade Ediş Tarzı Ölçekleri Çn Çalışması, Türk Psikolojisi Dergisi, Cilt:9, Sayı:9, s.26-35.
- SAMÎ; (2012), Şemseddin, **Kâmûs-u Türkî**, İstanbul, Şifa Yayınevi.
- ŞENTÜRK Metin, (2013) **Kur'ân'da Pasif Bir Direniş Öyküsü**: Ashab-ı Kehf, Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt:2, Sayı:3, s.225-231,Kahramanmaraş
- TABERÎ, Ebu Ca'fer Muhammed bin Cerîr;(2002) **Câmiu'l-Beyân an Te'vîli'l-Kur'an**, Beyrut.
- TABERÎ; (1414), Ebû Cafer Muhammed b. Cerir, **Kasasu'l Enbiya**, Thkk: Cemal Bedran.
- TİRMİZÎ; (1992), Ebu İsa Muhammed b. İsa b. Serve, **Kıyame, Sunenu't- tirmizi**, Çağrı yayınları, İstanbul.
- YAZIR Elmalılı, Muhammed Hamdi; (1971), Hak **Dîni Kur'ân Dili**, Eser Kitabevi, İstanbul.
- ZEBÎDÎ; (h.1306), Buhibuddîn Ebi'l Feyzâ Muhammed Murtazâ, **Tâcu'l-Arûs**, Dâru's Sâdır, Beyrut.
- ZEMAHŞERÎ Cârullâh Mahmud b. Ömer; (1998) **El Keşşaf an, Hakâiki't-Tenzil ve Uyûnnî'l Ekâ'il, fi Vucûhî't- Tevil, Mektebetu'l Ubeykân**, 1. Baskı, Riyâd.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı: Ali Osman YAŞA

Doğum Yeri ve Tarihi: 14.12.1992/ SÜRMENE

Eğitim Durumu

Lisans Eğitimi: Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Yüksek Lisans Öğrenimi: Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi,

Bildiği Diller: Arapça, İngilizce

İş Deneyimi

Çalıştığı Kurumlar: Millî Eğitim Bakanlığı

İletişim

Telefon: 05616170964

e-posta adresi: a.osman_yasa_69@hotmail.com

Tarih: 29.08.2019